

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**NO IESLODZĪJUMA NOSACĪTI PIRMSTERMIŅA ATBRĪVOTO
PERSONU UZRAUDZĪBA**

MAGISTRA DARBS

Autors: **Ieva Sprince**

Studenta apliecības Nr.: is11388

Darba vadītājs: profesore Valentija Liholaja

RĪGA 2017

ANOTĀCIJA

Ne vienmēr likumpārkāpējam ieslodzījumā ir jāatrodas tik ilgi, cik to paredz tiesas spriedums. Krimināllikums paredz iespēju nosacīti atbrīvot no pilnīgas soda izciešanas personu, kura izcietusi daļu no soda. Nosacīti pirmstermiņa atbrīvotajām personām tiek piemērota uzraudzība, kuru veic Valsts probācijas dienests.

Maģistra darba mērķis ir izpētīt un spēt pamatot nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas nozīmi un nepieciešamību, kā arī izpētīt elektroniskās uzraudzības priekšrocības, trūkumus, attīstību.

Darba uzdevumi ir izpētīt nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas priekšnosacījumus, procesuālo kārtību, iepazīties ar normatīvajiem aktiem, kas regulē nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda, kā arī atbrīvoto uzraudzību, salīdzināt ar ārvalstu praksi, konstatēt nepilnības normatīvajā regulējumā.

No pētījuma izriet, ka normatīvie akti detalizēti regulē nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu uzraudzību, taču pastāv arī vairākas problēmas. Darbā tiek sniegti ieteikumi situācijas uzlabošanai.

Atslēgvārdi: elektroniskā uzraudzība, nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana, probācijas klients, uzraudzība, Valsts probācijas dienests.

ANNOTATION

Not always the offender must be in imprisonment as long as it is provided by the judgment of a court. The Criminal Code provides the possibility to release from complete sentence person, who has suffered a part of punishment. Conditionally pre-term released people are brought under monitoring, which is conducted by National Probation service.

The aim of Master's thesis is to explore and to be able to justify the importance of conditional release and the necessity and explore the advantages, disadvantages of electronic monitoring, its development.

The tasks of work are to explore conditions of conditional pre-term release, procedural arrangements, acquainted with the laws and regulations, acts which govern conditional pre-term release from punishment and monitoring of released people, compared with the foreign practices, identifying gaps in the legislative regulation.

The study shows that the laws in detail regulate the conditional pre-term monitoring of released people, but there are also several problems. The work includes recommendations to improve the situation.

Keywords: electronic monitoring, conditional pre-term release, probation clients, monitoring, National Probation service.

SATURS

ANOTĀCIJA.....	2
ANNOTATION.....	3
IEVADS	5
1. KRIMINĀLSODA MĒRĶIS UN UZDEVUMI.....	7
2. NOSACĪTA PIRMSTERMIŅA ATBRĪVOŠANA NO SODA	13
2.1 Nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas no soda būtība	13
2.2 Nosacītas pirms termiņa atbrīvošanas no soda priekšnosacījumi	16
2.3 Nosacītas pirms termiņa atbrīvošanas no soda procesuālā kārtība	21
3. UZRAUDZĪBA PĀR PERSONĀM, KAS NOSACĪTI PIRMSTERMIŅA ATBRĪVOTAS NO SODA	28
3.1 Valsts probācijas dienesta kompetence, nosacīti pirmstermiņa atbrīvojot no soda ...	28
3.2 Elektroniskā uzraudzība.....	46
4. NOSACĪTI PIRMS TERMIŅA NO SODA ATBRĪVOTO PERSONU UZRAUDZĪBA ĀRVALSTĪS	53
KOPSAVILKUMS	68
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI.....	72
PIELIKUMS	79

IEVADS

Nosakot brīvības atņemšanas sodu, tiesa uzliek personai konkrētu brīvības atņemšanas ilgumu. Taču ne vienmēr likumpārkāpējam brīvības atņemšanas iestādē ir jāatrodas tik ilgu laiku, cik to paredz tiesas spriedums. Krimināllikums paredz iespēju personu, kura izcietusi daļu no piesprietā soda, nosacīti atbrīvot no soda pilnīgas izciešanas.

Nosacīti pirmstermiņa no brīvības atņemšanas soda atbrīvotajām personām tiek piemērota uzraudzība. Uzraudzība ietver ne tikai sistemātisku kontroli pār personas uzvedību, bet paredz arī aktīvu palīdzību personai. Palīdzības mērķis – pārliecināt personu, ka tā ir spējīga dzīvot sabiedrībā, nepārkāpjot tiesību normas. Kopš 2006. gada 1. janvāra nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu uzraudzību veic Valsts probācijas dienests.

No 2015. gada 1. jūlija Latvijas tiesību sistēmā tika ieviests jauns uzraudzības veids pār nosacīti pirmstermiņa no soda atbrīvotajām personām – elektroniskā uzraudzība. Šis projekts norisinās Latvijas kriminālsodu politikas reformas ietvaros ar Norvēģijas valdības finansiālu atbalstu.

Pēc autores domām, izvēlētais darba temats ir aktuāls, jo, nosacīti pirms termiņa atbrīvojot personas no brīvības atņemšanas soda izciešanas, samazinās cietumu noslogotība, notiesātie netiek izolēti no sabiedrības, tie kļūst motivētāki, tādējādi ir iespējams izvairīties no atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.

Darba mērķis ir izpētīt un spēt pamatot ar brīvības atņemšanu notiesāto personu pirmstermiņa atbrīvošanas no soda nozīmi un nepieciešamību, kā arī izpētīt tieši elektroniskās uzraudzības priekšrocības, trūkumus, attīstību.

Atbilstoši darba mērķim autore izvirza šādus darba uzdevumus:

- 1) izpētīt un noskaidrot nosacītas pirms termiņa atbrīvošanas priekšnosacījumus;
- 2) aplūkot nosacītas pirms termiņa atbrīvošanas procesuālo kārtību;
- 3) apkopot normatīvos aktus, kas regulē nosacītu pirms termiņa atbrīvošanu no soda, kā arī atbrīvoto personu uzraudzību;
- 4) konstatēt iespējamās normatīvā regulējuma nepilnības, sniedzot priekšnoteikumus to novēršanai;
- 5) apkopot, salīdzināt ārvalstu normatīvos aktus, uz kuru pamata varētu sniegt secinājumus un ieteikumus situācijas uzlabošanai;
- 6) veikt secinājumus par nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas no soda nepieciešamību Latvijā;
- 7) konstatēt ar elektroniskās uzraudzības institūta piemērošanu praksē saistītās problēmas.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, darbā tiek izmantotas šādas zinātniskās pētniecības metodes:

- 1) vēsturiskā, lai salīdzinātu mūsdienu regulējumu ar agrāk pastāvošo;
- 2) vispārteorētiskā pētīšanas metode, lai analizētu zinātnisko literatūru;
- 3) empīriskā metode, lai pētīto situāciju analizētu, apkopojot tabulās un grafikos;
- 4) salīdzinošā metode, lai analizētu un salīdzinātu nosacīti pirms termiņa atbrīvoto personu uzraudzību Latvijā un ārvalstīs;
- 5) analītiskā metode, lai analizētu normatīvos aktus, tiesībzinātnieku viedokļus.
- 6) statistikas datu analīze, lai iegūtu ziņas par to personu skaitu, kuras atbrīvotas nosacīti pirms termiņa, kā arī elektroniskajā uzraudzībā esošo personu skaitu, tādējādi pamatojot nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas institūta nepieciešamību.

Darbs sastāv no četrām nodaļām. Pirmā nodaļa atspoguļo kriminālsoda mērķi un uzdevumus. Otrajā nodaļā tiek aprakstīta nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda, ietverot nosacītas pirms termiņa atbrīvošanas no soda priekšnoteikumus un procesuālo kārtību. Trešajā nodaļā tiek aplūkota uzraudzība pār personām, kas nosacīti pirms termiņa atbrīvotas no brīvības atņemšanas soda, ietverot Valsts probācijas dienesta un elektronisko uzraudzību. Savukārt ceturtajā nodaļā tiek pētīti ārvalstu normatīvie akti un prakse, nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas gadījumā.

1. KRIMINĀLSODA MĒRĶIS UN UZDEVUMI

Krimināltiesību centrālie jēdzieni – noziedzīgs nodarījums un sods – ir savstarpēji cieši saistīti.¹ Tas ir izskaidrojams situācijā, ka persona par izdarīto noziedzīgo nodarījumu tiek saukta pie atbildības un šī atbildība materializējas soda veidā.

Krimināllikuma 35. pantā tiek norādīts soda mērķis, kura komponentes ir: aizsargāt sabiedrības drošību, atjaunot taisnīgumu, sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, resocializēt sodīto personu un panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.² Tātad autore var secināt, ka speciālais prevencijas mērķis ir panākt, lai notiesātais neizdarītu jaunus noziedzīgus nodarījumus. Savukārt ģenerālās prevencijas uzdevums ir panākt, lai noziedzīgus nodarījumus neizdarītu arī citas personas. Kā redzams soda mērķa komponentes ir atšķirīgas gan pēc satura, gan veida, tomēr savstarpēji tās ir saistītas, jo vērstas galvenokārt uz to, lai notiesātais atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas un pievērstos likumpaklausīgai dzīvei.

Speciālās prevencijas kā soda mērķa uzdevums ir panākt, lai notiesātā persona neizdarītu jaunus noziedzīgus nodarījumus. Šo stāvokli var sasniegt ar dažādiem soda līdzekļiem. Tiesa to var nodrošināt, nosakot konkrētai personai par izdarīto noziedzīgo nodarījumu sodu, kas saistīts ar brīvības atņemšanu, un tādējādi atņemot šai personai vismaz uz laiku fizisku iespēju turpināt noziedzīgo darbību. To var panākt arī ar citiem sodiem, piemēram, tiesību atņemšanu uz noteiktu nodarbošanos vai uz noteiktu amatu ieņemšanu. Speciālā prevencija kā soda mērķis tiek arī panākta, psiholoģiski ietekmējot noziedznieku ar pašu soda noteikšanas faktu.³

Sākotnēji dominēja sodīšanas mērķis (ar atreibības pazīmi), 19. gadsimtā tas tika formulēts kā nepieciešamība labot un pāraudzināt notiesātos. 20. gadsimta otrajā pusē tiek ieviests jēdziens „resocializācija”, bet 20. gadsimta 90. gados – 21. gadsimta sākumā tiek ģenerēta atziņa, proti, par cietumu darbības mērķi tiek izvirzīta notiesātās personas uzvedības normalizācija. Pirmo triju iepriekš minēto mērķu sasniegšana tika deleģēta cietumu administrācijām, bet uzvedības normalizācijas metodes pamatā ir notiesātā cilvēktiesību respektēšana, ļaujot viņam attīstīt savu pašiniciatīvu, baudīt tā sauktās „dozētās brīvības”

---

¹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 335.lpp.

² Krimināllikums: Latvijas Republikas likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=88966> [aplūkots 2016. gada 21. martā].

³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 338.lpp.

priekšrocības, pašam iegūt jaunu identitāti un veiksmīgi iekļauties sabiedrībā pēc atbrīvošanās no cietuma.⁴

Sodam piemīt tendence demoralizēt notiesāto, bieži vien šie cilvēki kļūst par izstumtajiem. Kriminoloģiskie pētījumi dažās valstīs pierāda, ka brīvības atņemšanas soda termiņš būtiski neietekmē noziedzības līmeni.⁵ Jāatzīst, ka autore šādam pētījuma secinājumam nepiekrīt, jo soda termiņam ir būtiska nozīme. Piemēram, ja notiesātajam ir piespriests ilgstošs brīvības atņemšanas sods – desmit gadi – šajā laikā notiesātais cietuma sabiedrībā degradējas, zaudē savas profesionālās iemaņas, iespējams arī saikni ar saviem paziņām, radiem. Iznākot no brīvības atņemšanas iestādes, šāda persona nespēs iekļauties sabiedrībā, grūtības sagādās arī darba meklēšana, kā rezultātā tiek izdarīti atkārtoti noziedzīgi nodarījumi. Tāpēc pozitīvi ir vērtējama nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda, kad tiek piemērota ierastā probācijas uzraudzība vai elektroniskā uzraudzība. Šis institūts disciplinē personu jau atrodoties ieslodzījuma vietā, stimulē iesaistīties resocializācijas pasākumos, lai, sasniedzot noteiktos priekšnoteikumus, tiktu atbrīvots no ieslodzījuma. Lai arī turpmākais sods nosacīti pirms termiņa atbrīvošanai tiek izciešts savā dzīvesvietā, ir jāievēro stingrs režīms. Savukārt pozitīvais ieguvums atsver negatīvo, tas ir, personai ir iespēja nezaudēt saikni ar ārpasauli, būt kopā ar ģimeni, strādāt.

Agra Reigase savā pētījumā „Mantiskie sodi Latvijas krimināltiesībās” īpaši uzsvērusi, ka liela nozīme ir soda mērķa noteikšanai. Soda mērķis:

- 1) izsaka valsts politiku cīņā pret noziedzību;
- 2) palīdz noteikt optimālu soda veidu un mēru konkrētos gadījumos;
- 3) ir soda efektivitātes rādītāji.

Jāpiekrīt A.Reigases formulētajam soda mērķim, ka tas izsaka valsts politiku cīņā pret noziedzību. Aplūkojot dažādās valstīs ieslodzīto skaitu, ir iespējams pārliecināties par noziedzības līmeni valstī. Ja ieslodzījuma vietās atrodas liels ieslodzīto skaits un tam nav ievērojama tendence samazināties, tas liecina, ka valsts nav atradusi īsto ceļu, lai apkarotu noziedzību vai arī nav piemērojusi pūles, lai kaut ko mainītu situācijā.

Soda mērķis nav pašmērķis. Tiesa sodu piemēro, lai sasniegtu noteiktus sociālus rezultātus.⁶ Arī darba autore piekrīt A. Reigases viedoklim. Soda mērķa noteikšana ir nozīmīga, jo tādējādi, vadoties pēc šiem mērķiem, ir iespējams noziedzīgu nodarījumu

---

⁴ Zahars V. Kriminālsodus un to izpildi vērtējot. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003, 15.lpp.

⁵ Janule P. Notiesāto personu reintegrācija sabiedrībā pēc soda izciešanas. Jurista Vārds, 2009. gada 9. maijs, Nr. 20 (563).

⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 337.lpp.

izdarījušās personas ne tikai sodīt, noteikt brīvības atņemšanas sodu, bet arī iesaistīt resocializācijas pasākumos, nodarbināt.

Latvijas krimināltiesību zinātnieks Pauls Mincs ir uzsvēris, ka „noziedzīgs nodarījums kā sociālās dzīves negatīva parādība un sods kā reakcija nepārtraukti saistīti savā starpā no neatminamiem laikiem.”⁷ Jāpiekrīt zinātnieka viedoklim, jo nav noziedzīga nodarījuma bez soda. Atšķirties var soda izpausmes.

Ārvalstu juridiskajā literatūrā tiek skaidrots, ka kriminālsods tiek piemērots, lai panāktu šādus mērķus:

- 1) atjaunotu sociālo taisnīgumu;
- 2) panāktu notiesātā labošanos;
- 3) novērstu jaunu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu.⁸

Sociālo taisnīgumu ir iespējams atjaunot ar dažādiem līdzekļiem. Piemēram, mantiskajiem sodiem raksturīgs atjaunojošs un kompensējošs raksturs, bet gadījumā, kad radīto kaitējumu nevar atjaunot, tiek izmantota brīvības atņemšana līdz pat mūža ieslodzījumam. Sociālo taisnīgumu ar sodu pilnībā atjaunot nav iespējams. Ar notiesātā labošanu saprot personas sociālpsiholoģisko iezīmju koriģēšanu, neitralizējot kriminogēnās īpašības, kas bijušas par iemeslu noziedzīga nodarījuma izdarīšanai. Galvenie līdzekļi notiesātā labošanā ir sodu izpildes režīms, audzinoša rakstura darbi, izglītības iegūšana, profesionālā sagatavošana, sociālā ietekme.⁹ Jāatzīst, ka mūsdienās tiek piemēroti ne tikai ar brīvības atņemšanu saistīti sodi, kas pat izrādās daudz efektīvāki.

Saskaņā ar Krimināllikumu kriminālsodu var atzīt par valsts piespiedu līdzekli. To piespriež valsts vārdā un tam ir publisks raksturs, tādēļ spēkā stājies tiesas spriedums ir obligāts ne vien notiesātajam, bet arī visiem citiem valsts iedzīvotājiem, turklāt valsts realizē atbilstošus pasākumus, lai nodrošinātu sprieduma izpildi.¹⁰

Arī pašlaik sabiedrībā valda uzskats, ka viens no efektīvākajiem sodiem ir kriminālsods, joprojām centrālo vietu ieņem tieši brīvības atņemšana, turklāt – jo bargāka, jo

---

⁷ Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U.Krašņiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 192.lpp.

⁸ Уголовное право. Общая часть. Под общ. ред. В.С. Комиссарова, А.Н. Павлухина Санкт-Петербург: Питер, 2003, с. 137 – 138.

⁹ Ibid.

¹⁰ Krašņiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 336.lpp.

labāk.¹¹ Jāuzsver, ka šāds soda veids ir pretrunā ar sabiedrības vēlmi – izvairīties no atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Ja personas tiktu tikai sodītas ar brīvības atņemšanas sodu, tad pašlaik esošais lielais ieslodzīto personu skaits brīvības atņemšanas iestādēs nesamazinātos, tieši pretēji, tas tikai kļūtu lielāks, jo noziedzīgus nodarījumus izdarījušām personām netiktu dota iespēja resocializēties, lai pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas tās varētu veiksmīgi iekļauties sabiedrībā un neizdarītu jaunus pārkāpumus un noziegumus tikai tāpēc, ka, piemēram, sabiedrība šīs personas nespēj pieņemt vai tās ir pakļautas bezdarbam.

„Pārkāpēju izolācija no sabiedrības nav sodīšanas pamatmērķis, tajā skaitā gadījumos, kad izdarīti smagi vai sevišķi smagi noziegumi. Brīvības atņemšana nav valsts atiebība personai par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Sociālās drošības labā ir svarīgi, lai pārkāpējs būtu nevis maksimāli ilgi izolēts no sabiedrības, bet gan lai viņš nākotnē neapdraudētu ar tiesībām aizsargātās intereses – neizdarītu jaunas zādzības, laupīšanas, slepkavības, izvarošanas u.c. Ieslodzītajai personai, ņemot vērā tās nošķirtību no sabiedrības un cietuma administrācijas kontroli pār tās uzvedību, ir ierobežotas iespējas soda izciešanas laikā izdarīt jaunus noziedzīgus nodarījumus. Tomēr brīvības atņemšanas soda izpildi var uzskatīt par efektīvu tikai tad, ja persona neizdara jaunus noziedzīgus nodarījumus gan soda izciešanas laikā, gan arī pēc tam, kad sods izciests. Brīvības atņemšanas sods pats par sevi nav mērķis, kurš jāsasniedz, lai atjaunotu taisnīgumu, bet gan līdzeklis, kas pārdomāti jāizmanto, lai novērstu noziedzīgu nodarījumu recidīvu, palīdzētu notiesātajam atgriezties sabiedrībā un dzīvot, tajā nepārkāpjot tiesību normas.”¹²

Sodīšana ir valsts funkcija, ar soda palīdzību valsts nodrošina likumu priekšrakstu izpildi un ar Krimināllikumu aizsargāto interešu aizsardzību. Nosakot sodu, tiek ņemts vērā izdarītā nodarījuma raksturs un nodarītais kaitējums, vainīgā personība. Savukārt, nosakot soda mēru, ir ņemami vērā atbildību mīkstinošie un pastiprinošie apstākļi. Vispārīgie soda noteikšanas principi ir vērsti uz samērīga un individuāla, tāpat arī taisnīga soda noteikšanu vainīgajam, kas ir uzskatāma kā viena no taisnīguma atjaunošanas iespējām.¹³

Analizējot Ieslodzījuma vietu pārvaldes statistiku, var pārliecināties, ka absolūtais vairākums notiesāto izcieš sodu vairākkārtēji, tāpat pirmā notiesāšana un brīvības atņemšanas soda izciešana nav devusi pozitīvus rezultātus. Tas liecina par problēmām brīvības

---

¹¹ Škavronska D. No Taliona principa līdz resocializācijai. Jurista vārds, 2010. 14. Decembris, Nr. 50 (645), 18. lpp.

¹² Judins A. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no brīvības atņemšanas soda izciešanas. Latvijas Cilvēktiesību centrs, 2006, 13.lpp.

¹³ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII¹ nodaļa).Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015, 175.lpp

atņemšanas soda izpildē. Tā 2015. gadā 44,47% notiesāto izcieš sodu pirmo reizi, tai pašā laikā 21,19% notiesāto izcieš sodu otro reizi, 14,44% - trešo reizi, bet 19,9% – ceturto un vairāk reizes. Nepilngadīgo notiesāto vidū sodāmību skaits ir vēl satraucošāks – tikai 20% nepilngadīgo izcieš sodu pirmo reizi un otro reizi, 20% – trešo reizi, bet 35% - ceturto un vairāk reizes.¹⁴ Dati ļauj izdarīt secinājumu, ka kriminālsoda mērķis netiek sasniegts, jo personas nav atturējušās no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Iemesls tam iespējams varētu būt nevēlēšanās iesaistīties kādā no resocializācijas programmām vai arī persona ir bijusi iesaistīta kādā programmā, bet resocializācijas pasākumi nav devuši vēlamus rezultātus. Resocializācijai ir jāsākas ieslodzījuma vietā, kā arī jāturpinās pēc atbrīvošanas. Tieši no ieslodzījuma vietām atbrīvotajām personām ir svarīgi gūt atbalstu, palīdzību, lai varētu veiksmīgāk sākt jaunu dzīvi. Autore uzskata, ka kriminālsoda mērķis ir ne tikai sodīt personu, bet arī mainīt tās domāšanas uztveri, labvēlīgi ietekmēt, kā arī sniegt palīdzību, lai izvairītos no atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Jāpiebilst, ka nebūtu pareizi personu tikai sodīt par noziedzīgu nodarījumu, jo tādā gadījumā notiesātais nebūs mainījies un iespējams persona izdarīs jaunus noziedzīgus nodarījumus.

Kriminālsods jāizmanto, lai:

- 1) pozitīvi ietekmētu personu;
- 2) deaktivētu notiesātā psiholoģisko aizsardzību, kas liedz viņam izprast ļaunumu, ko radījusi viņa noziedzīgā uzvedība;
- 3) veicinātu izdarītā vaļširdīgu nožēlošanu;
- 4) sniegtu pārkāpējam palīdzību, lai viņš turpmāk spētu turēties pretī tiem apstākļiem un faktoriem, kas eventuāli var kļūt par jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanas iemeslu.¹⁵

Arī vācu jurists Bertolds Froidentāls saistībā ar notiesāto personu tiesisko statusu pauda domu, ka:

- 1) soda jēga izpaužas brīvības ierobežošanā, nevis brīvības atņemšanā;
- 2) notiesātais saglabā visas savas civiltiesības. Ierobežot šīs tiesības drīkst, tikai balstoties uz formālā likuma prasībām par soda izpildi un tikai tai apmērā, cik tas atbilst soda mērķim;

---

¹⁴ Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2015. gada publiskais pārskats.

Pieejams: <http://www.ievp.gov.lv/images/stories/2015-parskats.pdf> [aplūkots 2017. gada 20. janvārī].

¹⁵ Zahars V. Ar brīvības atņemšanu notiesāto personu resocializācija – jauns vektors kriminālsodu izpildē. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2011. Nr. 4 (57), 8.lpp.

- 3) starp valsti un notiesāto pastāv noteiktas tiesiskās attiecības, kuras notiesātais var prasīt pakļaut kontrolei tiesvedības kārtībā gadījumos, ja soda izpildes procesā tās netiek respektētas.¹⁶

Kriminālsods no citiem sodiem atšķiras ar to, ka šis sods ir sekas noziedzīgam nodarījumam, bet nevis kādam citam mazāk kaitīgam nodarījumam, ka to uzliek tiesa ar spriedumu vai prokurors ar savu priekšrakstu par sodu valsts vārdā, bet nevis kāda cita institūcija vai amatpersona, un ka tas vainīgajam saistīts ar sodāmības rašanos, kam ir zināmas tiesiskas sekas.¹⁷

Kriminālsods mūsdienās vairs nav tikai noziedzīga nodarījuma juridiskās sekas, bet līdzeklis, ar kuru valsts mēģina mainīt personas attieksmi pret sabiedriskām vērtībām, lai panāktu tās atturēšanos no jauniem pārkāpumiem.¹⁸

Resocializācija ir viena no soda mērķa komponentēm. Tā ir sociālās uzvedības korekcijas un sociālās rehabilitācijas pasākumu kopums, kas vērsts uz tiesiskas uzvedības modeļa veicināšanu, sociāli pozitīvu vērtību izpratnes veidošanu notiesātajā un brīvības atņemšanas soda mērķa sasniegšanu. Resocializācija tiek īstenota, piemērojot notiesāto sociālās uzvedības korekcijas vai sociālās rehabilitācijas līdzekļus. Tādējādi notiesātais pēc atbrīvošanas no soda izciešanas veiksmīgi iekļautos sabiedrībā. Tieši nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana ir laba iespēja notiesātajiem pirms visa soda izciešanas iekļauties sabiedrībā, strādāt.

---

¹⁶ Zahars V. Ar brīvības atņemšanu notiesāto personu resocializācija – jauns vektors kriminālsodu izpildē. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2011. Nr. 4 (57), 9.lpp

¹⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 337.lpp.

¹⁸ Judins A. Nosacīta notiesāšana kā cietumsoda alternatīva. Kopsavilkums. Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2003, 5.lpp

2. NOSACĪTA PIRMSTERMIŅA ATBRĪVOŠANA NO SODA

2.1 Nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas no soda būtība

Nosakot sodu, tiesa uzliek personai konkrētu brīvības atņemšanas ilgumu. Taču ne vienmēr likumpārkāpējam brīvības atņemšanas iestādē ir jāatrodas tik ilgu laiku, cik to paredz tiesas spriedums. Pašreiz Krimināllikums (Krimināllikuma 61. pants) paredz iespēju personu, kura izcietusi daļu no piesprietā soda, nosacīti atbrīvot no soda pilnīgas izciešanas. Savā ziņā nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana ir cieši saistīta ar uzticības izrādīšanu notiesātajam, humānisma principa ievērošanu, jo notiesātais tiek atbrīvots no brīvības atņemšanas iestādes pirms laika, ļaujoties, ka tas neizdarīs jaunus noziedzīgus nodarījumus, iekļausies sabiedrībā. Jāņem vērā, ka likumpārkāpēju izolēšana no sabiedrības un apkārtējās vides nav kriminālsoda mērķis un tas nevar tikt arī sasniegts, tikai ievietojot personu brīvības atņemšanas iestādē. Ar brīvības atņemšanu notiesātai personai, kas atrodas ieslodzījuma vietā, atbrīvošana pirms termiņa ir stimulējošs ievērot cietuma noteikumus, iesaistīties resocializācijas pasākumos. Jāatzīmē arī tas, ka, atbrīvojot personu nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda, likumpārkāpējam tiek uzlikti noteikta veida pienākumi, prasības un to neievērošana var būt par pamatu personas atgriešanai ieslodzījuma vietā, lai turpinātu izciest tiesas piespiesto sodu. Pēc atbrīvošanas no brīvības atņemšanas iestādes faktiski ieslodzītais ir brīvs, taču pastāv kontrole pār tā uzvedību. Neizciestā soda daļa nosacīti no brīvības atņemšanas soda atbrīvotajai personai nezūd, tā saglabājas un tiek atjaunota, ja šī persona nepilda tai noteiktās prasības. Taču, ja no soda atbrīvotā persona izpilda noteiktās prasības, ir ar priekšzīmīgu uzvedību, neizdara jaunus noziedzīgus nodarījumus vai pārkāpumus, tad ir pamats šīs neizciestās soda daļas dzēšanai.

Juridiskajā literatūrā ir iespējams saskarties ar apgalvojumu, ka nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas pirmsākumi ir meklējami jau 18.gs., kad Lielbritānijā tika īstenota likumpārkāpēju izsūtīšana uz neapgūtajām Austrālijas teritorijām, kur notiesātās personas, ņemot vērā viņu uzvedību un attieksmi pret darbu, tika nozīmētas darbos noteiktā teritorijā bez apsardzes. Sākotnēji notiesātos nozīmēja darbos ar nosacījumu, ka tie neizdarīs jaunus noziedzīgus nodarījumus, taču jau vēlāk tika uzlikts pienākums nodrošināt sevi ar iztikas līdzekļiem un patstāvīgi uzturēties noteiktā teritorijā.¹⁹

Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana arvien attīstījās un jau 19. gs. tika ieviesta vairākās Eiropas valstīs. Tā laika regulējumā bija iespējams saskatīt jau mūsdienām atbilstošas

---

¹⁹ Cole F.G. The American System of Criminal Justice. California: Brooks/Cole Publishing Company, 2005, p. 653.

iezīmes. Tā, piemēram, 1862. gadā nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas institūts tika ieviests Saksijas un vēlāk visas Vācijas Krimināllikumā, nosakot, ka nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas vietas var tikt atbrīvotas personas, kuras izcietušas ne mazāk kā divas trešdaļas no piespriedtā soda, ieslodzījumā bijušas ar labu uzvedību un piekrīt pildīt uzliktos uzvedības noteikumus. Ja netika ievērota sabiedriskā kārtība un pildīti uzliktie pienākumi, nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana varēja tikt atcelta un notiesātajam bija jāizcieš pilns tiesas piespriedtais sods. Lēmumu par nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda vai tās atcelšanu pieņēma tieslietu ministrs.²⁰

Savukārt ASV nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas pirmsākumi ir meklējami 19.gs. 1870. gadā ASV notika Nacionālais cietumu asociācijas kongress, kurā iepazīstināja ar progresīvās sistēmas modeli. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana ASV tika ieviesta kā reformatoriju sistēma, kas ir progresīvās sistēmas paveids. Reformatoriju sistēma darbojās uz nenoteiktu brīvības atņemšanas soda izciešanas laiku. Tiesa noteica tikai soda veidu, bet laiku, kurš jāpavada brīvības atņemšanas iestādē noteica iestādes administrācija, kura izvērtēja, vai notiesātais ir labojies un ir atbrīvojams. Likumpārkāpējs pēc atbrīvošanas vēl sešus mēnešus atradās noteiktu institūciju kontrolē. ASV nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana izplatījās strauji, jo līdz 1927. gadam tikai trīs štati bija bez nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas institūta – Florida, Misisipī, Virdžīnija. Taču jau 1942. gadā tā tika ieviesta un darbojās visos ASV štatos.²¹ Augstāk minētajā laika periodā ir saskatāma zināma līdzība mūsdienu nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu uzraudzībai, jo tiek paredzēta personu uzraudzība noteiktu laiku pēc soda izciešanas. Tikai šobrīd nosacīti pirmstermiņa atbrīvotajām personām neizciestā soda daļa nezūd un netiek aprobežota ar kādu vienu noteiktu termiņu, jo notiesātajam Valsts probācijas dienesta uzraudzībā jāatrodas visu neizciesto soda laiku.

Pēc Latvijas proklamēšanas sākotnēji tika pārņemti Krievijas 1903. gada Sodu likumi. Šo likumu 18. un 20. pantā tika paredzēta nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no pārmācības nama un ieslodzījuma, ja notiesātais ir izcietis ne mazāk kā trīs ceturtdaļas no noteiktā soda, bet ne mazāk kā sešus mēnešus.²² Savukārt 1927. gadā Latvijā tika ieviesta progresīvā sodu izpildes sistēma.²³

---

²⁰ Таганцев С.Н. Русское уголовное право. Том 2. Тула: Автограф, 2001, с.322.

²¹ Petersilia J. Parole and Prisoner Reentry in the United States.

Pieejams:http://canatx.org/rrt_new/professionals/articles/PETERSILIA-PAROLE%20AND%20%20PRISONER%20REENTRY.pdf [aplūkots 2017. gada 12. februārī].

²² 1903. gada 22. marta Sodu likumi: tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem /Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Rīga: [b.i.], 1930, 35.lpp.

²³ Krūmiņš E., Pokšāns S. Brīvības atņemšanas soda izpilde. 1. daļa. Rīga: [b.i.], 1996, 129.lpp.

1933. gada Soda likuma komentāros tiek skaidrots, ka nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana ir disciplīnas veicināšanas līdzeklis ieslodzījuma vietās un pakāpenisks sagatavotājs atbrīvošanai no ieslodzījuma.

Pašreiz notiesāto var atbrīvot nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda izciešanas par jebkuru Krimināllikuma Sevišķajā daļā paredzētu noziedzīgu nodarījumu, ievērojot likumā norādīto faktiski izciesto soda daļu.²⁴ Nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas pamats tiek saistīts ar turpmākā soda izciešanas nelietderību, jo parasti notiesātais soda mērķi ir jau sasniedzis, vai arī tas var tikt sasniegts bez brīvības atņemšanas soda izciešanas ieslodzījuma vietā.

Tomēr saskaņā ar Krimināllikuma 61. panta sesto daļu, nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda nepiemēro pilngadīgai personai, kurai tas piespriests par sevišķi smagu noziegumu, kas izdarīts pret personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, un ir saistīts ar seksuālu vardarbību. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana ir uzskatāma par ekskluzīvu tiesas kompetenci, kā arī fakultatīvu atbrīvošanas veidu. Tātad tiesai ir nevis pienākums, bet tikai tiesības atbrīvot no soda izciešanas, kuras tā var īstenot pēc saviem ieskatiem, pierādījumiem, iekšējās pārlicības. Aizlieguma noteikšana tik atbrīvotiem pirms termiņa kādai notiesāto personu grupai autores redzējumā nav nepieciešama, jo tiesai katrā nosacītās atbrīvošanas gadījumā ir jāizvērtē atbrīvošanas nosacījumi un kritēriji individuāli par katru notiesāto. Augstāk minētā iemesla dēļ, darba autore domā, ka Krimināllikuma 61. panta sestā daļa ir izslēdzama no esošā regulējuma.

Juridiskajā literatūrā nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas institūts tiek uzskatīts par soda veidu, taču, autores ieskatā, tā ir iespēja notiesātajam mainīties, integrēties sabiedrībā, nepakļaujot sevi riskam degradēties. Nosacīti pirmstermiņa atbrīvošana drīzāk būtu uzskatāma par notiesātā ietekmēšanas līdzekli. Likumdevējs, ieviešot šo institūtu, savā ziņā ir paudis attieksmi pret personām, kuras izdarījušas noziedzīgus nodarījumus. Tas ir, notiesātās personas netiek izolētas no sabiedrības, taču tieši pretēji, tiek iesaistītas sabiedrībā, cenšoties panākt to iekļaušanos, tādējādi cerot, ka tiks novērsts atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas risks, gan neizciestās soda daļas laikā, gan nozīmīgāk – pēc tās.

Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikums dalībvalstīm par nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda nosaka, ka „nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas mērķim ir jābūt tādām, kas palīdz ieslodzītajiem pāriet no dzīves ieslodzījumā uz likumam pakļāvīgu dzīvi sabiedrībā saskaņā ar atbrīvošanas nosacījumiem, un veicināt to, lai šīs beigas sekmē sabiedrības drošību

---

²⁴ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII¹ nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015, 260.lpp.

un noziegumu samazināšanos sabiedrībā”.²⁵ Autore nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas no soda nepieciešamību saista ar soda mērķu sasniegšanu. Piemēram, ja persona tiek atbrīvota nosacīti pirms termiņa no ieslodzījuma vietas, tai ir iespējams atkal iekļauties sabiedrībā, strādāt. Tādējādi sods tiek vērsts uz konkrētu mērķu sasniegšanu – personas stimulēšanu izvairīties no jaunu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas un dzīvot likumpaklausīgu dzīvi. Šāda veida sodam nav pārmācības, atriebības raksturs, tādējādi notiesātā personība netiek degradēta.

2.2 Nosacītas pirms termiņa atbrīvošanas no soda priekšnosacījumi

Latvijas tiesībzinātnieks Andrejs Judins skaidro, ka „nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda ir personas atbrīvošana no pamatsoda – brīvības atņemšanas vai aresta – izciešanas pirms tā brīža, kas noteikts tiesas spriedumā. Šāda atbrīvošana no soda nav pilnīga, bet ir nosacīta, proti, normatīvajos aktos noteikto pienākumu neievērošanas gadījumā personai jāizcieš sods, no kura tā tikusi atbrīvota nosacīti pirms termiņa”.²⁶ Šobrīd nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas jēdziens ir nedaudz mainījies, jo spēkā esošais Krimināllikuma regulējums neparedz pirmstermiņa atbrīvošanu no aresta. 2008. gada 30. oktobrī spēkā stājās Krimināllikuma grozījumi²⁷, ar kuriem Krimināllikuma 61. panta pirmā daļa tika izteikta jaunā redakcijā – izslēdzot no panta pirmstermiņa atbrīvošanu no aresta. Autore skaidro, ka šādi grozījumi varētu būt saistīti ar aresta īso termiņu. Krimināllikuma redakcijā, kas bija spēkā no 2013. gada 1. janvāra līdz 2013. gada 31. martam, 39. pants noteica, ka „arests ir personas īslaicīga piespiedu turēšana ieslodzījumā. Arestu nosaka uz laiku no trim dienām līdz trim mēnešiem”. Aplūkojot jēdziena „arests” skaidrojumu, ir secināms, ka šī soda maksimālais termiņš ir trīs mēneši, kas izskaidro veikto grozījumu pamatotību. Šis termiņš ir

---

²⁵ Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikums Rec(2003)22 dalībvalstīm par nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu.

Pieejams: https://books.google.lv/books?id=aD9BRares7EC&pg=PA87&lpg=PA87&dq=eiropas+padomes+ministru+komitejas+rekomend%C4%81cija+par+nosac%C4%ABtu+pirmstermi%C5%86a+atbr%C4%ABvo%C5%A1anu+no+soda&source=bl&ots=2PsZZRfbcs&sig=3HLvP-t7MemLC33SQ3g8ly1eBcY&hl=lv&sa=X&ved=0ahUKEwj2k8vB6f_MAhWFhywKHc3CDwoQ6AEIJAC#v=onepage&q=eiropas%20padomes%20ministru%20komitejas%20rekomend%C4%81cija%20par%20nosac%C4%ABtu%20pirmstermi%C5%86a%20atbr%C4%ABvo%C5%A1anu%20no%20soda&f=false [aplūkots 2016. gada 29. maijā].

²⁶ Judins A. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no brīvības atņemšanas soda izciešanas. Latvijas Cilvēktiesību centrs, 2006, 13.lpp.

²⁷ 2008. gada 30. oktobra grozījumi Krimināllikumā. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/183725-grozijumi-kriminallikuma> [aplūkots 2017. gada 21. janvārī].

pārāk īss, lai notiesātais efektīvi tiktu iesaistīts dažādos pasākumos, piemēram, resocializācijā un tiktu sasniegts soda mērķis.

Pirms nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas priekšnosacījumu aplūkošanas vispirms ir jāizprot šī institūta vieta starp citiem soda veidiem. Krimināllikuma 35. pants nosaka, ka kriminālsods ir „piespiedu līdzeklis, ko personai, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, šā likuma ietvaros valsts vārdā piespriež tiesa vai likumos paredzētajos gadījumos nosaka prokurors, sastādot priekšrakstu par sodu”. 36. pants uzskaita pamatsoda veidus – brīvības atņemšana, piespiedu darbs, naudas sods. Savukārt 59. pants paredz atbrīvošanu no soda vai soda izciešanas. Pēc autores domām, svarīgi ir saprast atšķirību starp atbrīvošanu no soda un atbrīvošanu no soda izciešanas, jo abi institūti rada atšķirīgas sekas. Atbilstoši Krimināllikuma 63. panta trešajai daļai par nesodītām atzīstamas personas, kas atbrīvotas no soda ar tiesas spriedumu vai attaisnotas, kurām iestājies likumā paredzētais notiesājoša sprieduma izpildīšanas noilgums, nosacīti notiesātas personas, pēc viena gada, ja persona izcietusi īslaicīgu brīvības atņemšanu, piespiedu darbu vai naudas sodu, pēc diviem gadiem, ja persona izcietusi brīvības atņemšanas sodu, ne ilgāku par trim gadiem, pēc pieciem gadiem, ja persona izcietusi brīvības atņemšanas sodu ilgāku par trim gadiem, bet ne ilgāku par pieciem gadiem, pēc astoņiem gadiem, ja persona izcietusi brīvības atņemšanas sodu ilgāku par pieciem gadiem, bet ne ilgāku par desmit gadiem, pēc desmit gadiem, ja persona izcietusi brīvības atņemšanas sodu ilgāku par desmit gadiem. Pretēja situācija ir ar personām, kuras tiek atbrīvotas no soda izciešanas. Šādā gadījumā personas ir uzskatāmas par sodītām arī tad, ja faktiski tās sodu nav izcietušas. Aplūkojot nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas regulējumu pēc gramatiskās interpretācijas metodes, ir secināms, ka Krimināllikuma 61. panta nosaukums ir „nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda”, kas liecina, ka persona tiek atbrīvota no soda, bez jebkādam sekām. Taču faktiski notiesātais tiek atbrīvots no soda izciešanas, jo pastāvot noteiktiem priekšnoteikumiem, tiesa var lemt par nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas atcelšanu. Šādā gadījumā notiesātajam ir jāturpina izciest sodu brīvības atņemšanas iestādē. Atbrīvošanu no soda var iedalīt divās dažādās daļās – pēc atbrīvošanas veida – nosacīta vai beznosacījuma. Par beznosacījuma atbrīvošanu no soda ir uzskatāma tāda atbrīvošana, kas neparedz notiesātajam pienākumus pēc atbrīvošanas un pirms atbrīvošanas, vēl tikai izvērtējot tās iespējamību. Savukārt jēdziens „nosacīts” ir redzams vairākos Krimināllikuma pantos, piemēram, 55., 58.¹, 61. pantā. Visos trīs minētajos pantos ir vērojami noteikti pienākumi, kuru neizpildīšanas gadījumā sods var tikt izpildīts. Tā, piemēram, nosacītas notiesāšanas gadījumā 55. pants paredz, ka tiesa sodu nolemj neizpildīt, ja tās noteiktajā pārbaudes laikā notiesātais neizdarīs jaunu noziedzīgu nodarījumu, nepārkāps sabiedrisko kārtību un izpildīs Valsts probācijas dienesta pienākumus. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda pieder pie

nosacītas atbrīvošanas veida, jo persona tiek atbrīvota no brīvības atņemšanas soda izciešanas, ja pastāv konkrēti nosacījumi, kuru neizpildes gadījumā neizciestā soda daļa tiek turpināta izciest brīvības atņemšanas iestādē.

Krimināllikuma 61. pants paredz pirmstermiņa atbrīvošanas priekšnoteikumus, taču svarīgi ir nošķirt priekšnoteikumus no pienākumiem, kas jāpilda notiesātajam. Minētā panta pirmā daļa nosaka, ka „personu, kas notiesāta ar brīvības atņemšanu, izņemot īslaicīgu brīvības atņemšanu, var nosacīti pirms termiņa atbrīvot no pamatsoda izciešanas, ja ir pamats uzskatīt, ka tā pēc atbrīvošanas spēs iekļauties sabiedrībā, neizdarot noziedzīgu nodarījumu”. Tātad, lai personu nosacīti pirms termiņa atbrīvotu no soda, ir jāpastāv diviem priekšnosacījumiem:

- 1) pēc atbrīvošanas persona spēs iekļauties sabiedrībā;
- 2) turpmāk neizdarīs noziedzīgus nodarījumus.

Krimināllikuma 61. panta otrā daļa paredz, ka nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda var noteikt izvērtējot notiesātā personību un uzvedību soda izciešanas laikā, ja pastāv konkrēti nosacījumi:

- 1) notiesātais ir sasniedzis noteiktu resocializācijas rezultātu;
- 2) notiesātais atbilstoši iespējām ir labprātīgi atlīdzinājis ar noziedzīgo nodarījumu radīto kaitējumu;
- 3) notiesātajam pēc atbrīvošanas ir iespējas tiesiskā ceļā iegūt eksistences līdzekļus;
- 4) ir pagājis kriminālsodu izpildi reglamentējošā likumā noteiktais laiks pēc soda piemērošanas par soda izciešanas režīma pārkāpumu un nav spēkā esošu sodu par brīvības atņemšanas soda izpildes laikā izdarītiem administratīvajiem pārkāpumiem;
- 5) notiesātais risina un ir gatavs turpmāk risināt savas psiholoģiskās problēmas, kas izraisīja vai varētu izraisīt noziedzīga nodarījuma izdarīšanu;
- 6) notiesātais piekritis ārstēties no alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu atkarības, ja noziedzīgo nodarījumu izdarījis alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu atkarības dēļ.

Krimināllikuma 61. panta trešā daļa paredz priekšnoteikumus, t.i., laika ierobežojumu, kādai daļai no soda jābūt izciestai, lai varētu ierosināt nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda. Nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda var ierosināt, kad notiesātais faktiski ir izcietis:

1. ne mazāk kā $\frac{1}{2}$ no noteiktā soda par izdarīto mazāk smagu noziegumu;
2. ne mazāk kā $\frac{2}{3}$ no noteikta soda, ja tas piespriests par smagu noziegumu, kā arī ja notiesātais ir persona, kas agrāk bijusi notiesāta ar brīvības atņemšanu par tīšu noziegumu, un sodāmība par šo noziegumu nav noņemta vai dzēsta;

3. ne mazāk kā $\frac{3}{4}$ no noteiktā soda, ja tas piespriests par sevišķi smagu noziegumu, kā arī ja notiesātais ir persona, kas agrāk bijusi nosacīti pirms termiņa atbrīvota no soda un no jauna izdarījusi tīšu noziegumu neizciestās soda daļas laikā;
4. divdesmit piecus gadus no brīvības atņemšanas soda, ja notiesātais ir persona, kurai piespriests mūža ieslodzījums.

No minētā var secināt, ka nosacīta pirms termiņa atbrīvošana no soda izciešanas ir atkarīga arī no noziedzīga nodarījuma smaguma un rakstura.

Krimināllikuma 61. panta 3.¹ daļa paredz gadījumus, kad ir iespējams ierosināt nosacītu pirms termiņa atbrīvošanu no soda ar elektroniskās uzraudzības noteikšanu. To var piemērot, ja notiesātais faktiski ir izcietis:

1. ne mazāk kā $\frac{1}{3}$ no noteiktā soda par mazāk smagu noziegumu;
2. ne mazāk kā $\frac{1}{2}$ no noteiktā soda, ja tas piespriests par smagu noziegumu, kā arī ja notiesātais ir persona, kas agrāk bijusi notiesāta ar brīvības atņemšanu par tīšu noziegumu, un sodāmība par šo noziegumu nav noņemta vai dzēsta;
3. ne mazāk kā $\frac{2}{3}$ no noteiktā soda, ja tas piespriests par sevišķi smagu noziegumu, kā arī ja notiesātais ir persona, kas agrāk bijusi nosacīti pirmstermiņa atbrīvota no soda un no jauna izdarījusi tīšu noziegumu neizciestās soda daļas laikā;
4. ne mazāk kā 24 gadus no brīvības atņemšanas soda, ja notiesātais ir persona, kurai piespriests mūža ieslodzījums.

Pamatojoties uz augstāk minēto, priekšnoteikumus, lai notiesāto atbrīvotu nosacīti pirms termiņa no soda, iedala formālajos un materiālajos. Galvenā atšķirība abos veidos ir tā, ka materiālie priekšnosacījumi ir vērtējami, to saturs nav konkrēti pateikts likumā, taču formālie priekšnoteikumi ir regulēti likumā un tie neprasa sīkāku paskaidrojumu. Autore Krimināllikuma regulējumā saskata trīs formālos priekšnoteikumus. Pirmkārt, Krimināllikuma 61. panta pirmā daļa nosaka, ka nosacīti pirms termiņa atbrīvot no pamatsoda izciešanas var personu, kas notiesātas ar brīvības atņemšanu. Pēc minētā var secināt, ka nosacīti pirms termiņa var atbrīvot personu tikai no brīvības atņemšanas soda. Otrkārt, saskaņā ar šā panta otrās daļas 4. punktu, nedrīkst būt soda izciešanas režīma pārkāpumi un sodi par brīvības atņemšanas laikā izdarītiem administratīvajiem pārkāpumiem. Treškārt, šā paša panta trešā daļa paredz obligāti izciešamo soda daļu. Tātad, lai persona tiktu nosacīti pirmstermiņa atbrīvota no soda, ir jābūt izciestai konkrētai soda daļai. Materiālie priekšnoteikumi nosacītai pirmstermiņa atbrīvošanai no soda ir iekļauti 61. panta pirmajā un otrajā daļā. Tādi, piemēram, ir notiesātā personība, uzvedība, resocializācijas rezultāti, spēja iegūt iztikas līdzekļus, ko ņem vērā piemērojot pirmstermiņa atbrīvošanu.

Latvijas Sodu izpildes kodekss (turpmāk – LSIK) paredz priekšnoteikumus, lai ierosinātu nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda izciešanas. Šā likuma 79.¹ pants nosaka, ka notiesātais nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda izciešanas, tai skaitā ar elektroniskās uzraudzības noteikšanu, var lūgt, ja tas atbilst 50.³ panta ceturtajā daļā minētajiem nosacījumiem, ir izcietis Krimināllikumā noteikto soda daļu un atbilst citiem Krimināllikuma kritērijiem. LSIK 50.³ panta ceturtā daļa nosaka, ka „lemjot par notiesātā virzību soda progresīvās izpildes ietvaros izvērtē, vai ir pagājis viens gads pēc soda — ievietošana soda vai disciplinārajā izolatorā — piemērošanas par soda izciešanas režīma pārkāpumu vai pagājuši seši mēneši pēc cita šajā kodeksā noteiktā soda piemērošanas par soda izciešanas režīma pārkāpumu, vai notiesātajam ir piemērots šā kodeksa 68. panta pirmās daļas 5. punktā²⁸ noteiktais pamudinājums un notiesātais atzīstams par administratīvi nesodītu”.²⁹ Taču kā iepriekš minēts, papildus LSIK noteikumiem, notiesātajam jāatbilst Krimināllikuma noteikumiem.

Salīdzinot ar vēsturisko regulējumu, tas ir, 1933. gada 24. aprīļa Sodu likuma 20. pantu³⁰, kurš paredzēja priekšnoteikumus, lai persona tiktu atbrīvota nosacīti pirms termiņa, pašreizējais regulējums ir mainījies. Sodu likums noteica, ka uz visu mūžu notiesātos var nosacīti pirmstermiņa atbrīvot, ja tie izcietuši divpadsmit gadus brīvības atņemšanas sodu, bet uz noteiktu laiku notiesātos – ja ir izciesta puse no soda un, izpildot spriedumu, pārmācības namā tie pavadījuši ne mazāk kā gadu, bet cietumā, ne mazāk par sešiem mēnešiem.

Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Labošanas darbu kodeksa, kurš pieņemts 1970. gadā, 68. panta trešā daļa paredzēja nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas no soda priekšnoteikumus. Nosacītai pirmstermiņa atbrīvošanai saskaņā ar šo regulējumu varēja ieteikt notiesātos, kuri ar priekšzīmīgu uzvedību un godīgu attieksmi pret darbu un mācībām bija pierādījuši, ka viņi ir labojušies.³¹

Tātad jau agrāk, vēsturiskajā regulējumā, tiek izvirzīti tādi nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas priekšnoteikumi, kas saistīti ar notiesātā uzvedību.

---

²⁸ Par labu uzvedību un godīgu attieksmi pret darbu vai mācībām brīvības atņemšanas iestādes administrācija notiesātajiem var piemērot pamudinājumus - audzināšanas iestādēs nepilngadīgajiem — atļaut atstāt iestādi vecāku vai iestādes darbinieku pavadībā uz laiku līdz astoņām stundām.

²⁹ Latvijas Sodu izpildes kodekss: Latvijas Republikas likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=90218> [aplūkots 2016. gada 1. maijā].

³⁰ 1933. gada 24.aprīļa Sodu likums: ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī alfabētisko un citiem rādītājiem. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/1283> [aplūkots 2017. gada 29.janvārī].

³¹ Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Labošanas darbu kodekss. Rīga: Liesma, 1971.

Salīdzinot ar ārvalstīm, piemēram, Lietuvas Republikas kriminālkodeksu, tiesa notiesātajam var piemērot diezgan plašu priekšnoteikumu loku, lai persona tiktu atbrīvota pirms termiņa. Lietuvas kriminālkodeksa 75. pants regulē soda izpildes atlikšanu. Šā panta pirmā daļa nosaka gadījumu, kad personai ir piespriests cietumsods uz laiku līdz trim gadiem par vienu vai vairākiem nelieliem, vai mazāk smagiem tīšiem noziegumiem, vai ne vairāk par sešiem gadiem attiecībā uz noziegumiem, kas izdarīti aiz neuzmanības, tiesa var atlikt piespriestā soda termiņu, sākot no viena gada līdz trim gadiem. Sods var tikt atcelts, ja tiesa nosaka, ka ir pietiekams pamats uzskatīt, ka soda mērķis tiks sasniegts bez reālas soda izciešanas. Pamatojoties uz Lietuvas kriminālkodeksa 75. panta otro daļu, ja sods tiek atcelts, tiesa uzliek notiesātajam soda sankcijas, kas paredzētas kodeksa devītajā nodaļā un var uzlikt vienu vai vairākus sekojošus obligātos pienākumus:

- 1) kompensēt vai novērst kaitējumu, kas radies noziedzīgā nodarījuma dēļ;
- 2) atvainoties cietušajam;
- 3) piedāvāt sniegt palīdzību cietušajam ārstniecības laikā;
- 4) uzsākt strādāt un nemainīt darba vietu bez tiesas piekrišanas;
- 5) atsākt mācības, iegūt specialitāti;
- 6) ārstēties no alkohola, narkotisko vai citu toksisko vielu atkarībām;
- 7) neatstāt savu dzīvesvietu ilgā par septiņām dienām, bez uzraugošās institūcijas piekrišanas.³²

Analizējot Ieslodzījuma vietu pārvaldes statistikas datus, var redzēt, ka nosacīti pirms termiņa atbrīvoto personu skaits ir liels. Tā, piemēram, 2015. gadā nosacīti pirms termiņa ir atbrīvotas 404 personas, savukārt nosacīti pirms termiņa ar elektronisko uzraudzību – 34 personas.³³ Pētījuma izstrādes laikā, iepazīstoties ar Valsts probācijas dienesta rīcībā pieejamajiem datiem, darba autore secina, ka nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto skaitam ir tendence samazināties (sk. 1.pielikumu 2.1. att.), jo 2016. gadā nosacīti pirms termiņa tika atbrīvotas 323 personas.

2.3 Nosacītas pirms termiņa atbrīvošanas no soda procesuālā kārtība

Personas nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda izciešanas ir atkarīga no paša likumpārkāpēja. Tieši šī iemesla dēļ Latvijas Sodu izpildes kodekss paredz, ka jautājums par

---

³² Criminal Code of Republic of Lithuania.

Pieejams: https://ec.europa.eu/anti.../sites/.../criminal_code_lithuania_en_1.doc [aplūkots 2017. gada 1. martā].

³³ Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2015. gada publiskais pārskats. Pieejams: <http://www.ievp.gov.lv/images/stories/2015-parskats.pdf> [aplūkots 2017. gada 20. janvārī].

nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda var tikt izskatīts pēc lūguma saņemšanas no personas, kas vēlas tikt atbrīvota pirms soda izciešanas. Notiesātā nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas process tiek uzsākts, notiesātajam izciešot sodu brīvības atņemšanas iestādē. Nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas procesu var iedalīt divās daļās. Pirmā, kad brīvības atņemšanas iestāde lemj par ierosinājumu tiesai, lai notiesāto nosacīti pirms termiņa atbrīvotu no brīvības atņemšanas soda. Savukārt, otrā, kad tiesa lemj par atbrīvošanu.

Latvijas Soduzpildes kodeksa 79.² pants nosaka, ka „notiesātais iesniegumu ar lūgumu viņu atbrīvot no soda izciešanas nosacīti pirms termiņa, tai skaitā ar elektroniskās uzraudzības noteikšanu, iesniedz brīvības atņemšanas iestādes priekšniekam”. Saņemot iesniegumu, brīvības atņemšanas iestādes priekšnieks triju darba dienu laikā pārbauda, vai notiesātais atbilst nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas priekšnoteikumiem. Ja tiek konstatēts, ka notiesātais neatbilst kaut vienam no minētajiem priekšnosacījumiem, tad iesniegums tiek nodots tam atpakaļ, norādot neizvirzīšanas iemeslus. Savukārt, ja notiesātais atbilst prasībām, tad brīvības atņemšanas iestādes priekšnieks piecu darbdienu laikā nosūta Valsts probācijas dienestam izvērtēšanas ziņojuma pieprasījumu. Piecu darba dienu laikā pēc izvērtēšanas ziņojuma saņemšanas, priekšnieks iesniegumu, izziņu par soda izpildes gaitu un brīvības atņemšanas iestādes iesniegumu izvērtēšanas ziņojumu nosūta pilsētas (rajona) tiesai, kuras darbības teritorijā atrodas brīvības atņemšanas iestāde. Tiesa atbrīvo personu nosacīti pirms termiņa no soda izciešanas.

Atšķirībā no pašreizējā regulējuma, 1933. gada 24. aprīļa Sodulikums³⁴ paredzēja atšķirīgu kārtību nosacītai pirmstermiņa atbrīvošanai no soda. Saskaņā ar šā likuma otro pielikumu pie 20. panta, kas paredz noteikumus par nosacītu atbrīvošanu pirms termiņa, pirmais punkts nosaka, ka jautājuma ierosināšana par ieslodzīto nosacītu atbrīvošanu pirms termiņa piekrīt ieslodzījuma vietas priekšniekam, garīdzniecības personām, ārstiem un skolotājiem, kuri ir ieslodzījumu vietu dienestā, prokuratūras pārstāvjiem un uz Tieslietu ministrijas apstiprinātu statūtu pamata darbojošos ieslodzīto un no ieslodzījuma atbrīvoto aizgādības biedru pārstāvjiem. Tātad agrāk ieslodzīto tiesības bija sašaurinātas, tiem nebija tiesību vērsties ar lūgumu par atbrīvošanu nosacīti pirms termiņa. Kā arī nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda izlēma nevis tiesa, bet sevišķa komisija, kuras lēmumi nebija pārsūdzami. Šīs komisijas priekšsēdētājs bija viens no vietējiem miertiesnešiem, bet locekļi – ieslodzījuma vietas priekšnieks, prokuratūras pārstāvis, advokatūras pārstāvis un divi ieslodzīto un no ieslodzījuma atbrīvoto aizgādības biedrības pārstāvji. Komisijas sastāvs bija

---

³⁴ 1933. gada 24. aprīļa Sodulikums: ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī alfabētisko un citiem rādītājiem. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/1283> [aplūkots 2017. gada 29. janvārī].

uzskatāms par pilntiesīgu, ja piedalījās priekšsēdētājs, ieslodzījuma vietas priekšnieks un prokuratūras pārstāvis. Komisija noklausījās ieslodzītā paskaidrojumus, tās personas ziņojumu, kura ierosinājusi nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu. Interesanti ir tas, ka gadījumā, ja ieslodzītais nebija izvēlējis dzīvesvietu, piešķirot nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu, komisija noteica notiesātajam dzīvesvietu.

Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Labošanas darbu kodekss, līdzīgi kā augstāk minētais Sodu likums, neregulēja notiesātā tiesības pašam ierosināt nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no brīvības atņemšanas soda izciešanas. Viena no galvenajām atšķirībām starp abiem minētajiem tiesību aktiem ir tā, ka Labošanas darbu kodekss piešķīra tiesai tiesības piemērot nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda.

Kriminālprocesa likuma³⁵ 643. pants paredz nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas no soda procesuālo kārtību.

Jāatzīmē, ka tiesa, izlemjot jautājumu par personas atbrīvošanu pirms termiņa, vērtē notiesātā uzvedību soda izciešanas laikā, tā personību, sasniegtos resocializācijas rezultātus, kā arī, vai pēc atbrīvošanas personai būs iespējams godīgā ceļā iegūt iztikas līdzekļus. Kā tas redzams no 1933. gada Sodu likuma, arī šajā laikā dominēja tādi materiālie priekšnoteikumi kā uzvedība soda izciešanas laikā, kura bijusi priekšzīmīga un pamatots uzskats, ka pēc atbrīvošanas no brīvības atņemšanas iestādes, notiesātais uzvedīsies atbilstoši sabiedrībā pieņemtajām morāles normām. Tas liecina, ka arī vēsturiski notiesātā uzvedība bija viens no galvenajiem priekšnoteikumiem, lai tas tiktu atbrīvots pirms termiņa.

Krimināllikuma 61.pantā tiek regulēti jautājumi par personas nosacītu atbrīvošanu no pamatsoda – brīvības atņemšanas, izņemot īslaicīgu brīvības atņemšanu, izciešanu pirms spriedumā noteiktā termiņa, ja ir pamats uzskatīt, ka tā pēc atbrīvošanās spēs iekļauties sabiedrībā, neizdarot noziedzīgus nodarījumus.³⁶ Saskaņā ar šo pantu notiesāto nosacīti pirmstermiņa atbrīvo no brīvības atņemšanas soda rajona tiesas tiesnesis pēc soda izciešanas vietas, ja ir saņemts brīvības atņemšanas iestādes iesniegums. Iesniegumu izskata tiesas sēdē, nepieprasot krimināllietu.

LSIK 79.³ panta otrā daļa paredz, ka Valsts probācijas dienests izziņā par soda izpildes gaitu ietver arī ziņas, kas raksturo notiesātā uzvedību, iesaisti resocializācijas pasākumos un resocializācijas rezultātus, viņa attieksmi pret piedalīšanos resocializācijas pasākumos visā

---

³⁵ Kriminālprocesa likums: Latvijas Republikas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820> [aplūkots 2016. gada 10. jūnijā].

³⁶ U.Krastiņš, V.Liholaja. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII¹ nodaļa).Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015, 259.lpp.

soda izciešanas laikā. Jāatzīmē, ka svarīgs priekšnoteikums, lai persona tiktu nosacīti pirms termiņa atbrīvota no brīvības atņemšanas soda, ir pozitīva iesaiste resocializācijas pasākumos.

Jāpiemin, ka LSIK 79.⁴ pants nosaka, ja tiesa atsaka atbrīvot notiesāto no soda izciešanas nosacīti pirms termiņa, atkārtotu iesniegumu notiesātais var iesniegt ne agrāk kā četrus mēnešus pēc minētā lēmuma pieņemšanas dienas. Pozitīvi ir vērtējams, ka notiesātajiem tiek dota atkārtota iespēja iesniegt iesniegumu par nosacītu atbrīvošanu no soda, taču autore uzskata, ka noteiktais atkārtota iesnieguma iesniegšanas termiņš – četri mēneši - ir pārāk īss. Lai varētu pilnvērtīgi iesaistīties resocializācijas pasākumos un lai tie arī sniegtu rezultātus, ir nepieciešams vismaz sešu mēnešu ilgs termiņš. Tādēļ darba autore iesaka izdarīt grozījumus LSIK 79.⁴ pantā, to izsakot šādā redakcijā: „Ja tiesa atsaka atbrīvot notiesāto no soda izciešanas nosacīti pirms termiņa, atkārtotu iesniegumu notiesātais var iesniegt ne agrāk kā sešus mēnešus pēc minētā lēmuma pieņemšanas dienas”. Kā arī izdarīt grozījumus Kriminālprocesa likuma 643. panta trešajā daļā, kas arī regulē atkārtotu iesnieguma iesniegšanu, izsakot to šādā redakcijā: „Ja tiesnesis noraida iesniegumu, to var iesniegt atkārtoti ne ātrāk kā pēc sešiem mēnešiem”.

Gadījumā, ja notiesātais ir nosacīti pirmstermiņa atbrīvots no brīvības atņemšanas soda izciešanas un tas bez attaisnojoša iemesla nepilda likumā paredzētos un Valsts probācijas dienesta noteiktos pienākumus, tiesnesis, pamatojoties uz Valsts probācijas dienesta iesniegumu, var pieņemt lēmumu par neizciestās soda daļas izpildi. Gadījumā, kad notiesāto atbrīvo nosacīti pirms termiņa ar elektronisko uzraudzību un tas nepilda ar elektronisko uzraudzību saistītos pienākumus, atsauc savu piekrišanu elektroniskajai uzraudzībai vai, ja apstākļos, kuros tas dzīvo nav iespējams to īstenot, tiesnesis arī pieņem lēmumu par neizciestās soda daļas izpildi. Jāatzīmē, ka arī 1933. gada Sodu likumā tāpat bija paredzēta kārtība gadījumā, ja notiesātais nepilda tam uzliktos pienākumus. Respektīvi, neatļautas izturēšanās dēļ nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu var atcelt ar sevišķu tiesas lēmumu, kurš nav pārsūdzams. Īpaši tiek uzsvērts, ka šādā gadījumā brīvībā pavadītais laiks nav ieskaitāms soda laikā.

Līdzīgas iezīmes nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas regulējumam Latvijā, ir iespējams saskatīt arī ārvalstīs. Tā, piemēram, Dānijas kriminālkodeksā ir paredzēta pirmstermiņa atbrīvošana no soda, paredzot atbrīvotajam īpašus nosacījumus. Dānijas kriminālkodeksa 38. pants nosaka, ka pēc divu trešdaļu ieslodzījuma cietumā izciešanas, ja ieslodzījumā pavadītais laiks ir vismaz divi mēneši, tieslietu ministram vai viņa pilnvarotai personai ir jāizlemj jautājums par ieslodzītā atbrīvošanu pret goda vārdu. Atbrīvošana pret goda vārdu ir atkarīga no tās mērķtiecības, ņemot vērā ieslodzītā apstākļus, piemērotu dzīves vietu, darbu vai dažādas citas viņam pieejamas atbalsta formas, kā arī viņa solījumus ievērot

visus atbrīvošanai izvirzītos nosacījumus. Saskaņā ar Dānijas kriminālkodeksa 39. panta pirmo daļu, atbrīvošana pret goda vārdu ir jāsaista ar atbrīvotā pienākumu neizdarīt jebkādu sodāmu nodarījumu nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas laikā, kas nedrīkst pārsniegt trīs gadus. Atbrīvojot nosacīti pirmstermiņa pret goda vārdu, kā nosacījumu var izvirzīt prasību, lai persona visā pirmstermiņa atbrīvošanas darbības laikā vai tā daļā atrastos uzraudzībā un pieņemtu likumpaklausīgu dzīves veidu.³⁷

Saskaņā ar Nīderlandes kriminālkodeksa³⁸ 15. pantu notiesātais, kuram noteikta brīvības atņemšana uz laiku, ne ilgāku par vienu gadu, var tikt atbrīvots, ja viņš izcietis ne mazāk kā sešus mēnešus no piespriedes soda un vēl vienu trešdaļu no palikušā soda. Notiesātais, kuram noteikta brīvības atņemšana uz laiku, kas pārsniedz vienu gadu, ir jāatbrīvo, ja viņš izcietis divas trešdaļas no šī soda. Taču šā paša kodeksa 15.a pants paredz apstākļus, kas dod pamatu atlikt atbrīvošanas izlemšanu vai vispār to atteikt. Tādi apstākļi ir sekojoši: notiesātais atzīts par vainīgu nopietnā noziegumā, bijis ieslodzīts piespiedu ārstēšanai sakarā ar vājprātību vai psihisku slimību un nepieciešama turpmāka ārstēšana, ir pierādījumi, ka notiesātais uzvedies prettiesiski pēc tam, kad tikusi uzsākta sprieduma izpildīšana.

Vācijas kriminālkodeksa³⁹ 57. pants reglamentē nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no brīvības atņemšanas soda izciešanas, kas noteikta uz laiku. Tiesa nosaka nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no brīvības atņemšanas soda, ja ir izciestas divas trešdaļas no noteiktā soda, bet ne mazāk kā divi mēneši, nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana var atbilst sabiedriskās drošības interešu nodrošināšanai, kā arī ja notiesātais tam piekrīt. Tiesa var atbrīvot notiesāto no soda jau pēc noteiktā soda puses, bet ne mazāk kā sešu mēnešu izciešanas, ja notiesātais izcieš brīvības atņemšanas sodu pirmoreiz, un tas nepārsniedz divus gadus vai ja nodarījumā notiesātā personības un viņa attīstības kopējais novērtējums soda izpildīšanas laikā ļauj secināt, ka nosacīti pirms termiņa atbrīvošanai ir īpaši apstākļi un izpildīti šā panta pirmās daļas nosacījumi. Vācijas kriminālkodeksa 57.a un 57.b panti, atšķirībā no citu ārvalstu regulējuma, paredz nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no mūža ieslodzījuma.

---

³⁷ U.Krastiņš, V.Liholaja. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2008, 48.lpp.

³⁸ Criminal Code of the Kingdom of Netherlands.

Pieejams: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [aplūkots 2017. gada 5. janvārī].

³⁹ Criminal Code of the Federal Republic of Germany.

Pieejams: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [aplūkots 2017. gada 5. janvārī].

Austrijas kriminālkodeksā nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no brīvības atņemšanas soda izciešanas paredz 46. pants. Izlemjot par nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu, jāņem vērā likumpārkāpēja personība, iepriekšējā dzīve, vēlme iegūt iztikas līdzekļus godīgā ceļā un uzvedība soda izciešanas laikā, kā arī tas, ka nav īpašu apstākļu, kuru dēļ atlikušo soda daļu ir nepieciešams izciest, lai atturētu citas personas no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Ja ir izciesta puse no brīvības atņemšanas soda laika, kas noteikts ar spriedumu vai apžēlošanas kārtībā, bet ne mazāk kā trīs mēnešus, tad viņam var atcelt atlikušo soda daļu, nosakot pārbaudes laiku, ja ir pamats uzskatīt, ka nav nepieciešama atlikušās soda daļas izpildīšana, lai atturētu likumpārkāpēju no turpmākas noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Ja ir izciestas divas trešdaļas no brīvības atņemšanas soda laika, kas noteikts ar tiesas spriedumu vai apžēlošanas kārtībā, tad nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana pieļauta, ja viņš izcietis ne mazāk kā trīs mēnešus. Nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas īpaši nosacījumi paredzēti personām, kuras noziedzīgu nodarījumu izdarījušas līdz divdesmit viena gada vecuma sasniegšanai, un personām, kuras notiesātas ar brīvības atņemšanu uz mūžu. Saskaņā ar Austrijas kriminālkodeksa 48. pantu parasti pārbaudes laikam, notiesāto nosacīti pirmstermiņa atbrīvojot no brīvības atņemšanas soda izciešanas, minimāli jābūt vienam gadam un maksimāli trīs gadiem.⁴⁰

Savukārt kaimiņvalsts Lietuvas kriminālkodeksa 77. panta pirmā daļa nosaka, ka tiesa var atbrīvot personu no brīvības atņemšanas soda izciešanas nosacīti pirms termiņa vai aizstāt nedzēstā termiņa brīvības atņemšanu ar vieglāku sodu (izņemot līgumsodu), ja šī persona:

- 1) ir izcietusi:
  - 1.1. vismaz pusi no piespriedē soda par noziedzīgu nodarījumu aiz nevērības vai mazāk smagu tīšu noziedzīgu nodarījumu;
  - 1.2. vismaz divas trešdaļas no piespriedē soda par smagiem noziegumiem;
  - 1.3. vismaz trīs ceturtdaļas no piespriedē soda par smagu noziegumu, ja persona atkārtoti pārkāpusi likumu;
  - 1.4. vismaz vienu trešdaļu no piespriedē soda par noziedzīgu nodarījumu aiz nevērības vai tīšu mazāk smagu noziegumu, ko izdarījusi grūtniece, arī tēvs (māte), kurš audzina viens bērnu līdz septiņiem gadiem vai divus nepilngadīgus bērnus;
- 2) pilnībā atlīdzināti īpašuma bojājumi, kas radušies noziedzīgā nodarījuma rezultātā;

---

⁴⁰ U.Krastiņš, V.Liholaja. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvijas, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 79.lpp

- 3) ar savu rīcību un darbu brīvības atņemšanas laikā ir pierādījis, ka var tikt atbrīvots nosacīti pirmstermiņa.

Šā paša panta trešā daļa paredz, ka nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana nav piemērojama:

- 1) bīstamam atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarītājam;
- 2) personai, kurai piespriests mūža ieslodzījums;
- 3) personai, kura jau iepriekš nosacīti pirms termiņa atbrīvota no brīvības atņemšanas soda izciešanas, un neizciestās soda daļas laikā izdara jaunu noziedzīgu nodarījumu.⁴¹

Salīdzinot visas iepriekš minētās valstis ir secināms, lai persona tiktu nosacīti pirmstermiņa atbrīvota no brīvības atņemšanas iestādes, tai ir jāizpilda zināmi pienākumi un ir jāiestājas noteiktiem priekšnoteikumiem. Pārsvārā visās valstīs kopīgais tiek saskatīts termiņā, kuru sasniedzot persona var tikt atbrīvota no brīvības atņemšanas iestādes nosacīti pirms termiņa, tas ir, jābūt izciestām divām trešdaļām. Tāpat, lemjot par atbrīvošanu, visās valstīs tiek ņemta vērā notiesātā personība, iepriekšējā dzīve, vēlme iegūt iztikas līdzekļus, uzvedība un citi kritēriji.

---

⁴¹ Criminal Code of Republic of Lithuania.

Pieejams: https://ec.europa.eu/anti.../sites/.../criminal_code_lithuania_en_1.doc [aplūkots 2017. gada 1. martā].

3. UZRAUDZĪBA PĀR PERSONĀM, KAS NOSACĪTI PIRMSTERMIŅĀ ATBRĪVOTAS NO SODA

3.1 Valsts probācijas dienesta kompetence, nosacīti pirmstermiņa atbrīvojot no soda

Notiesātos, kuri tiek nosacīti pirms termiņa atbrīvoti no brīvības atņemšanas vietām, uzrauga Valsts probācijas dienests. Valsts probācijas dienesta darbība tika uzsākta 2003. gada 7. oktobrī, pamatojoties uz 2003. gada 9. janvāra Ministru kabineta rīkojumu Nr. 9 „Valsts Probācijas dienesta koncepcija”⁴², ar mērķi sekmēt noziedzības novēršanu valstī. Probācijas sistēmas izveide tika plānota pakāpeniski. 2004. gada 1. janvārī spēkā stājās Valsts probācijas dienesta likums⁴³, kurā postpenitenciāro palīdzību personām pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas paredzēja kā atsevišķu dienesta funkciju. No 2006. gada 1. janvāra dienests veic probācijas programmu īstenošanas funkciju un no valsts policijas ir pārņēmis uzraudzības funkciju. Savukārt kopš 2007. gada Valsts probācijas dienesta kompetencē ir kopumā deviņas funkcijas un tās darbojas 28 teritoriālajās struktūrvienībās.⁴⁴

Probācijas dienesta uzraudzība tiek noteikta ar mērķi, lai sekmētu no ieslodzījuma pirmstermiņa atbrīvoto personu resocializāciju, kā arī jaunu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas novēršanu. Tā kā Valsts probācijas dienests ir salīdzinoši jauna iestāde, vēsturiskais regulējums paredzēja citus uzraudzības institūtus. 1933. gada Sodu likums noteica, ka nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas laikā notiesātā persona ir nodota aizgādības biedrības vai vajadzības gadījumā policijas uzraudzībā. Šobrīd nosacīti pirms termiņa atbrīvotajām personām šāda veida uzraudzība netiek noteikta, jo uzraudzības iestāde ir Valsts probācijas dienests.

Nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas no soda, nosacītas notiesāšanas, nosacītas atbrīvošanas no kriminālatbildības institūti Latvijā pastāvēja pirms Valsts probācijas dienesta izveides. Līdz 2006. gadam, kad Valsts probācijas dienests pārņēma no Valsts policijas uzraudzības funkcijas, šo institūtu tiesiskais regulējums un uzraudzība nebija pietiekama, kā rezultātā uzraudzība nebija arī pietiekami efektīva. Iepriekš Valsts policijas veiktā uzraudzība bija akcentēta uz notiesātā kontroli, taču, lai tiktu mazināts atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas risks, ar kontroli vien nepietiek. Ir nepieciešams strādāt pie notiesātā uzvedības

---

⁴² Par Valsts probācijas dienesta koncepciju: 2003. gada 9. janvāra Ministru kabineta rīkojums Nr. 9. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=70181> [aplūkots 2017. gada 21. janvārī].

⁴³ Valsts probācijas dienesta likums: Latvijas Republikas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=82551> [aplūkots 2017. gada 11. janvārī].

⁴⁴ Valsts probācijas dienesta vēsture. Pieejams: <http://www.probacija.lv/vsture1> [aplūkots 2017. gada 21. janvārī].

koriģēšanas, resocializācijas, domāšanas, dzīvesveida izmaiņām, kā arī pie psiholoģiskās palīdzības.

Lai arī darbā tiek pēfīta tieši uzraudzība pār personām, kuras nosacīti pirms termiņa atbrīvotas no brīvības atņemšanas soda, ir svarīgi salīdzināt, ievērot atšķirības arī citās nosacīti atbrīvoto personu grupās. Krimināltiesībās tādi gramatiski līdzīgi institūti kā nosacīta notiesāšana, nosacīta atbrīvošana no kriminālatbildības un nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana, savā starpā bieži tiek jaukti. Tādēļ darba autore piedāvā uzskatāmi aplūkot katra institūta pazīmes.

3.1. tabula

Krimināltiesību institūtu - nosacīta notiesāšana, nosacīta atbrīvošana no kriminālatbildības un nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda - salīdzinājums

KL 55. pants - nosacīta notiesāšana	KL 58. ¹ pants - nosacīta atbrīvošana no kriminālatbildības	KL 61. pants - nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda
<ul style="list-style-type: none"> • tiesa nosacīti notiesā; • nosaka pārbaudes laiku no 6 mēnešiem līdz 5 gadiem; • ja nepilda Valsts probācijas dienesta uzliktos pienākumus - pieņem lēmumu par neizciestās soda daļas izpildi vai pārbaudes termiņa pagarināšanu līdz vienam gadam. 	<ul style="list-style-type: none"> • prokurors var nosacīti atbrīvot no kriminālatbildības; • nosaka pārbaudes laiku no 3 līdz 18 mēnešiem; • ja nepilda uzliktos pienākumus, vai izdara jaunu noziedzīgu nodarījumu, tiek turpināta kriminālvajāšana. 	<ul style="list-style-type: none"> • tiesa nosacīti pirms termiņa atbrīvo; • uzraudzības periods ir neizciestās soda daļa; • var piemērot elektronisko uzraudzību; • ja netiek pildīti Valsts probācijas dienesta uzliktie pienākumi, pieņem lēmumu par neizciestās soda daļas izpildīšanu.

Pēc tabulas ir redzams, ka KL 58.¹ pantā minētajam institūtam, atšķirībā no nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas, probācijas uzraudzība tiek noteikta kā papildsods, ko piemēro kā piespiedu līdzekli, kas tiek reglamentēts Krimināllikuma 45.¹ pantā. Pēc autores ieskata, uzraudzība, kas tiek īstenota pār personām, kas atbrīvotas no brīvības atņemšanas soda

izciešanas pirms termiņa, nav uzskatāma par piespiedu līdzekli, jo tā ir notiesātā izvēle, ierosinājums tikt atbrīvotam pirms soda izciešanas termiņa beigām, piekrītot noteikta veida uzraudzībai. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda atšķiras no pārējiem institūtiem arī ar to, ka noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir jau notiesāts un izcietis noteiktu daļu no soda brīvības atņemšanas iestādē.

Apvienoto Nāciju Organizācija un Eiropas Padome, uzskatot, ka ar brīvības atņemšanu nesaistīti sodi ir efektīvi noziedzības novēršanā, jo palīdz izvairīties no brīvības atņemšanas kaitīgajām sekām, ir pieņēmušas vairākus dokumentus kopīgu standartu veidošanai kriminālsodu politikā. Dalībvalstīm tika ieteikts veidot efektīvas sodu izpildes uzraudzības institūcijas.⁴⁵

Sākotnēji tiesību normas paredzēja probāciju kā institūtu, kurš nodarbojas ar palīdzības sniegšanu no ieslodzījuma atbrīvotajām personām. Tomēr mūsdienās ar jēdzienu „probācija” saprot daudz plašāku kompetenci. Probācijai ir plašākas funkcijas, piemēram, uzraugoša, audzinoša, ierobežojoša.

Jēdzienam „probācija” literatūrā ir atrodami vairāki skaidrojumi. Termins „probācija” (angļu valodā – *probation*) – pārbaude, pārbaudes laiks, nosacīta atbrīvošana; (angļu valodā – *probationary*) pārbaudāmais vai nosacīti atbrīvotais (angļu valodā – *probationer*).⁴⁶ Tā, piemēram, ar svešvārdu „probācija” saprot probācijas klienta uzraudzību un sociālās uzvedības korekciju, lai novērstu atkārtotu likumpārkāpumu izdarīšanu.⁴⁷ Savukārt citur minēts, ka probācija ir atsevišķu sabiedrībā izciešamo sodu izpildes, kā arī probācijas klientu uzraudzības un sociālās uzvedības korekcijas pasākumu sistēma, kas izveidota, lai novērstu atkārtota noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.⁴⁸ Ārvalstīs šo jēdzienu saprot kā iespēju noziedzīgu nodarījumu izdarījušai personai tikt atbrīvotai no ieslodzījuma vietas, ko lēmuma veidā pieņem tiesnesis, ar nosacījumu, ka persona spēj mainīt savu uzvedību un ievērot likumu.⁴⁹ Vēl cits definējums ir atrodams arī Valsts probācijas dienesta likumā, kur tiek skaidrots, ka „probācija ir kriminālsoda – piespiedu darbs – un audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa – sabiedriskais darbs – izpildes, kā arī probācijas klientu uzraudzības un sociālās uzvedības korekcijas pasākumu sistēma, kas izveidota, lai novērstu atkārtota noziedzīga

---

⁴⁵ Par Valsts probācijas dienesta koncepciju. Ministru kabineta 2003.gada 9. janvāra rīkojums Nr. 9. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=70181> [aplūkots 2017. gada 11.janvārī].

⁴⁶ Kronberga I. Vai Latvijā nepieciešams probācijas dienests. Jurista Vārds, 2001. 30.oktobris, Nr. 33.

⁴⁷ Probācijas dienests Latvijā. Brošūra. Rīgā: Valsts probācijas dienesta pārvalde, 2004, 23.lpp.

⁴⁸ Probācija. Pieejams: www.bti.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Valsts_probācijas...pdf [aplūkots 2017. gada 11.janvārī].

⁴⁹ Probation. Pieejams: <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/probation> [aplūkots 2017. gada 11. janvārī].

nodarījuma izdarīšanu”. Pēc augstāk minētā var secināt, ka probācijas jēdziens visplašāk ir izskaidrots Valsts Probācijas dienesta likumā, jo neaprobežojas ar vienu uzdevumu, ko veic dienests, bet tiek uzskaitītas visas darbošanās sfēras. Kā arī var redzēt, ka galvenais akcents tiek likts uz tādu probācijas mērķi, kā atkārtotu noziedzīgu nodarījumu jeb recidīva novēršana. Jāatzīst, lai valstī varētu samazināt recidīva rādītāju, dienestam ir individuāli jāizvērtē katrs pirmstermiņa no ieslodzījuma atbrīvotais un jāpiemēro gan sociālās rehabilitācijas, gan korekcijas programmas un citi resocializācijas pasākumi, lai mainītu no ieslodzījuma atbrīvoto uztveri, iemācītu dzīvot likumpaklausīgu dzīvesveidu, tādejādi veicinot efektīvāku iekļaušanos sabiedrībā. Tātad uzraudzība ietver gan atbalstošu, gan kontrolējošu pasākumu kopumu.

Atbilstoši LSIK, Valsts probācijas dienests, veicot nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto uzraudzību, uzrauga, kā tiek pildīti Valsts probācijas dienesta amatpersonas noteiktie un sodu izpildi reglamentējošie pienākumi, kā arī konsultē atbrīvoto personu. Probācijas dienesta uzraudzībā atrodas gan nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu lietas, gan arī elektroniskās uzraudzības lietas (sk. 1. pielikumu, 3.2. att.). Pēc diagrammas datiem ir redzams lietu sadalījums Valsts probācijas dienestā - nosacīti pirms termiņa atbrīvoto lietas ir 86%, bet tikai 14% ir elektroniskās uzraudzības lietas. Šis fakts skaidrojams ar to, ka elektroniskās uzraudzības institūts Latvijā ir ieviests samērā nesen. Kā arī liela daļa no ieslodzītajiem, kuri griežas ar lūgumu tikt atbrīvotiem nosacīti pirms termiņa ar elektroniskās uzraudzības noteikšanu, neatbilst visiem elektroniskās uzraudzības piemērošanas priekšnoteikumiem, piemēram, tādiem kā patstāvīgas dzīvesvietas, kura būtu piemērota elektroniskās uzraudzības piemērošanai neesamība, soda režīma pārkāpumi brīvības atņemšanas iestādē, darbs, ar ko spētu nodrošināt savas pamatvajadzības.

LSIK 119.⁴ pants paredz, ka nosacīti pirms termiņa atbrīvotajam ir pienākums pildīt Valsts probācijas dienesta amatpersonas noteiktos pienākumus un likumīgās prasības. Paredzot minētos pienākumus, tiek noteikta arī uzraudzības pamata būtība un saturs. Ja nosacīti pirms termiņa atbrīvotā persona bez attaisnojoša iemesla nepilda minētos pienākumus, tiesa, pamatojoties uz Valsts probācijas dienesta iesniegumu, ir kompetenta pieņemt lēmumu par neizciestās soda daļas izpildīšanu. Nosacīti pirmstermiņa no soda atbrīvotajam ir sekojoši pienākumi:

- 1) ierasties Valsts probācijas dienestā triju darba dienu laikā pēc atbrīvošanas no brīvības atņemšanas iestādes;
- 2) pildīt valsts probācijas dienesta likumīgās prasības un pienākumus;
- 3) ierasties Valsts probācijas dienestā, tās amatpersonas noteiktajā laikā;

- 4) informēt Valsts probācijas dienestu par savu dzīvesvietu, darba vietu, mācību iestādi, kā arī nekavējoties paziņot par to maiņu;
- 5) saņemt Valsts probācijas dienesta atļauju izbraukšanai ārpus dzīvesvietas, kas ilgāka par 15 dienām;
- 6) iesniegt Valsts probācijas dienesta amatpersonai informāciju par noteikto pienākumu izpildi;
- 7) iesniegt Valsts probācijas dienesta amatpersonai informāciju par iztikas avotiem.
- 8) neizciestās soda daļas laikā nedrīkst lietot alkoholu, narkotiskās, psihotropās vai toksiskās vielas.

Papildus pamata pienākumiem Valsts probācijas dienesta amatpersona, pēc saviem ieskatiem, nosacīti pirms termiņa no ieslodzījuma atbrīvotajam var noteikt papildus pienākumus, kas veido jau individuālu uzraudzības plānu, reizē balstoties arī uz notiesātā kriminogēnajām vajadzībām. Tiek noteikti šādi pienākumi:

- 1) aizliegums atstāt dzīvesvietu noteiktā laikā;
- 2) aizliegums mainīt dzīvesvietu bez probācijas dienesta amatpersonas piekrišanas;
- 3) aizliegums uzturēties noteiktās sabiedriskās vietās;
- 4) aizliegums sazināties ar noteiktiem cilvēkiem;
- 5) aizliegums izbraukt no noteiktas administratīvās teritorijas bez Valsts probācijas dienesta atļaujas;
- 6) aizliegums lietot alkoholu un citas apreibinošas vielas;
- 7) saskaņot ar Valsts probācijas dienestu pārvietošanās maršrutu;
- 8) piedalīties probācijas programmās;
- 9) aizliegums nēsāt, glabāt, iegādāties noteiktus priekšmetus;
- 10) aizliegums tuvoties noteiktiem objektiem, vietām;
- 11) apmeklēt Valsts probācijas dienesta norādīto speciālistu;
- 12) pildīt Valsts probācijas dienesta norādījumus, kas vērsti uz legālu iztikas līdzekļu gūšanu.

Lai arī pirms nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas notiesātajām personām tiek izskaidroti pienākumi, kuri jāpilda uzraudzības laikā un iespējamās sekas uzraudzības noteikumu pārkāpšanas dēļ, praksē Valsts probācijas dienesta speciālistiem tomēr nākas saskarties ar situāciju, ka notiesātie nepilda tiem uzliktos pienākumus (skat. 2.pielikumu, 3.3. att.). Pēc diagrammas datiem ir redzams, ka no aptaujāto probācijas speciālistu skaita, kuru uzraudzībā atrodas nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu lietas, nedaudz vairāk kā puse no notiesātajiem – 56% - pilda tiem uzliktos pienākumus. Taču ir pietiekami liela daļa – 44% - arī tādu klientu, kas priekšzīmīgi un ar atbildību nepilda tiem uzliktos pienākumus. Pēc

apkopoto anketu (sk. 8. pielikumu) rezultātiem, tie probācijas speciālisti, kuri apgalvoja, ka viņiem nākas saskarties ar situāciju, kad probācijas klients nepilda tiem uzliktos pienākumus min, ka parasti netiek ievērota šādu pienākumu pildīšana: alkohola un citu apreibinošo vielu nelietošana, probācijas programmu nodarbību apmeklēšana, pienākuma diennakts noteiktajā laikā atrasties mājvietā pildīšana. Nereti probācijas klienti neierodas Valsts probācijas dienestā noteiktajā laikā, kriminogēna rakstura problēmu risināšanai neapmeklē Valsts probācijas dienesta norādīto speciālistu, nepilda dienesta norādījumus, kas vērsti uz legālu iztikas līdzekļu gūšanu. Autore augstāk minēto pienākumu nepildīšanu saista ar motivācijas trūkumu, atbildības sajūtu trūkumu, nevēlēšanos mainīt dzīvesveidu, laika plānošanas problēmām. Jāpiemin, ka par noteikto pienākumu nepildīšanu bez attaisnojoša iemesla, pirmo reizi tiek izteikts brīdinājums, taču, ja pārkāpumi notiek atkārtoti, tad var tik pieņemts lēmums par neizciestās soda daļas izpildi ieslodzījuma vietā. Jāatzīst, ka vislielākās problēmas notiesātajiem ar atkarību problēmām sagādā alkohola un citu apreibinošo vielu lietošanas aizliegums. Probācijas speciālistiem ir neiespējami strādāt pret notiesātā gribu, tāpēc bieži vien šīm personām nākas atgriezties ieslodzījuma vietā. Kā liecina tiesu prakse, gadījumi, kad personas nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas laikā – tas ir, neizciestās soda daļās laikā – izdara jaunus noziedzīgus nodarījumus nav retums. Šajos gadījumos tiesa viennozīmīgi nosaka brīvības atņemšanas sodu, jo persona acīmredzami nav vēlējusies laboties, nekādus secinājumus nav izdarījusi par iepriekšējo sodāmību, nav pārvērtēta attieksme pret dzīvi un nav mēģināts iekļauties vispārpieņemtajās sabiedrības uzvedības un morāles normās. Kā rezultātā tiesai iepriekšējās sodāmības, attieksme nerada pārliecību, ka likumpārkāpējs neizdarīs noziedzīgus nodarījumus atkārtoti, ja tiktu izvēlēts cits soda veids. Lielākajā daļā gadījumu noziedzīgie nodarījumi, kuri ir izdarīti neizciestās soda daļās laikā ir saistīti ar Krimināllikuma 253., 253.¹, 253.² pantiem, tas ir, ar narkotisko vielu neatļautu iegādāšanos un lietošanu nelielā apmērā, realizācijas nolūkā vai bez tā.⁵⁰ Visbiežāk personām, kas notiesātas par augstāk minētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem piemīt atkarības. Darba autore domā, ka personām, kas iepriekš sodītas par narkotisko vielu iegādāšanos vai lietošanu ir jāpievērš pastiprināta uzmanība jau pašā sākumposmā un uzraudzības gaitā ir jāpiemēro tādi līdzekļi, kas vērsti uz atkarību mazināšanu.

---

⁵⁰ Sk. arī: Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2016. gada 1. marta spriedums lietā Nr. 11088286015. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 2017. gada 7. martā]; Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2016. gada 4. februāra spriedums lietā Nr. 11089197315. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 2017. gada 7. martā]; Rīgas rajona tiesas Jūrmalas tiesu nama spriedums lietā Nr. 11410021616. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 2017. gada 7. martā].

Lai arī normatīvajā regulējumā vairāk tiek uzsvērti nosacīti pirmstermiņa atbrīvotās personas pienākumi, tomēr Latvijas Sodū izpildes kodekss paredz arī šo personu tiesības. Jāatzīmē, ka notiesātā tiesības ir saistītas ar uzraudzības procesa gaitu:

- 1) piedalīties uzraudzības plāna sagatavošanā;
- 2) iepazīties ar uzraudzības plānu;
- 3) lūgt, lai uzraudzības veikšanai norīko citu Valsts probācijas dienesta amatpersonu;
- 4) lūgt uzraudzības plāna vai elektroniskās uzraudzības grafika grozīšanu;
- 5) lūgt atļauju izbraukšanai ārpus dzīvesvietas uz laiku, kas ilgāks par 15 dienām, dzīvesvietas mainīšanai, izbraukšanai no noteiktas administratīvās teritorijas.

Ja persona, kura ir nosacīti pirms termiņa atbrīvota, neizciestās soda daļas laikā izdara jaunu noziedzīgu nodarījumu, tiesa nosaka sodu saskaņā ar Krimināllikuma 51. un 52. pantā paredzētajiem noteikumiem.⁵¹

2015. gada 24. februāra Ministru Kabineta noteikumi Nr. 107 „Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests uzrauga nosacīti notiesātās, nosacīti pirms termiņa no soda izciešanas atbrīvotās, nosacīti no kriminālatbildības atbrīvotās personas un personas, kurām piemērots papildsods – probācijas uzraudzība”, kas stājās spēkā 2015. gada 4. martā nosaka, ka „uzraudzības mērķi sasniedz motivējot nosacīti pirms termiņa no soda izciešanas atbrīvoto personu ievērot vispārpieņemtās sociālās, morāles un tiesību normas, sniedzot atbalstu kriminogēna rakstura problēmu risināšanā un kontrolējot kriminālsodu izpildi reglamentējošā likumā paredzēto, prokurora uzlikto vai dienesta noteikto pienākumu izpildi”.⁵²

Pirms termiņa atbrīvoto personu uzraudzība ir pasākumu kopums, ko īsteno, lai integrētu personu sabiedrībā un panāktu, ka tā ikdienā ievēro tiesību normu prasības, proti – neizdara jaunus pārkāpumus.⁵³

2005. gada 27. decembrī pieņemtajā Valsts probācijas dienesta nolikuma 2. punkts nosaka, ka nosacīti pirms termiņa atbrīvoto personu uzraudzība tiek veikta, lai veicinātu sabiedrības drošību.⁵⁴

---

⁵¹ U.Krastiņš, V.Liholaja. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII¹ nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015, 263.lpp.

⁵² Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests uzrauga nosacīti notiesātās, nosacīti pirms termiņa no soda izciešanas atbrīvotās, nosacīti no kriminālatbildības atbrīvotās personas un personas, kurām piemērots papildsods – probācijas uzraudzība: Ministru kabineta 2015. gada 4. marta noteikumi Nr. 107. Pieejams: <http://likumi.lv/ta/id/272547-kartiba-kada-valsts-probacijas-dienests-uzrauga-nosaciti-notiesatas-nosaciti-pirms-termiņa-no-soda-izciešanas-atbrivotas-nosaci...>[aplūkots 2016. gada 4. aprīlī].

⁵³ Judins A. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no brīvības atņemšanas soda izciešanas. Latvijas Cilvēktiesību centrs, 2006, 56.lpp.

Uzraudzība ietver ne tikai sistemātisku kontroli pār personas uzvedību, bet paredz arī aktīvu palīdzību personai. Palīdzības mērķis – pārliecināt personu, ka tā ir spējīga dzīvot sabiedrībā, nepārkāpjot tiesību normas. Palīdzība ir saprotama nevis kā pirmstermiņa atbrīvotas personas problēmu risināšana, bet personas konsultācijas, padomu došana, motivācija patstāvīgi risināt savas problēmas.⁵⁵ Praksē probācijas dienesta speciālists tikšanās reizēs un telefonsarunās interesējas par notiesātā problēmām, tās pārrunā, mēģina atrast šo problēmu cēloņus un iespējamus risinājumus. Visbiežāk šīs problēmas ir saistītas ar nodarbinātību, alkohola atkarību, veselību, ģimeni.

2005. gada nogalē Valsts probācijas dienests definēja principu politikā balstītu uzraudzības modeli, kas paredzēja uzraudzības īstenošanā ievērot šādus principus:

- 1) riska principu – potenciālā recidīva varbūtības noteikšana, ņemot vērā probācijas klienta likumpārkāpumu izdarīšanas un soda izciešanas vēsturi, kā arī uzraudzības pasākumu samērošanu ar to;
- 2) vajadzību principu – noziedzīgo nodarījumu veicinošo sociālpsiholoģisko problēmu novērtēšana un to risināšana uzraudzības gaitā;
- 3) adekvātas reakcijas princips – individuāla uzraudzības pasākumu plānošana, kas iekļauj – atbilstošu uzraudzības un atbalsta līmeņa noteikšanu, rēķināšanos ar probācijas dienesta individuālajām spējām īstenot pozitīvas pārmaiņas savā dzīvē, kognitīvi biheiviorālās terapijas izmantošana.⁵⁶

Valsts probācijas dienesta likuma⁵⁷ 1. panta 6. punkts nepārprotami nosaka, ka par probācijas klientu ir atzīstamas personas, kas nosacīti pirms termiņa atbrīvotas no brīvības atņemšanas soda izciešanas. Pētījuma izstrādes laikā, iepazīstoties ar nosacīti pirms termiņa atbrīvoto personu lietām, aptaujājot probācijas dienesta speciālistus var secināt, ka lielākā daļa probācijas klientu ir vīrieši (sk. 2. pielikumu 3.4. att.). Pēc diagrammas datiem ir redzams, ka 83% no nosacīti pirmstermiņa atbrīvotajiem klientiem ir vīrieši un tikai 17% ir sievietes. Vēl viena probācijas klientu personību raksturojoša pazīme ir vecums (sk. 3. pielikuma 3.5. att.). Diagrammas dati parāda, ka aptaujāto Valsts probācijas dienesta darbinieku uzraudzībā esošais nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu vecums ir sākot no 22 gadiem. Vislielākā

---

⁵⁴ Valsts probācijas dienesta nolikums, MK noteikumi Nr. 1010 Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=124795> [aplūkots 2016. gada 29. maijā].

⁵⁵ Judins A. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no brīvības atņemšanas soda izciešanas. Latvijas Cilvēktiesību centrs, 2006, 56.lpp.

⁵⁶ Uzraudzība. Pieejams: <http://www.probacija.lv/uzraudziba> [aplūkots 2016. gada 29. maijā].

⁵⁷ Valsts probācijas dienesta likums: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=82551> [aplūkots 2016. gada 29. maijā].

nosacīti pirms termiņa atbrīvoto personu grupa ir vecumā no 31 – 40 gadiem. Visas personu raksturojošās īpašības tiek ņemtas vērā Valsts probācijas dienestā sagatavojot izvērtēšanas ziņojumu, kā arī vecot notiesātā risku un vajadzību izvērtējumu.

Lemjot jautājumu par nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no brīvības atņemšanas iestādes un iesaisti uzraudzības pasākumos, būtiska nozīme ir izvērtēšanas ziņojumam, jo tajā ir iekļaujama plaša informācija par notiesāto. Šo ziņojumu sastāda probācijas dienests. Ziņojuma sastādīšanas kārtību un tajā iekļaujamo ziņu saturu regulē 2011. gada 5. aprīļa Ministru kabineta noteikumi Nr. 271 „Noteikumi par izvērtēšanas ziņojumā iekļaujamās informācijas apjomu un tā sastādīšanas un sniegšanas kārtību”⁵⁸. Veicot pētījumu Valsts probācijas dienestā un iepazīstoties ar probācijas klientu lietām, ir secināms, ka izvērtēšanas ziņojumos tiek iekļauta informācija par pašu klientu, izdarīto noziedzīgo nodarījumu, ziņas par dzīvesvietu, izglītību, nodarbošanos, finansiālo stāvokli, probācijas klienta uzvedību, emocionālo stabilitāti, fizisko, garīgo veselību, alkoholisko, narkotisko vielu lietošanas atkarībām, iepriekšējiem likumpārkāpumiem, paziņu loku, jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanas iespējamību, cietušā aizskarto tiesību atjaunošanas iespēju, dienesta viedokli par nosakāmo sodu un uzraudzības pienākumiem. Saskaņā ar Valsts probācijas dienesta likumu izvērtēšanas ziņojuma mērķis ir sniegt objektīvu, vispusīgu informāciju, uz kuras pamata tiks izlemts jautājums par nosakāmo sodu vai veicamajiem pienākumiem uzraudzības ietvaros, ņemot vērā probācijas klienta domāšanas veidu, uzvedību, attieksmi, noziedzīga nodarījuma izdarīšanu veicinošos sociālos apstākļus. Izvērtēšanas ziņojums balstās ne tikai uz paša probācijas dienesta klienta sniegtās informācijas, bet arī uz tā ģimenes locekļu, draugu, darba devēju, izglītības iestāžu, cietušo sniegto informāciju. Informācija par probācijas klientu tiek pieprasīta arī no sociālā dienesta, ārstniecības iestādēm, policijas. Šis fakts ir skaidrojams ar to, ka ziņojumam ir jābūt pēc iespējas objektīvākam, tas nevar balstīties tikai uz notiesātā sniegto informāciju, tādēļ tā sagatavošanas procesā tiek apzināts plašāks, ar notiesāto saistīts personu loks. Detalizēta un rūpīga izvērtēšana ziņojuma nepieciešamība ir saistīta ar nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas priekšnoteikumu izvērtēšanu, lai tiktu pieņemts taisnīgs lēmums.

Viena no notiesātā personību raksturojošām pazīmēm ir iepriekšējo sodāmību skaits. Pēc veiktās aptaujas rezultātiem un probācijas klientu lietās novērotā, satraucošs ir notiesāto personu sodāmību skaits (sk. 3. pielikuma 3.6. att.). Diagrammas dati parāda, ka lielākā daļa no nosacīti pirmstermiņa atbrīvotajām personām ir sodītas vismaz trīs reizes. Tas noved pie

---

⁵⁸ Noteikumi par izvērtēšanas ziņojumā iekļaujamās informācijas apjomu un tā sastādīšanas un sniegšanas kārtību: 2011. gada 5. aprīļa Ministru kabineta noteikumi Nr. 271. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=228928> [aplūkots 2017. gada 21. janvārī].

secinājuma, ka soda mērķis nav sasniegts, jo personas nav atturējušās no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Iemesls tam varētu būt nesekmīgi resocializācijas rezultāti, motivācijas trūkums, zināšanu trūkums, arī nespēja iekļauties sabiedrībā. Lai notiesātā resocializācija būtu veiksmīga, tai ir jābūt ieslodzījuma vietā, jo tieši no ieslodzījuma atbrīvotajām personām ir svarīgi gūt atbalstu, lai varētu veiksmīgi sākt jaunu dzīvi, nepakļaujoties vecajiem ieradumiem. Probācijas dienestā jau sākotnēji ir jāpievērš īpaša uzmanība personām ar lielo sodāmību skaitu, jo iespējamais risks, ka tā izdarīs jaunus noziedzīgus nodarījumus ir augsts, tādēļ ir nepieciešams pēc iespējas ātrāk, nonākot Valsts probācijas dienesta uzraudzībā, izvērtēt notiesātā riskus un vajadzības un rezultātā iesaistīt probācijas programmās, kas varētu mainīt domāšanas veidu un uzvedību, izprast noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas būtību, sekas un cēloņus.

Atbilstoši risku un vajadzību izvērtējumam, katram notiesātajam tiek izstrādāta individuāla uzraudzības gaita. Izvērtējot notiesātā riskus un vajadzības, probācijas klients var tikt iesaistīts probācijas programmās. Risku un vajadzību izvērtējumu veic lietas vadītājs. Pamatojoties uz izvērtējuma rezultātiem probācijas dienesta darbinieks izvēlas atbilstošāko programmu pēc konstatētajām kriminogēnajām vajadzībām, ievērojot apstākli, ka šīs vajadzības ir iespējams atrisināt ar konkrēto programmu. Šo programmu izstrāde ir viena no Valsts probācijas dienesta funkcijām. Savukārt programmu īstenošana – piemērošana probācijas klientiem – ir viena no probācijas dienesta uzraudzības funkcijām. Valsts probācijas dienesta publiskajā pārskatā ir skaidrots, ka „probācijas programmu izstrādāšana un īstenošana balstās uz kognitīvi – biheiviorālo teoriju. Šīs teorijas pamatā ir pieņēmums, ka cilvēka uzvedība ir saistīta nevis ar konkrēto situāciju vai apstākļiem, kuros viņš ir nonācis, bet gan ar to, ko cilvēks domā par šo situāciju. Līdz ar to programmas paredz domu (uzskatu), kas noved pie nevēlamas uzvedības, konstatēšanu (reģistrāciju), jaunu domu (uzskatu) modelēšanu, jauna uzvedības modeļa apgūšanu un nostiprināšanu gan ar treniņiem programmas nodarbības ietvaros, gan darbībām reālajā dzīvē”.⁵⁹

Probācijas programmās iesaista personas, kurām risku un vajadzību kopējā novērtējumā ir iegūts vidējs vai augsts uzraudzības, atbalsta līmenis. Probācijas programmās iesaista ne tikai nosacīti pirms termiņa atbrīvotos, bet arī nosacīti notiesātās personas. Pēc veiktajiem novērojumiem Valsts probācijas dienestā, ir iespējams secināt, ka lielākā daļa no tiem, kas tiek iesaistīti probācijas programmās, ir nosacīti notiesātās personas, mazāk ir nosacīti pirmstermiņa atbrīvotās personas. Šī situācija ir skaidrojama ar to, ka nosacīti pirms

---

⁵⁹ 2011. gada Valsts probācijas dienesta publiskais pārskats. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/archieve/lv_ministrija_arv_fin_pal_vpd.doc [aplūkots 2017. gada 10. martā].

termina atbrīvotajām personām parasti tiek uzlikti vairāk pienākumi nekā nosacīti notiesātajiem. Saskaņā ar Valsts probācijas dienesta likuma 1. panta sestajā punktā sniegto skaidrojumu, probācijas programma ir pasākumu kopums, kuru mērķis ir veicināt probācijas klienta integrāciju sabiedrībā. Probācijas programmu noteikšanā ļoti liela loma ir risku un vajadzību izvērtējumam, lai pareizi tiktu izvēlēta programma, kas sniegtu efektīvu rezultātu ir rūpīgi jāanalizē notiesātā riski un vajadzības, jeb statistiskie un dinamiskie faktori. Novērtējuma pirmajā jeb „A” sadaļā tiek vērtētas ar kriminālo pagātni saistītās riska jomas – statistiskie faktori. Tie ir faktori, kurus nav iespējams mainīt, tie ir notikuši un tos var vienkārši konstatēt un novērtēt atbilstoši līmeņiem no „A” līdz „D”. Statistiskie faktori ir nemainīgi, līdz ar to šis instruments pats par sevi nerada priekšstatu par nepieciešamo intervenci. Respektīvi, statistiskie faktori ir: noziedzīgo nodarījumu skaits, iepriekšējo sodāmību skaits, uzraudzības periodu skaits, pārtraukto un pagarināto uzraudzības periodu skaits, administratīvo pārkāpumu skaits, vecums, kad pirmoreiz notiesāts, vai iepriekš atradies ieslodzījuma vietā, ieroču palīg līdzekļu lietošana, vardarbīga uzvedība pret cilvēku. Reizē ar statistisko faktoru novērtēšanu lietas vadītājs fiksē komentārus pie katra no punktiem. Tālāk novērtējuma „B” sadaļā tiek aplūkoti dinamiskie faktori. Šos faktorus ir iespējams apzināt un mainīt, tādējādi ir iespējams novērst atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, pievērst notiesāto sabiedrībā pastāvošajām normām atbilstoši dzīvei. Minētajā sadaļā tiek aplūkoti tādi faktori, kas raksturo konkrētas vajadzības, piemēram, stāvoklis ģimenē, dzīvesvieta, sociāla vide, draugu loks, prasmes un iemaņas, finanšu vadība, uzvedība, emocionālā stabilitāte, atkarību problēmas, probācijas klienta gatavība risināt problēmas. Atbilstoši minētajiem faktoriem, tiek uzskaitīti arī tie, kas uzskatāmi par labvēlīgiem dzīvei sabiedrībā. Arī zem šiem izvērtējumiem tiek veikti komentāri. Novērtējums satur arī trešo jeb „C” sadaļu, kurā tiek noskaidroti īpaši apsvērumi, piemēram, vai probācijas klients ir veicis fizisku vardarbību, dzimumnoziegumus, ir garīgās veselības traucējumi, bijis fiziskas vardarbības upuris un citi. Risku un vajadzību izvērtējums, kā arī probācijas programmu noteikšana tiek veikta saskaņā ar Valsts Probācijas metodisko ieteikumu „Probācijas klientu uzraudzība un probācijas programmu īstenošana”⁶⁰, kas ir dienesta iekšējs normatīvs akts. Šo ieteikumu ceturtnā sadaļa nosaka probācijas programmu īstenošanas kārtību. Metodisko ieteikumu 114. punkts nosaka, ka „probācijas programmu koordinators nodrošina probācijas klientu iekļaušanu probācijas programmas dalībnieku sarakstā pēc iespējas ātrāk, bet ne vēlāk kā gada laikā no pirmā lēmuma par pienākuma

---

⁶⁰ Valsts probācijas dienesta 2016. gada 6. oktobra rīkojums Nr. 9005-1-03/RIK2016/181/2673 par Valsts probācijas dienesta metodisko ieteikumu „Probācijas klientu uzraudzība un probācijas programmu īstenošana” apstiprināšanu. [Nepublicēts materiāls]

noteikšanu, ar kuru probācijas klientam ir noteikts pienākums piedalīties konkrētā probācijas programmā”. Autores ieskatā ieteikumos noteiktais maksimālais termiņš – gada laikā – ir pārāk liels, jo, piemēram, nosacīti pirms termina atbrīvotajam personām, kurām piemērota elektroniskā uzraudzība, šīs uzraudzības maksimālais termiņš ir tikai viens gads. Notiesātā riskus un vajadzības būtu jāizvērtē jau laikus, lai pēc iespējas ātrāk, kad persona ir atbrīvota no brīvības atņemšanas iestādes, varētu iesaistīt vairākās probācijas programmās. Šī iemesla dēļ ir nepieciešams izdarīt grozījumus Valsts probācijas dienesta iekšējā normatīvajā aktā – metodisko ieteikumu 114. punktā to izsakot šādā redakcijā: “Probācijas programmu koordinators nodrošina probācijas klientu iekļaušanu probācijas programmas dalībnieku sarakstā pēc iespējas ātrāk, bet ne vēlāk kā trīs mēnešu laikā no pirmā lēmuma par pienākumu noteikšanu, ar kuru probācijas klientam ir noteikts pienākums piedalīties konkrētā probācijas programmā”.

Izvērtēšanas ziņojumu sastāda ik pēc sešiem mēnešiem. Gadījumos, ja probācijas klienta dzīvē kaut kas strauji mainās, piemēram, iegūta darba vieta, mainīta dzīvesvieta, risku un vajadzību izvērtējumu var veikt arī vairākas reizes. Tā kā notiesātā risku un vajadzību izvērtējums sastāv no daudzām komponentēm, kas var būt arī mainīgas, nepietiek tik vien kā ar vienu risku un vajadzību izvērtējuma reizi. Tomēr minētajam termiņam – seši mēneši -, kuru laikā ir jāastāda atkārots notiesātā risku un vajadzību izvērtējums, ir saskatāmas negatīvas iezīmes. Piemēram, nosacīti pirmstermiņa atbrīvotajām personas, kurām piemērota elektroniskā uzraudzība, šis novērtējums iespējams tiek veikts tikai vienu reizi, jo maksimālais elektroniskās uzraudzības termiņš ir viens gads, kas pārsvarā nedominē Valsts probācijas dienesta lietās. Latvijas Soduzpildes kodeksa 61.⁵ panta otrā daļa nosaka, ka atkārtots notiesātā risku un vajadzību izvērtējums tiek veikts ne retāk kā reizi gadā. Tāpēc ir nepieciešams izdarīt šā panta grozījumus, to izsakot šādā redakcijā: “Atkārtots notiesātā risku un vajadzību izvērtējums tiek veikts reizi trīs mēnešos”.

Personas, kurām novērtējumā ir iegūts zems riska līmenis, probācijas programmās nevar tikt iesaistītas, jo uz šīm personām, izejot konkrēto programmu, var tikt radīts liels spiediens, kā rezultātā pastāv iespēja, ka persona sasniegs pretēju rezultātu. Jāatzīmē, ka Valsts probācijas dienesta metodiskie ieteikumi „Probācijas klientu uzraudzība un probācijas programmu īstenošana” paredz, ka klientiem ar augstu vai vidēju uzraudzības un atbalsta līmeni var neuzlikt pienākumu piedalīties probācijas programmā. Šie gadījumi ir saistāmi ar probācijas klientam piemītošajām īpašībām, piemēram, programmās netiek iesaistīti analfabēti, jo tie fiziski nespēj uztvert stāstīto, neprot lasīt vai rakstīt. Arī Valsts probācijas dienesta uzraudzībā atradās viena probācijas klienta – analfabēta – lieta. Šis divdesmit vienu gadu vecais klients pats nespēj uztvert pat laiku, kad tam jāierodas uz nākamo tikšanos, tāpēc

katru reizi uz probācijas dienestu tam līdzīgi dodas sieva, kurai piemīt pamata iemaņas un tā var sekot līdz nākamajiem apmeklējumiem un pienākumu izpildei. Probācijas programmās netiek iesaistītas arī personas veselības problēmu dēļ, precīzāk, ar HIV, AIDS inficētie klienti. Nav iesaistāmi arī aktīvie apreibinošo vielu lietotāji, kuriem ir atkarības, jo ir bijuši gadījumi, kad uz nodarbībām tie ierodas alkohola vai narkotisko vielu reibumā, traucē darbu, tiem nav uztveres spējas, ir agresīvi. Pašsaprotami, ka programmās netiek iesaistīti tādi probācijas klienti, kuriem ir psihiska rakstura domāšanas traucējumi. Visiem četriem minētajiem izņēmuma veidiem, kad persona ar augstu vai vidēju risku nav iesaistāma probācijas programmā, ir jābūt pamatoti apstiprinātiem, piemēram, ar ārstniecības iestāžu izziņām un citiem attaisnojošiem dokumentiem.

Pēc probācijas dienesta speciālistu aptaujas datiem, var secināt, ka lielākā daļa iesaista nosacīti pirmstermiņa atbrīvotās personas probācijas programmās (sk. 4.pielikumu, 3.7.att). Tātad, 86% no nosacīti pirmstermiņa atbrīvotajām personām tiek iesaistītas probācijas programmās, taču neiesaista tikai 14%. Autore paredz, ka neiesaistīšanas iemesli ir saistīti ar augstāk minētajiem faktiem – sistemātisku alkohola un citu apreibinošo vielu lietošanu, probācijas klienta veselības un domāšanas traucējumiem. Pozitīvi ir vērtējams, ka programmās tiek iesaistīts tik liels nosacīti pirms termiņa atbrīvoto skaits, jo probācijas programmas ir uzskatāmas par būtiskāko Valsts probācijas dienesta uzraudzības instrumentu, lai novērstu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu.

Minētās programmas parasti tiek īstenotas, lai panāktu pozitīvas izmaiņas notiesātā uzvedībā, attieksmē, lai veicinātu integrāciju sabiedrībā, lai panāktu atturēšanos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, pievēršanos sabiedrībā pieņemamam dzīvesveidam. Probācijas programmas māca, kā rīkoties un reaģēt noteiktās situācijās, lai nepārkāptu likumus. Pamatojoties uz Valsts probācijas dienesta metodisko ieteikumu 116. punktu, probācijas klients tiek atskaitīts no turpmākās dalības programmā, ja tas nav apmeklējis pirmo probācijas programmu nodarbību (attiecas uz visām programmām), attaisnojošu iemeslu dēļ nav apmeklējis vairāk kā divas probācijas programmas nodarbības, nav apmeklējis divas probācijas programmas nodarbības, no kurām viena vai abas nav apmeklētas neattaisnojošu iemeslu dēļ, nav apmeklējis kaut vienu nodarbību sociālās uzvedības korekcijas programmā „Temzas ielejas dzimumnoziedznieku darba grupas programma” vai programmu jauniešiem „Uzmanību! Gatavību! Starts!”.

Autore pētījuma izstrādes laikā Valsts probācijas dienestā iepazinās ar vairākām klientu lietām. Piemēram, vienā no lietām, probācijas dienests secināja, ka noziegumu notiesātais ir izdarījis, jo nav mācējis atpazīt problēmu tās sākumā, kas izraisīja konfliktu ar cietušo, kā rezultātā tika pielietota nepareiza problēmas risināšanas stratēģija. Minētā

noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi ir šādi – Līgo vakarā, braucot ar automašīnu, notiesātais uz ceļa ieraudzīja trīs gadus vecu bērnu, kuru aizveda līdz mājas vārtiem. Bērna māte izteica notiesātajam pārmetumus, vēlāk situācijā iesaistījies bērna tēvs, pēc kā izcēlās kautiņš. Notiesātais vairākas reizes iesita cietušajam (bērna tēvam) pa galvu. Tika nodarīti smagi miesas bojājumi, kā rezultātā iestājās cietušā nāve. Lai turpmāk probācijas klients mācētu pareizi līdzīgās situācijās reaģēt, tas tiek iesaistīts vienā no probācijas programmām – „Emociju menedžments”. Autore prognozē, ka dalība programmā sniedz iespēju apgūt spējas un prasmes, kas ļaus identificēt riska situācijas, izvērtēt tās un izvēlēties sociāli pieņemamu reaģēšanas veidu, stiprinās prasmes risināt problēmas sociāli pieņemamā veidā.

Dienests īsteno divu veidu probācijas programmas - sociālās uzvedības korekcijas un sociālās rehabilitācijas programmas. Sociālās uzvedības korekcijas programmas ir vērstas uz probācijas klienta sociālo uzvedības korekciju, mainot domāšanu, attieksmi, attīstot pamatprasmes. Savukārt sociālās rehabilitācijas programmas ir pasākumu kopums, kas vērsts uz to, lai attīstītu probācijas klienta sociālās pamatiemaņas, pamatprasmes, veicinātu iekļaušanos sabiedrībā. Lai programmas sniegtu rezultātus, tiktu vadītas pilnvērtīgi un kvalitatīvi, šo programmu vadītāji ir speciāli apmācīti probācijas dienesta darbinieki.

2017. gadā Valsts probācijas dienestā tiek īstenotas sešas sociālās uzvedības korekcijas programmas:

1) „Cieņpilnu attiecību veidošana” – programmas mērķis ir veicināt cieņpilnas, nevardarbīgas attiecības ģimenē un sabiedrībā, sniegt iespēju programmas dalībniekiem izvērtēt personiskās vērtības, uzskatus, uzvedību. Galvenā mērķgrupa šajā programmā ir vīrieši, kuri bijuši vardarbīgi ģimenē. Programmas saturs ir balstīts uz līdztiesības principu uzsvēršanu. Šīs programmas ilgums ir līdz 14 grupu nodarbībām. Programmas realizēšanā pielieto tādas metodes kā grupu darbs, diskusijas, analīze, situāciju izspēle un apspriešana. Galvenās probācijas klientā saskatāmās kriminogēnās vajadzības – nestabilas attiecības ģimenē, vāja spēja risināt problēmas ģimenē. Šo programmu ir nepieciešams vadīt diviem cilvēkiem, kuri ir apmācīti programmas pasniegšanā un potenciālo programmu efektīvā risināšanā, jo dalībnieku reakcijas, ņemot vērā programmas saturu, var būt problemātiskas. Galvenie saskatāmie ieguvumi piedaloties programmā ir attīstīta spēja risināt problēmas, spēja izvērtēt savstarpējās attiecības, prasme vadīt savas emocijas.

2) „Vielu lietošanas menedžments” – programmas mērķis ir izmainīt domāšanu un uzvedību par alkohola, narkotisko vielu lietošanu, lai samazinātu vielu radīto risku sev un citiem, kā arī stiprināt probācijas klientu zināšanas un atbalstu, lai tie spētu uzņemties atbildību par apreibinošo vielu lietošanu. Minētajā programmā mērķauditorija netiek konkrēti izdalīta, jo tajā var tikt iesaistīti probācijas klienti bez vecuma, dzimuma, sociālā stāvokļa

ierobežojuma. Taču viens no nosacījumiem programmas iesaistīšanā ir, ja noziedzīgā nodarījuma izdarīšana ir saistīta ar atkarību izraisošo vielu lietošanu. Kā arī var tikt iesaistīti tie, kuri epizodiski lieto alkoholu. Šajā probācijas programmā ir 16 nodarbības un tās kopējais ilgums ir 4 mēneši. Jāatzīmē, ka šī programma īstenojama tikai grupā. Probācijas klientam konstatētās kriminogēnās vajadzības, lai tiktu iesaistīts šajā programmā ir, piemēram, nespēja atteikt citiem lietot alkoholu, grūtības izvērtēt atbalstošas un neatbalstošas situācijas, vājas spējas uzņemties atbildību par savu rīcību. Galvenie ieguvumi, kurus iespējams saskatīt, izejot konkrēto programmu, ir, piemēram, spēja izvērtēt prioritātes, spēja izvērtēt riska situācijas, spēja uzņemties atbildību par savu rīcību.

3) „Emociju menedžments” – programmas mērķi ir iemācīt pārvaldīt dusmas, agresiju, vardarbīgu uzvedību, noteikt domāšanas veidu, kas noved pie vardarbīgas uzvedības, palīdzēt noziedzīgā nodarījuma izdarītājam mainīt uzskatu sistēmu, attieksmi, kas noved pie kriminālās uzvedības. Galvenā mērķa grupa ir klienti, kuri noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā ir izrādījuši agresiju, pielietojuši vardarbību, bijuši nežēlīgi, kuriem ir grūtības atšķirt dusmas no agresijas, nespēj izprast dusmu rašanās cēloņus un līdz ar to atrast nevardarbīgu veidu dusmu izpausmei. Šī programma ir sagatavota tā sauktajā „vienkāršajā valodā”, lai tā būtu piemērota arī tādiem klientiem, kuriem ir zems izglītības līmenis. Probācijas programmā ir 10 nodarbības un tās kopējais ilgums ir 2,5 mēneši. Galvenās kriminogēnās vajadzības, kas piemīt probācijas klientiem, kuriem piemērota šī programma – impulsivitāte, vājas problēmu risināšanas prasmes, vājas empātijas spējas, paškontrolē. Savukārt galvenie ieguvumi no programmas ir attīstītās prasmes, kas ļauj atpazīt riska situācijas, izvērtēt tās un izvēlēties sociāli pieņemamu reaģēšanas veidu, vardarbīgo izpausmju mazināšana uzvedībā, stiprinātās paškontroles spējas.

4) „Motivācija izmaiņām” – programmas mērķis ir motivēt nemotivētus probācijas klientus veikt izmaiņas savā dzīvē, teorētiski un praktiski attīstīt sociālās prasmes un spējas, izzināt sevi un apgūt jaunus uzvedības modeļus, sekmēt spēju uzņemties atbildību par savām emocijām, domām un uzvedību, palīdzēt iegūt lielāku ticamību saviem spēkiem. Galvenā mērķauditorija ir probācijas klienti ar vāji attīstītām sociālajām prasmēm un spējām izzināt sevi un apgūt jaunus uzvedības modeļus, arī tādi klienti, kuriem trūkst spējas uzņemties atbildību par savām emocijām. Šajā programmā ir 12 nodarbības un kopējais ilgums ir trīs mēneši. Arī šo probācijas programmu var īstenot tikai grupā. Biežāk saskatāmās probācijas klienta kriminogēnās vajadzības – vājas problēmu risināšanas prasmes, negatīva emocionalitāte, nevēlēšanās vai nespēja izvairīties dzīves mērķus, zems pašnovērtējums, vāji attīstītas prasmes plānot resursus. Par ieguvumiem veiksmīgi pabeidzot daļību programmā ir uzskatāma attīstītā prasme risināt problēmas sociāli pieņemamā veidā, spēja atpazīt riska

situācijas, pieņemt adekvātus lēmumus, stiprināta motivācija pozitīvām pārmaiņām, attīstīta resursu atpazīšana pašnovērtējuma paaugstināšanai.

5) „Temzas ielejas grupas darba programma dzimumnoziedzniekiem” – programmas mērķis ir panākt dzimumnoziedznieku sociālās uzvedības korekciju un novērst recidīvu. Kognitīvās terapijas mērķis ir indivīda uzvedības mainīšana, mudinot domāt par notikumiem citādi, izraisot atšķirīgu ietekmi un uzvedību, mazināt agresīvo dzimumnoziedznieku uzvedību. Programmas mērķauditorija ir vīrieši, kuri notiesāti par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību. Programmas kopējais ilgums ir septiņi mēneši. Arī šo probācijas programmu ir iespējas īstenot tikai grupā. Programmas mērķauditorijā saskatītas galvenās kriminogēnās vajadzības – zemas empātijas spējas, zemas prasmes veidot veselīgas, ilgstošas attiecības ar sabiedrībā atbalstāmu partneri, neseksuālo problēmu risināšana, pielietojot seksuālo vardarbību, vardarbīga uzvedība. Atbilstoši konstatētajām kriminogēnajām vajadzībām nozīmīgākie ieguvumi ir attīstīta empātijas spēja, prasmes veidot sociāli pieņemamas, tuvas, ilgstošas attiecības ar partneri, personīgo problēmu atpazīšanas veicināšana, sociāli vēlamo risinājumu meklēšana, attīstīta spēja izprast noziedzīgā nodarījuma raksturu, sekas cietušajam.

6) Probācijas programma jauniešiem „Uzmanību! Gatavību! Starts!” – programmas mērķis ir panākt veiksmīgāku sociālo adaptāciju un mazināt deviantu uzvedību, attīstīt probācijas klienta sociālās prasmes ieraudzīt, izvērtēt un pielietot alternatīvus uzvedības modeļus noziedzīgai rīcībai. Programmas mērķauditorija ir probācijas klienti vīrieši vecumā no 17 – 25 gadiem. Programma sastāv no 37 nodarbībām un kopējais ilgums ir astoņi mēneši. Probācijas klientiem konstatējamās kriminogēnās vajadzības – nespēja veidot prosociālus kontaktus ar vienaudžiem, vāja spēja atpazīt riskantas situācijas un tās atrisināt, nespēja uzņemties atbildību par savu rīcību. Jauniešu ieguvums no probācijas programmas ir saskatāms spējā atpazīt riska situācijas un pieņemt adekvātus lēmumus, emocionālās inteliģences attīstībā, spējā uzņemties atbildību par saviem lēmumiem.⁶¹ Programmas „Cienpilnu attiecību veidošana”, „Vielu lietošanas menedžments” ir pārņemtas no Kanādas Britu Kolumbijas likumpārkāpēju labošanas dienesta programmām.

Lai varētu izvēlēties piemērotāko probācijas programmu, kas būtu efektīva, nozīme ir ne tikai personību raksturojošām iezīmēm, bet arī izdarītajam noziedzīgajam nodarījumam. Veicot aptauju, tika noskaidroti biežāk sastopamie nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu

---

⁶¹ Valsts probācijas dienesta metodisko ieteikumu „Probācijas klientu uzraudzība un probācijas programmu īstenošana” 15. pielikums. [Nepublicēts materiāls] / Probācijas programmu nodaļas realizētās programmas. [Nepublicēts materiāls]

izdarītie noziedzīgo darījumu veidi (sk. 4.pielikumu, 3.8. att.). Pēc diagrammas datiem ir secināms, ka pirmo vietu ieņem nonāvēšana – 32%. Pēc tam seko noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību, kā arī noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību. Jāpiemin, ka galvenokārt noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību ir saistīti ar narkotisko vielu iegādāšanos, glabāšanu, realizāciju.

Visās sociālās uzvedības korekcijas probācijas programmās kopīgais mērķis tiek saskatīts notiesātā kriminogēnajās vajadzībās, tas ir, probācijas klientiem ir vājas problēmu risināšanas prasmes, vājas spējas uzņemties atbildību. Secināms, ka šīs ir galvenās problēmas, kas izraisa noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu, tādēļ Valsts probācijas dienests ir izstrādājis sociālās uzvedības korekcijas programmas, kuru galvenais mērķis ir atturēt personu no noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas, kā arī pievērst likumpaklausīgai dzīvei. Taču ne mazāk nozīmīgas ir sociālās rehabilitācijas programmas.

2017. gadā Valsts probācijas dienestā tiek īstenotas divas sociālās rehabilitācijas programmas:

1) „Dzīves skola – 2” – programmas mērķis ir sagatavot atbrīvošanai un reintegrācijai sabiedrībā cilvēkus, kuri izcieš sodu vai ir to izcietuši brīvības atņemšanas iestādēs, palīdzot viņiem apgūt un attīstīt pamatprasmes, sniedzot zināšanas un ietekmējot attieksmes, kas veicina vieglāku saskarsmi ikdienā. Mērķgrupā ietilpst personas, kuras ilgstošas izolācijas laikā vai neveiksmīgas socializācijas rezultātā nonākuši sociālās atstumtības stāvoklī un ir nepieciešama reintegrācija sabiedrībā. Probācijas programmas ilgums atbilstoši klienta kriminogēnajām vajadzībām ir 12 – 64 nodarbības. Lai šajā programmā iesaistītu notiesātos, tiem jāpiemīt šādām kriminogēnajām vajadzībām – nepietiekamas pamatprasmju zināšanas, profesionālās iemaņas, vājas spējas nodrošināt kvalitatīvus dzīves apstākļus sev un savai ģimenei, vājas prasmes atpazīt un risināt problēmsituācijas. Galvenie ieguvumi probācijas klientiem izejot šo programmu, ir pašapziņa un motivācija apgūt nepieciešamās prasmes, dzīves kvalitātes uzlabošanas iespēju atrašana, attīstīta spēja dibināt un uzturēt darba attiecības, problēmsituāciju risināšanas prasme. Programma „Dzīves skola – 2” atšķirībā no citām programmām, kuras ir pārņemtas no ārvalstu praksēm, ir izstrādāta Latvijā EQUAL projekta „Jauni risinājumi bijušo ieslodzīto nodarbinātības veicināšanai” ietvaros.

2) „Vienkārši par sarežģīto” – programmas mērķis ir veikt pašraksturojumu un novērtēt individuālās prasmes, izvērtēt personīgos un sev pieejamos resursus, apzināties savas vajadzības un tiesības, iegūt pamatzināšanas par ikdienas funkcionēšanu, iegūt informāciju par darba meklēšanu, darba līgumu un Nodarbinātības valsts aģentūras piedāvātām iespējām,

iegūt pamatprasmes, kuras nepieciešamas ikdienas lietu kārtšanā, iemācīties aizpildīt dokumentus, kuri nepieciešami sociālai funkcionēšanai, iemācīties sagatavoties darba intervijai. Šīs programmas mērķauditorija ir probācijas klienti ar vāji attīstītām sociālajām prasmēm, zemu izglītības līmeni, ierobežotu lasītprasmi, rakstītprasmi, kuriem nepieciešams attīstīt prasmes un zināšanas patstāvīgas dzīves uzsākšanai. Programmas ilgums ir atkarīgs no kriminogēnajām vajadzībām, tas ir 10 – 42 nodarbības.⁶² Kriminogēnās vajadzības klientiem un ieguvumi ir kopīgi ar „Dzīves skola – 2” programmu. Galvenā atšķirība no minētās programmas ir apstākļi, ka tā tiek pasniegta „vienkāršā valodā”, lai tās saturs būtu piemērots arī personām ar valodas un uztveres traucējumiem, piemēram, disleksiju. Šī programmu Latvijā izstrādāja Valsts probācijas dienests sociālās integrācijas projekta konkursa „Cilvēkresursu attīstībai un nodarbinātības veicināšanai” ietvaros.

Iesaistot probācijas klientu sociālās rehabilitācijas programmās, vērā tiek ņemta nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu izglītība (sk. 5. pielikumu, 3.9. att.). Iepazīstoties ar probācijas klientu uzraudzības lietām, kā arī apkopojot aptaujāto probācijas darbinieku anketu rezultātus, ir redzams, ka pārsvarā probācijas dienesta darbiniekiem nākas strādāt ar tādiem probācijas klientiem, kuriem ir tikai pamata izglītība. Tas nozīmē, lai arī pamata iemaņām un prasmēm vajadzētu būt apgūtām, šīs personas tomēr tiek iesaistītas sociālās rehabilitācijas programmās, lai varētu sagatavoties dzīvei sabiedrībā. Piemēram, apmeklējot šīs programmas, personas iegūst izpratni, kur vērsties, lai saņemtu sociālos pabalstus, kā sagatavoties darba intervijai, kā sagatavot savu dzīves gājuma aprakstu (CV) un citas lietas.

Katra no probācijas programmām ir atšķirīga un iedarbojas uz kādu konkrētu vajadzību. Programma būs efektīva un ar panākumiem tikai tādā gadījumā, ja probācijas klientam būs šī problēma. Pēc autores domām, probācijas programmu panākumi un efektivitāte ir saistīta ar paša klienta motivāciju. Ja noziedzīgā nodarījuma izdarītājam nebūs vēlmes mainīt savu uztveri un tas nesaskata problēmas sevī, tad programmai nebūs panākumi. Protams, nevar noliegt, ka lielu lomu pozitīvā probācijas programmu īstenošanā ieņem šo programmu īstenotāja pieredze darbā ar augsta riska personām.

Jāatzīst, ka nereti probācijas klienti iesaistīšanu probācijas programmās uzskata par sodu. Autore nevar piekrist šādam apgalvojumam, jo programmas nav uzskatāmas par sodu, tās ir kompleksas darbības, kuru rezultāts ir vērsts uz probācijas klientu uzvedības un attieksmes maiņu. Kā pozitīvie gūvumi iesaistīšanai probācijas programmās ir kriminogēno

---

⁶² Valsts probācijas dienesta metodisko ieteikumu „Probācijas klientu uzraudzība un probācijas programmu īstenošana” 15. pielikums. [Nepublicēts materiāls] / Probācijas programmu nodaļas realizētās programmas. [Nepublicēts materiāls]

vajadzību mazināšana, izmaiņu veicināšana domāšanā, spēja izvērtēt sevi, kā arī iesaistīšana probācijas programmās uzliek notiesātajam lielu atbildību.

Valsts Probācijas dienesta funkcija neaprobežojas tikai ar atbrīvoto personu uzvedības uzraudzību un postpenitenciārās palīdzības sniegšanu. Valsts probācijas dienestam ir pienākums sadarboties ar brīvības atņemšanas iestādēm, sagatavojot personas atbrīvošanai pēc soda izciešanas. Veicot pirms termiņa atbrīvotās personas uzraudzību, Valsts probācijas dienests faktiski turpina ieslodzījuma vietā uzsākto darbu.⁶³

3.2 Elektroniskā uzraudzība

No 2015. gada 1. jūlija Latvijā tika ieviesta elektroniskās uzraudzības sistēma no ieslodzījuma nosacīti pirmstermiņa atbrīvotajām personām. Šis projekts norisinās Latvijas kriminālsodu politikas reformas ietvaros ar Norvēģijas valdības finansiālu atbalstu.

Elektroniskā uzraudzība ir tiesas noteikts intensīvas kontroles pasākums nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto kontrolei ar tehniskiem līdzekļiem.⁶⁴ Šos pasākumus nosaka, lai ierobežotu notiesātā brīvu pārvietošanos nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas laikā.

Plašs termina „elektroniskā uzraudzība” definējums ir atrodamas Ministru komitejas ieteikumā CM/Rec(2014)4 dalībvalstīm par elektronisko uzraudzību. Šajā ieteikumā tiek skaidrots, ka „elektroniskā uzraudzība ir vispārējs termins, ko attiecina uz tādām novērošanas formām, ar kurām kriminālprocesā uzrauga personas atrašanās vietu, pārvietošanos un noteiktu rīcību. Pašreizējo elektroniskās uzraudzības formu pamatā izmanto radioviļņu, biometrisko vai satelīta sekošanas tehnoloģiju. Elektroniskajā uzraudzībā parasti tiek izmantota ierīce, kas piestiprināta pie personas un tiek uzraudzīta no attāluma”.⁶⁵

Elektroniskā uzraudzība var būt elastīga un tikt izmantota vairākos veidos. Piemēram, lai uzlabotu sabiedrības un cietušo drošību, noturot likumpārkāpēju atbildību, sekmētu izmaiņas likumpārkāpēja uzvedībā, samazinot cietumu noslogotību.⁶⁶

Projekta budžets paredz elektronisko uzraudzību līdz 200 cilvēkiem vienlaikus. Elektroniskās uzraudzības ilgums var būt līdz pat 12 mēnešiem.⁶⁷ Nosacīta pirmstermiņa

---

⁶³ Judins A. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no brīvības atņemšanas soda izciešanas. Latvijas Cilvēktiesību centrs, 2006, 61.lpp.

⁶⁴ Elektroniskās uzraudzības ieviešana Latvijā. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/11.../2015/.../27-11/EL_uzraudziba_011215.pdf [aplūkots 2016. gada 29. maijā].

⁶⁵ Ministru komitejas ieteikums CM/Rec(2014)4 dalībvalstīm par elektronisko uzraudzību. Pieejams: <http://www.probacija.lv/upload/dokumenti/2996.pdf> [aplūkots 2017. gada 25. martā].

⁶⁶ Crowe A.H. Electronic Supervision: From Decision-Making to Implementation. American Correctional Association, Corrections Today. August 2002. Vol. 64, No. 5.

atbrīvošana no brīvības atņemšanas soda ar elektroniskās uzraudzības noteikšanu nodrošina ieslodzītajam pakāpenisku pāreju uz dzīvi sabiedrībā ar iespēju strādāt, kā arī tiek samazinātas ieslodzīto uzturēšanas izmaksas.

Likums paredz detalizētu kārtību, lai notiesātā persona varētu pretendēt uz nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda izciešanas ar elektroniskās uzraudzības noteikšanu. Tās pamatā ir divi principi – notiesātā resocializācijas pakāpe un sabiedrības drošība. Ja notiesātais neatbilst kaut vienam no likumā paredzētiem kritērijiem, iesniegums vispār netiek izskatīts.⁶⁸

Elektroniskās uzraudzības pamatprincips ir šāds: no ieslodzījuma atbrīvotajai personai uzliek elektronisku aproci, kas kalpo kā raidītājs, šo signālu saņem mājoklī novietotais uztvērējs un to tālāk pārraida monitoringa centram. Tādējādi ir iespējams precīzi kontrolēt, vai uzraugāmā persona ievēro tai noteikto diennakts laika grafiku un noteiktajās stundās atrodas mājās. No 2015. gada 1. jūlija ar brīvības atņemšanu notiesātie, kuri vēlas ātrāk izkļūt no cietuma, sākt dzīvi bez likuma pārkāpumiem un ir gatavi ievērot stingro režīmu, ko prasa elektroniskā uzraudzība, var vērsties ar attiecīgu iesniegumu pie ieslodzījuma vietas priekšnieka. Taču tas, protams, attiecas tikai uz notiesātajiem, kuri izgājuši resocializācijas procesu.⁶⁹ Tātad ieviešot šādu elektroniskās uzraudzības sistēmu, notiesātajam ar zemu un vidēju risku sabiedrībai ir iespēja tikt atbrīvotam, protams, ar nosacījumu, kas tas atbilst nosacītas pirms termiņa atbrīvošanas priekšnoteikumiem un ir izgājis resocializācijas pasākumus un sasniedzis noteiktus rezultātus. Jāuzsver, ka šīs sistēmas ieviešana motivē ieslodzītos aktīvāk iesaistīties resocializācijas pasākumos, tādējādi sagatavojoties likumpaklausīgai dzīvei sabiedrībā.

Personām, kas nosacīti pirms termiņa atbrīvotas no brīvības atņemšanas soda izciešanas un kurām piemērota elektroniskā uzraudzība, ir divas ierīces - aproce un signāla uztvērējs, kas vienlaikus ir arī tā pārraidītājs. Pie potītes piestiprinātā aproce raidīs signālu, mājoklī novietotais uztvērējs to tālāk pārraidīs monitoringa centram. Sistēmā ir izmantots radiofrekvenču tehnoloģiju risinājums, un tās darbība tiek nodrošināta caur mobilo sakaru

---

⁶⁷ Elektroniskā uzraudzība Latvijā.

Pieejams: http://www.probacija.lv/uploads/norway_grants/lv08/elektroniska_uzraudziba_latvija.pdf [aplūkots 2016. gada 29. maijā].

⁶⁸ Medina L. Svarīgākais Tieslietu ministrijas tiesību politikas jomā šogad un prioritātes nākamgad. Jurista Vārds, 2015.gada 22. decembris, Nr. 50/51 (902/903), 27.-35.lpp.

⁶⁹ Luksa M. Elektroniskā uzraudzība no 1. jūlija: nevis brīvlaišana, bet godīgas dzīves iespēja. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi?id=272403> [aplūkots 2016. gada 21. aprīlī].

tīkliem.⁷⁰ Arī darba autore pētījuma izstrādes laikā kopā ar Valsts probācijas dienesta darbiniekiem piedalījās elektroniskās aprocēs uzlikšanas procesā. Kad nosacīti pirms termiņa atbrīvotajam uzliek aproci un iestata signāla uztvērēju – pārraidītāju, tad ierīcē tiek ieprogrammēta, mērīta noteikta teritorija, pa kuru notiesātais drīkst pārvietoties. Tiek it kā iezīmēta noteikta teritorija, kuru tas nevar pārkāpt. Tiklīdz šī robeža tiek pārkāpta, Elektroniskās uzraudzības centrs saņem signālus. Uzstādītā ierīce ļauj arī probācijas dienesta darbiniekiem jebkurā laikā piebraukt pie notiesātā mājas un no ārpuses fiksēt, vai tas atrodas savā dzīvesvietā. Pētot Valsts probācijas dienestā esošās klientu lietas, nākas secināt, ka nav tādu gadījumu, kad nebūtu notikuši kādi starpgadījumi ar elektroniskās aprocēs darbību. Elektroniskās uzraudzības centrs ik dienu saņem ziņas par to, ka aprocēm pazūd signāls, tām ir zems akumulatora līmenis, kā rezultātā bieži vien aproci un bāzes staciju nākas nomainīt, jo citādi nav iespējams pilnvērtīgi veikt notiesātā uzraudzību un probācijas klients ierīču darbības traucējumus var izmantot neatļautiem nolūkiem.

Krimināllikuma 61. panta 2.¹ daļa nosaka, ka nosacīti pirms termiņa atbrīvojot no soda, notiesātajam var piemērot elektronisko uzraudzību, ievērojot šādus nosacījumus:

- 1) notiesātais piekrīt elektroniskajai uzraudzībai;
- 2) elektroniskās uzraudzības īstenošana ir iespējama notiesātā dzīvesvietā;
- 3) elektroniskās uzraudzības piemērošana veicinās notiesātā iekļaušanos sabiedrībā.

Nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda izciešanas ar elektroniskās uzraudzības noteikšanu varēs ierosināt, ja notiesātais būs izcietis:

- 1) ne mazāk kā vienu trešdaļu no noteiktā soda par mazāk smagu noziegumu vai notiesātais noziedzīgu nodarījumu izdarījis pirms astoņpadsmit gadu vecuma sasniegšanas;
- 2) pusi no noteiktā soda, ja tas piespriests par smagu noziegumu, kā arī, ja notiesātais ir persona, kas agrāk bijusi notiesāta ar brīvības atņemšanu par tīšu noziegumu, un sodāmība par šo noziegumu nav noņemta vai dzēsta;
- 3) divas trešdaļas no noteiktā soda, ja tas piespriests par sevišķi smagu noziegumu, kā arī, ja notiesātais ir persona, kas agrāk bijusi nosacīti pirms termiņa atbrīvota no soda un no jauna izdarījusi tīšu noziegumu neizciestās soda daļās laikā;
- 4) divdesmit četrus gadus no brīvības atņemšanas soda, ja notiesātais ir persona, kurai piespriests mūža ieslodzījums.⁷¹

---

⁷⁰ Luksa M. Elektroniskā uzraudzība no 1. jūlija: nevis brīvlaišana, bet godīgas dzīves iespēja. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi?id=272403> [aplūkots 2016. gada 21. aprīlī.]

⁷¹ Elektroniskā uzraudzība Latvijā.

Rezumējot, nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana ar elektroniskās uzraudzības noteikšanu ir uzskatāma par notiesātā privilēģiju, jo to ir iespējams ierosināt ātrāk nekā nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu bez elektroniskās uzraudzības.

Ja brīvības atņemšanas iestādes lēmums ir pozitīvs, tālāk iesniegums tiek nodots Valsts probācijas dienestam, lai tas sāk izvērtēšanas ziņojuma sagatavošanu, kura ietvaros tad vērtē gan visus kritērijus attiecībā uz pirmstermiņa atbrīvošanu, gan arī kritērijus, kas attiecas tieši uz elektronisko uzraudzību. Šeit ir arī papildu prasības:

- 1) nosacīti atbrīvotās personas nolūkotajā dzīvesvietā ir jābūt noteiktam tehniskam nodrošinājumam - elektrībai, mobilo sakaru pārklājumam;
- 2) citiem mājokļa iemītniekiem ir jāpiekrīt, ka no ieslodzījuma atbrīvotais cilvēks, kuram piemērota elektroniskā uzraudzība, tur patiešām varētu rast pajumti, kā arī vēl ir citi nosacījumi.⁷²

Lai notiesātais varētu pretendēt uz nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu un arī uz pozitīvu tiesas lēmumu, protams, ir ļoti svarīgi, lai viņam būtu saglabājušies pozitīvas sociālās saiknes ar saviem tuviniekiem, jo tas ir arī jautājums par dzīvesvietu - vai tuvinieki varētu cilvēku atbalstīt šajā periodā, kamēr būs elektroniskā uzraudzība. Kā zināms, tā ir saistīta ar virkni dažādu ierobežojumu, tai skaitā attiecībā uz dzīvesvietas atstāšanu. Ja cilvēks, kurš atbrīvots ar elektronisko uzraudzību, piemēram, būs bez darba, tad, visticamāk, tieši šajā pirmajā fāzē viņam no diennakts 24 stundām diezgan ilgs laiks būs jāpavada savā dzīvesvietā. Līdz ar to jāzina, vai līdzās būs kāds tuvinieks, kas spēs sagādāt pārtiku un citas sadzīvei nepieciešamās lietas, ja viņš to nebūs izdarījis pats tajā laikā, kad Probācijas dienests viņam būs atļāvis aiziet līdz veikalam.⁷³ Elektroniskā uzraudzība nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda atbrīvotajām personām ne tikai piešķir tiesības būt brīviem, kaut gan arī šī brīvība nav absolūta, bet arī uzliek noteiktus pienākumus, piemēram, noteiktā laikā atrasties savā dzīvesvietā. Pēc autores domām, elektroniskā uzraudzība ir ļoti stingrs process, kurā katram no ieslodzījuma atbrīvotajam tiek sastādīts noteikts grafiks katrai nedēļas dienai, nosakot laiku, kurā tam ir jāatrodas mājās, kad jānododas uz Valsts probācijas dienestu un citur. Ja notiesātais uzraudzības gaitā spēj būt atbildīgs, izpilda noteiktās prasības, sasniedz pozitīvus rezultātus, tad uzraudzības beigu posmā noteiktie pārvietošanās ierobežojumi var tikt samazināti. Iepazīstoties ar lietu materiāliem, var konstatēt, ka elektroniskās uzraudzība

---

Pieejams: http://www.probacija.lv/uploads/norway_grants/lv08/elektroniska_uzraudziba_latvija.pdf [aplūkots 2016. gada 29. maijā].

⁷² Luksa M. Elektroniskā uzraudzība no 1. jūlija: nevis brīvlaišana, bet godīgas dzīves iespēja. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi?id=272403> [aplūkots 2016. gada 21. aprīlī.]

⁷³ Turpat.

process ir tiešām stingrs un disciplinējošs, jo notiesātajam ir precīzi jāievēro, gan iziešanas no mājām laiki, gan atgriešanās (sk. 6. pielikumu). Gadījumā, ja notiesātais atgriežas mājas pirms grafikā paredzētā laika, par to ir jāzvana un jāpaziņo Elektroniskās uzraudzības centram. Lai arī elektroniskās uzraudzības grafiks ir punktuāls, notiesātajam ir iespēja apmeklēt kultūras pasākumus, iziet ārpus mājas, to iepriekš saskaņojot ar probācijas dienesta darbinieku.

Elektroniskās uzraudzības laikā, papildus pamata noteiktajiem pienākumiem ir jāpilda vēl daži papildus pienākumi:

- 1) nemainīt dzīvesvietu bez Valsts probācijas dienesta piekrišanas;
- 2) nelietot alkoholu, narkotiskās, toksiskās vielas;
- 3) nebojāt elektroniskās ierīces, ar kuru palīdzību tiek nodrošināta tā pārvietošanās kontrole;
- 4) nekavējoties informēt Valsts probācijas dienestu, ja ierīces ir bojātas;
- 5) ievērot sagatavoto elektroniskās uzraudzības grafiku;
- 6) informēt Valsts probācijas dienestu par personām, kuras pastāvīgi uzturas viņa dzīvesvietā;
- 7) novērst šķēršļus, kas varētu traucēt Valsts probācijas dienesta amatpersonai jebkurā diennakts laikā piekļūt tā dzīvesvietai.

No pētījuma izstrādes laikā aplūkotajām lietām ir secināms, ka probācijas dienests aktīvi izmanto savas tiesības uzlikt notiesātajiem dažādus pienākumus. Kā tika novērots, visbiežāk notiesātajiem uzlika aizliegumu lietot alkoholu un narkotiskās vielas, nemainīt dzīvesvietu bez piekrišanas, pildīt norādījumus, kas vērsti uz iztikas līdzekļu iegūšanu, noteiktā laikā ierasties pie probācijas speciālista.

Valsts probācijas dienesta vadītājs Mihails Papsujevičs norāda, ka „patī aprobe kā tāda no jauna nozieguma izdarīšanas nevienu neattur. Šādos gadījumos vairāk jāstrādā ar citām metodēm, lai novērstu jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Aprobe gan var būt palīgs šajā darbā tieši disciplinēšanas ziņā, bet brīnumlīdzeklis tas katrā ziņā nav”.⁷⁴ No minētā darba autore var secināt, lai sasniegtu vienu no kriminālsoda mērķiem, atturētu personu no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, vien nepietiek tikai ar personas pārvietošanās ierobežošanu. Darba autore piekrīt Valsts probācijas dienesta vadītāja viedoklim un paredz, ka minētās citas metodes, kas personu varētu atturēt no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, tiek saistītas ar resocializācijas pasākumiem.

---

⁷⁴ Luksa M. Elektroniskā uzraudzība no 1. jūlija: nevis brīvlaišana, bet godīgas dzīves iespēja. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi?id=272403> [aplūkots 2016. gada 21. aprīlī].

Latvijas Republikas Tieslietu ministrs Dzintars Rasnačs prognozē, ka „daļība elektroniskās uzraudzības programmā motivēs tās dalībniekus kļūt disciplinētiem, jo interese un atbilstoši arī konkurence par vietām programmā ir ļoti augsta”.⁷⁵

No 2015. gada augusta līdz decembrim elektroniskās uzraudzības aprocēs bija jau 34 ieslodzītajiem.⁷⁶ Savukārt kā liecina informācija probācijas klientu uzskaites sistēmā “PLUS” 2016. gadā personu skaits, kuras atbrīvotas nosacīti pirms termiņa ar elektronisko uzraudzību, ir palielinājies, jo šo probācijas klientu skaits ir sasniedzis 54 klientus.

Iepazīstoties ar Valsts probācijas dienesta lietvedībā esošajām klientu lietām, ir secināms, ka lielākajai daļai motivāciju pretendēt uz nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu ar elektroniskās uzraudzības piemērošanu rada ģimene, kurai nepieciešama palīdzība, veselības stāvoklis, vēlme mainīt dzīvesveidu un sagatavoties sabiedrībā pieņemamai dzīvei.

Pēc tiesas noteiktā elektroniskās uzraudzības termiņa beigšanās notiesātais tiek uzraudzīts atbilstoši kriminālsodu izpildi reglamentējošos normatīvajos aktos paredzētajiem nosacīti pirms termiņa no soda izciešanas atbrīvoto personu uzraudzības noteikumiem, gadījumā, ja notiesātajam vēl nav beidzies neizciestā soda laiks.⁷⁷

Saskaņā ar Krimināllikuma 61. panta 4.² daļu nosacīti pirms termiņa atbrīvotajam, kuram piemērota elektroniskā uzraudzība, tiesa to var atcelt, ja priekšzīmīgi tiek pildīti uzliktie pienākumi. Arī pētījuma veikšanas laikā probācijas dienestā bija viena lieta, kurā Valsts probācijas dienests vērsās tiesā ar iesniegumu, lūdzot atcelt elektronisko uzraudzību nosacīti pirms termiņa atbrīvotajam. Pamats šai rīcībai bija priekšzīmīga LSIK 119.⁵ pantā minēto papildus pienākumu pildīšana, kā arī probācijas klients bija sācis strādāt, pabeidzis Latvijas Universitātes Tehnoloģiju fakultāti neklātienes programmēšanas skolā. Sākotnēji šim notiesātajam elektroniskās uzraudzības termiņš bija noteikts uz astoņiem mēnešiem.

Ieviešot elektronisko uzraudzību, ir iespējams konstatēt šādus ieguvumus:

- 1) finansiālais – samazinās soda izpildes izmaksas, samazinot ieslodzīto skaitu, tostarp ieslodzījumā pavadāmo laiku;
- 2) efektīvāka un stingrāka kontrole pār notiesātā atrašanos dzīvesvietā;

---

⁷⁵ Pie elektroniskajām aprocēm un mājas režīma tikuši pieci notiesātie. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/pie-elektroniskajam-aprocem-un-majas-rezima-tikusi-pieci-notiesatie.a144242/> [aplūkots 2016. gada 21. aprīlī].

⁷⁶ Notiesātie ar elektroniskās uzraudzības aprocēm: Nedomājām, ka būs tik grūti. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/notiesatie-ar-elektroniskas-uzraudzibas-aprocem-nedomajam-ka-bus-tik-gruti.a158227/> [aplūkots 2016. gada 21. aprīlī].

⁷⁷ U.Krastiņš, V.Liholaja. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII¹ nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015, 264.lpp.

3) ātrāka notiesātās personas resocializācija.⁷⁸

---

⁷⁸ Elektroniskā uzraudzība Latvijā.

Pieejams: http://www.probacija.lv/uploads/norway_grants/lv08/elektroniska_uzraudziba_latvija.pdf [aplūkots 2016. gada 29. maijā.].

4. NOSACĪTI PIRMS TERMIŅA NO SODA ATBRĪVOTO PERSONU UZRAUDZĪBA ĀRVALSTĪS

Lai varētu novērtēt Latvijas Valsts probācijas dienesta darbību, izmantotās metodes nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu uzraudzībā, ir nepieciešams aplūkot ārvalstu praksi un regulējumu.

Pirmkārt, tiks aplūkota Igaunijas prakse, jo, kā liecina Valsts probācijas dienesta publiskajā pārskatā sniegtā informācija, 2004. gadā tika noslēgts sadarbības līgums ar Igaunijas probācijas dienestu, lai veicinātu probācijas dienesta darbinieku pieredzes apmaiņu uzraudzības jautājumos.⁷⁹ Salīdzinot ar Latviju, probācijas dienests Igaunijā darbojas salīdzinoši ilgāku laika posmu - kopš 1998. gada 1. maija. Jāatzīmē, ka kopš 2008. gada 1. jūnija Igaunijas probācijas dienesta struktūrvienības atrodas arī ieslodzījuma vietās.⁸⁰

Kā rāda Igaunijas prakse, dažos cietumos Sociālās rehabilitācijas departaments ir apvienojies ar Probācijas departamentu⁸¹, tas saistāms ar situāciju, ka probācijas dienesta darbinieki ir uzskatāmi par ieslodzījuma sistēmas sastāvdaļu.

Igaunijas probācijas dienesta darbība ir vērsta uz risku izvērtēšanu, lai novērstu likumpārkāpēju noziedzīgo uzvedību un veicinātu sabiedrības drošības aizsardzību.⁸² Igaunijas Cietumu sistēmas gadagrāmatā (*Eesti vaglasustem aastaraamat/ Estonian Prison System Yearbook 2002/2003*) jau 2002./2003. gadam minēts, ka sodu izpildes sistēma koncentrējas uz notiesāto resocializāciju, ar mērķi palīdzēt notiesātajiem atgriezties sabiedrībā. Igaunijā jau šajā laikā tika uzsākta sociālās uzvedības korekcijas programmu īstenošana notiesātajiem, īstenojot programmas, kas vērstas uz atkarību problēmu risināšanu, dusmu menedžmentu un citu problēmu risināšanu.⁸³ Igaunijā risku un vajadzību novērtējuma

---

⁷⁹ Valsts probācijas dienesta 2004. gada publiskais pārskats. Pieejams: http://www.probacija.lv/upload/gada_parskati/vpd_202004_20gada_20parskats.pdf [aplūkots 2017. gada 21. martā].

⁸⁰ Ginter J., Kuuse R. Probation in Europe. Estonia. Pieejams: <http://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Probation-in-Europe-2013-Chapter-Estonia.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. martā].

⁸¹ Ibid.

⁸² Ibid.

⁸³ Ar brīvības atņemšanas sodu notiesāto personu resocializācijas koncepcija: Ministru kabineta 2009. gada 9. janvāra rīkojums. nr.7. 17.lpp. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file51942.doc> [aplūkots 2017. gada 21. martā].

veidošana sākas jau ar pirmo tikšanās reizi un tiek pabeigta pusotra mēneša laikā.⁸⁴ Atkārtots novērtējums ir jāveic ik gadu, taču gadījumā, ja kaut kas nozīmīgs izmainās notiesātā dzīvē, tas jāveic nekavējoties.⁸⁵ Salīdzinot ar Latviju šis atkārtotā novērtējuma termiņš ir augstāks, jo Latvijas Valsts probācijas dienests to veic ik pēc sešiem mēnešiem.

Savukārt Igaunijas cietumu sistēmas un probācijas uzraudzības gadagrāmatā (*Estonian Prison System and Probation supervision Yearbook, Tallinn 2008*) 2008. gadam minēts, ka notiesātajam, nonākot soda izpildes iestādē, notiek personas individuālā resocializācijas plāna izstrāde, kura mērķis ir veicināt likumpaklausīgu dzīvi pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma, samazināt kriminogēnos riskus, paaugstināt izglītības līmeni, uzlabot profesionālās un sociālās prasmes. Bez tam, plaši tiek pielietotas sociālās uzvedības korekcijas programmas, kuru klāsts ir pieaudzis.⁸⁶ Igaunijas probācijas dienests, līdzīgi kā Latvija, realizē dažāda veida probācijas programmas, kas vērstas uz noteikta veida kriminogēnajām vajadzībām. Piemēram, „Dusmu menedžments”, „Sociālo prasmju apmācība”, „Agresivitātes aizstāšanas apmācība”, „Likumpārkāpēju dzīvesveida apmācība”, programma „EQUIP”, programma „Satiksmes drošība”, „Īstais brīdis”, „Pirms atbrīvošanas programma”, rehabilitācijas programmas dzimumnoziedzniekiem, „VINN” programma sievietēm likumpārkāpējiem.⁸⁷ Kā redzams Igaunijā tiek īstenotas ļoti līdzīgas un tāda paša veida programmas kā Latvijā. Kā viena no problēmām probācijas programmās ir saistāma ar finanšu līdzekļiem, jo to īstenošana tiešā mēra ir atkarīga no finansēm. Kā vērojams Igaunijas praksē, gadījumos, kad persona tiek nosacīti pirmstermiņa atbrīvota no brīvības atņemšanas iestādes, trūkst koordinētas uz notiesātā resocializāciju vērstas pieejas, jo ir tikai projekti, kuru ietvaros probācijas dienesta darbinieki apmeklē ieslodzītos brīvības atņemšanas iestādē un sniedz savu atbalstu rehabilitācijas pasākumos pirms atbrīvošanas.⁸⁸

Līdzības Latvijas regulējumam ir vērojamas arī uzraudzības gaitā, respektīvi, tikšanās reižu organizētībai. Uzraudzības sākumposmā tiek organizētas intensīvas un biežas tikšanās reizes ar probācijas speciālistu. Pirmā tikšanās reize tiek organizēta piecu darba dienu laikā

---

⁸⁴ Ginter J., Kuuse R. Probation in Europe. Estonia. p.39. Pieejams: <http://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Probation-in-Europe-2013-Chapter-Estonia.pdf> [aplūkots 2017. gada 21.martā].

⁸⁵ Ibid. p.36.

⁸⁶ Ar brīvības atņemšanas sodu notiesāto personu resocializācijas koncepcija: Ministru kabineta 2009.gada 9.janvāra rīkojums. nr.7. 17.lpp. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file51942.doc> [aplūkots 2017. gada 21. martā].

⁸⁷ Ginter J., Kuuse R. Probation in Europe. Estonia. p.39. Pieejams: <http://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Probation-in-Europe-2013-Chapter-Estonia.pdf> [aplūkots 2017. gada 21.martā].

⁸⁸ Ibid. P. 35.

pēc tam, kad notiesātais ir reģistrēts probācijas klientu reģistrā. Ja notiesātās personas risks nav augsts, tad tikšanās reižu intensitāte pakāpeniski tiek samazināta.⁸⁹ Darba autore šādu organizētību saista ar notiesāto atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas risku, jo par kritiskāko laika posmu atkārtotu likumpārkāpumu izdarīšanai ir uzskatāms pirmais probācijas posms, kad ir jāievēro īpaši stingri noteikumi.

Papildus probācijas programmām, kurās var tikt Igaunijā iesaistīts notiesātais, tiesa, ņemot vērā noziedzīgā nodarījuma apstākļus un vainīgā personību, var uzraudzības laikā uzlikt arī dažādus pienākumus. Minētie pienākumi ir regulēti Igaunijas Krimināllikuma⁹⁰ 75. panta otrajā daļā – novērst kaitējumu, ko radījis noziedzīgais nodarījums, nelietot alkoholu, narkotiskās vai psihotropās vielas, neuzglabāt, nelietot un nenēsāt ieročus, meklēt darbu, iegūt vispārējo vai profesionālo izglītību, iziet noteikto ārstēšanu, ievērot aizliegumu uzturēties noteiktās vietās un kontaktēties ar noteiktiem cilvēkiem, diennakts noteiktajā laikā uzturēties dzīvesvietā, iesaistīties probācijas programmās, pakļauties elektroniskajai uzraudzībai.

Pozitīvi ir vērtējama brīvprātīgo iesaiste probācijas klientu uzraudzībā. Katram probācijas dienesta speciālistam var būt līdz pat pieciem brīvprātīgajiem asistentiem, savukārt katrs brīvprātīgais var iesaistīties ne vairāk kā piecu probācijas klientu uzraudzībā. Pirms brīvprātīgais ķeras pie pienākumu veikšanas, Probācijas departaments organizē asistentu apmācības.⁹¹ Jāatzīst, ka arī Latvijā Valsts probācijas dienests īsteno jaunu projektu – brīvprātīgie līdzgaitnieki. Taču šī projekta mērķauditorija ir sašaurināta, jo brīvprātīgie līdzgaitnieki palīdz tieši jauniešiem vecumā no 14 līdz 25 gadiem. Brīvprātīgo uzdevums ir sniegt atbalstu un palīdzēt iedrošināt jauniešus uzlabot viņu sociālās prasmes, pieņemt atbildīgus lēmumus. Tā kā lielākā daļa no probācijas klientiem Latvijā un domājams arī Igaunijā ir ar zemu uzņēmības spēju, motivācijas trūkumu, tad brīvprātīgo personu atbalsts ir labs veids, kā motivēt likumpārkāpējus un pievērst likumpaklausīgam dzīvesveidam.

Autore aplūkos arī Lielbritānijas praksi nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu uzraudzībā, jo arī šis valsts pieredze ir palīdzējusi attīstīt Latvijas probācijas dienesta darbību. 2009. gadā Valsts probācijas dienests uzsāka darbinieku specializēšanu darbam ar

---

⁸⁹ Ginter J., Kuuse R. Probation in Europe. Estonia. p.37. Pieejams: <http://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Probation-in-Europe-2013-Chapter-Estonia.pdf> [aplūkots 2017. gada 21.martā].

⁹⁰ Penal Code of the Republic of Estonia. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide> [aplūkots 2017. gada 23. martā].

⁹¹ Ginter J., Kuuse R. Probation in Europe. Estonia. p.9. Pieejams: <http://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Probation-in-Europe-2013-Chapter-Estonia.pdf> [aplūkots 2017. gada 21.martā].

dzimumnoziegumus izdarījušām personām.⁹² Par lielu ieguvumu ir uzskatāma probācijas programma „Temzas ielejas grupas darba programma dzimumnoziedzniekiem”, kas ir pārņemta no Lielbritānijas prakses. Jāatzīmē, ka šī ir vienīgā programma Latvijā, kura ir paredzēta darbam ar dzimumnoziedzniekiem, tāpēc atzīstama par lielu ieguvumu.

Anglijas un Velsas Probācijas dienests atrodas Tieslietu ministrijas pakļautībā⁹³ un tā galvenais mērķis, tāpat kā Latvijas probācijas dienestā, ir samazināt noziedzīgu nodarījumu atkārtotu izdarīšanu.

Lielbritānijas probācijas dienesta uzdevumi notiesāto resocializācijā ir darbs ar ieslodzītajiem, atbrīvoto personu uzraudzība, kurām ir noteikti konkrēti pienākumi, veikt notiesātā izvērtēšanu, turpmākās dzīves plāna izveidošana, iesaistīšana probācijas programmās.⁹⁴

Līdzīgi kā citās valstīs, arī Lielbritānijā probācijas dienests uzrauga dažādus pienākumus, kuri ir uzlikti notiesātajam. Piemēram, Lielbritānijas Krimināllikuma⁹⁵ 177. panta pirmā daļa paredz tādus pienākumus kā iesaistīšanās probācijas programmās, aizliegums uzturēties noteiktās vietās, ārstēšanās no alkohola vai narkotisko vielu atkarībām un citi. Kopumā šis pants paredz divpadsmit pienākumu veidus, kas var tikt noteikti notiesātajam. Jāatzīst, ka pārsvarā visās valstīs nav vērojamas krasas atšķirības notiesāto pienākumos.

Pēc tam, kad notiesātā vaina ir pierādīta, Lielbritānijas tiesas nereti probācijas dienestam pieprasa pirmstiesas izvērtēšanas ziņojumu. Ziņojums sastāv no noziedzīgā nodarījuma analīzes, informācijas par personas uzvedību, atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas risku. Ziņojumu parasti noslēdz ar probācijas dienesta secinājumu par piemērojamo soda veidu.⁹⁶ Jāatzīst, ka Lielbritānijā izvērtēšanas ziņojumam netiek piešķirta tik liela loma kā Latvijā, jo tiesas pieprasa šo ziņojumu, lai iegūtu vispusīgu informāciju par

---

⁹² Valsts probācijas dienesta 2009. gada publiskais pārskats. Pieejams: http://www.probacija.lv/upload/gada_parskati/2009_vpd_publicais_parskats_.pdf [aplūkots 2017. gada 21. martā].

⁹³ Probation in England and Wales. Pieejams: <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Summary-information-on-England-and-Wales.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. martā].

⁹⁴ Ведерникова О. Н. Теория и практика борьбы с преступностью в Великобритании. Москва: Российская криминол. асоц., 2001, с.327.

⁹⁵ Criminal Justice Act 2003 of United Kingdom. Pieejams: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/section/177> [aplūkots 2017. gada 21. martā].

⁹⁶ Probation in England and Wales. Pieejams: <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Summary-information-on-England-and-Wales.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. martā].

noziedzīgā nodarījuma izdarītāju, taču lēmumu par pirmstermiņa atbrīvošanu pieņem pēc sava ieskata.

Tā kā Latvijas prakses izveidē, nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu uzraudzībā un resocializācijas jomā, savu ieguldījumu ir devusi Norvēģijas pieredze un finansiālais atbalsts, ir nepieciešams aplūkot šīs valsts probācijas dienesta darbības īpatnības. Pateicoties Norvēģijas atbalstam Valsts probācijas dienestam ir iespēja attīstīties un ieviest jauninājumus, tādejādi arvien vairāk pietuvojoties galvenajam darbības mērķim – noziedzīgu nodarījumu novēršanai. Vislielākais ieguvums resocializācijas jomā Latvijā ir panākts tieši ar Norvēģijas atbalstu, piemēram, ieviesta elektroniskā uzraudzība⁹⁷, atklāts Atkarīgo centrs Olaines cietumā.⁹⁸

Likumpārkāpēju uzraudzības pirmsākumi ir Norvēģijā ir vērojami jau sen. Pirmā privātā likumpārkāpēju uzraudzības organizācija Norvēģijā tika nodibināta Oslo jau 1849. gadā. Taču 1923. gadā dažādas privātās organizācijas, kas veic personu uzraudzību sabiedrībā apvienojās zem Tieslietu ministrijas, bet 1980. gadā, kad likumpārkāpēju uzraudzības funkcija tika definēta kā piekritīga valstij, tika izveidota Cietumu un Probācijas administrācija jeb Norvēģijas Korekcijas dienests.⁹⁹

Norvēģijas probācijas dienesta galvenās funkcijas ir nosacīti pirmstermiņa no soda atbrīvoto personu uzraudzība, pirmstiesas izvērtēšanas ziņojuma sagatavošana, personu uzraudzība, kurām noteikta elektroniskā uzraudzība, dažādu programmu īstenošana.¹⁰⁰

Nosacīti pirmstermiņa atbrīvotajai personai uzraudzības laikā Korekcijas dienests var uzlikt dažādus pienākumus, kas saistīti ar dzīvesvietu, darbu, izglītību, ārstēšanos, naktsmītni, aizliegumu sazināties ar noteiktiem cilvēkiem, kā arī obligāto ierašanos probācijas dienestā. Kontroles pasākumi probācijas periodā ietver mājas vizītes, alkohola un narkotisko vielu lietošanas aizlieguma kontroli.¹⁰¹

---

⁹⁷ Latvija 1. jūlijā ievieš elektronisko uzraudzību. Pieejams: <https://norwaygrants.tm.gov.lv/lv/2009-2014/projekti/valsts-probācijas-dienesta-istenotais-projekts/latvija-1-julija-ievies-elektronisko-uzraudzibu> [aplūkots 2017. gada 25. martā].

⁹⁸ Atkarīgo centrs Olainē ir atklāts. Pieejams: <https://norwaygrants.tm.gov.lv/lv/2009-2014/programma/atkarigo-centrs-olaine-ir-atklats> [aplūkots 2017. gada 25. martā].

⁹⁹ Kronberga I. Ieslodzījuma vietu pārvaldes un Valsts probācijas dienesta personāla politikas attīstības virzieni. Rīga: Sabiedriskās politikas centrs Providus, 2007, 54.lpp.

¹⁰⁰ Ploeg G. Norway. Pieejams: <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Norway.pdf> [aplūkots 2017. gada 25. martā].

¹⁰¹ Ibid.

Izvērtējot notiesātā riskus un vajadzības, nosacīti pirmstermiņa atbrīvotie var tikt iesaistīti dažādās probācijas programmās – „Jauns sākums” – programma, kas paredzēta, lai attīstītu prasmes, „Mana izvēle” un „RIF” – paredzētas no narkotisko vielu vai alkohola lietošanas atkarīgajām personām, „Noziedzības apkarošana” – vērsta uz vispārīgu noziedzības novēršanu, „Uzvara” – programma sievietēm, kas vērsta uz vispārīgu noziedzības novēršanu, „Viens pret vienu” – programma tiek īstenota atrodoties jau ieslodzījuma vietā un ir vērsta uz noziedzības novēršanu, strādājot individuāli ar katru notiesāto. Tiek organizētas arī diskusiju grupas personām, kuras sodītas par vardarbīgiem vai seksuāla rakstura noziegumiem, dusmu menedžmenta programma, stresa menedžmenta programma, programma dzimumnoziedzniekiem.¹⁰² Lai arī Norvēģijā piedāvāto programmu klāsts ir plašs, tomēr ir saskatāmas zināmas problēmas. Piemēram, Norvēģijas Tieslietu ministrija no valsts budžeta atvēl līdzekļus konkrētu programmu īstenošanai, nosakot skaitu, cik reižu programma ir īstenojama, tādējādi mēģinot palielināt realizējamo programmu skaitu. Tomēr tas rada grūtības atrast atbilstošus dalībniekus grupu programmām. Rezultātā, nereti praksē tiek veiktas izmaiņas programmu mērķauditorijā, kas noved pie programmas pārveidošanas. Šāda veida pieeja programmu īstenošanā izjauc kopumu, jo dažreiz programmas tiek realizētas tikai daļēji, līdz ar to netiek garantēta programmu efektivitāte.¹⁰³ Darba autore uzskata, ka izmaiņas, kuras tiek veiktas programmu realizācijā piespiedu kārtā, lai izpildītu ministrijas noteiktās prasības, noved pie nekvalitatīva un neobjektīva darba, jo probācijas programmas ir galvenais instruments, ar kuru palīdzību ir iespējams noziedzīgā nodarījuma izdarītāju pievērst sabiedrības normām pieņemam dzīvesveidam, kā arī atturēt no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Probācijas programmu izvēle un piemērošana notiesātajam ir nozīmīgs process, kas notiek pēc detalizētas risku un vajadzību analīzes. Izmaiņas programmas norisē vai daļēja programmas izpilde noved pie nevēlama rezultāta un mērķu nesasniegšanas. Autore domā, ka šāda pieeja tikai tērē resursus, bez atbilstošiem panākumiem.

Gandrīz visās Eiropas Savienības valstīs arvien populārāka kļūst nosacīti pirms termiņa atbrīvoto personu uzraudzība, kas tiek īstenota ar tehniskiem līdzekļiem – elektroniskā uzraudzība.

---

¹⁰² Ploeg G. Norway. Pieejams: <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Norway.pdf> [aplūkots 2017. gada 25. martā].

¹⁰³ Ibid.

Starptautiski fakti liecina, ka elektroniskā uzraudzība, kura ietver plašāku atbalstu, var būt efektīvāka, lai samazinātu turpmākos likumpārkāpumus, nekā īss cietumsods.¹⁰⁴

Pēdējos desmit gadus Igaunijas sodu izpildes sistēma ir saskārusies ar daudziem izaicinājumiem, kas kalpoja par ierosmi sistēmas reformēšanā. Deviņdesmito gadu beigās ir bijušas risināmas vairākas problēmas: cietumu pārapdzīvotība, brīvības atņemšanas soda negatīvā ietekme uz notiesātajiem, jauna veida noziedzīgu nodarījumu parādīšanās, kā arī dārgi izmaksājoša sodu un to izpildes sistēma. Lai risinātu šos jautājumus, Igaunijā 1998. gadā tika uzsākta mērķtiecīga sodu izpildes sistēmas maiņa, kas 2007. gadā sasniedz savu virsotni, jo darbu uzsāka Tartu cietums. Soda izpildes process tiek veidots tā, lai ikviens ieslodzītais tiktu ne tikai uzraudzīts, bet arī iepazīts, tam tiktu novērtēti uzvedības un personības attīstības riski un vajadzības, kā arī nodrošināta individuāla pieeja visā brīvības atņemšanas soda izpildes gaitā. Lai minēto īstenotu, katram ieslodzītajam ir sava kontaktpersona. Kontaktpersona ir cietuma administrācijas darbinieks, kura pienākumos ir ne tikai ieslodzītā fizisko, bet arī emocionālo un tiesisko vajadzību organizēšana. Kontaktpersona ir speciālists, kurš vislabāk pazīst notiesāto, zina viņa individuālo situāciju, palīdz kārtot pirmstermiņa atbrīvošanas lietas, organizēt īslaicīgās un ilglaicīgās tikšanās.¹⁰⁵ Līdzīgi kā Latvijā, elektroniskā uzraudzība tiek piemērota personām, kurām nav augsti uzvedības riski. Riska novērtējums ieslodzītajiem tiek veikts vismaz divas reizes - ienākot cietumā un tad, kad tiek gatavoti materiāli tiesai par pirmstermiņa nosacītu atbrīvošanu. Risku novērtējumā tiek vērtētas ziņas par ieslodzītā paņiņu loku, psiholoģisko attieksmi, draugiem, tuviniekiem, par atkarībām un citām tieksmēm, tai skaitā uz pašnāvību, azartspēlēm, domāšanas veidu, agresivitāti, pārliecību un tamlīdzīgi. Elektroniskā uzraudzība Igaunijā darbojas kopš 2007. gada¹⁰⁶ un ir uzskatāms, ka tā ir veiksmīga pieredze sistēmas ieviešanai arī citās valstīs.

Lai arī ieslodzīto skaitam ir tendence samazināties, tas vēl aizvien ir augsts. Kā liecina statistikas dati, 2014. gadā Igaunijā uz katriem 100 tūkstošiem iedzīvotāju ir 230 ieslodzīto, 2015. gadā – 214 ieslodzīto, bet 2016. gadā šis skaits ir nedaudz vēl pazeminājies un sasniedz 204 ieslodzītos. Savukārt vidējais ieslodzījuma laiks ir pieci gadi.¹⁰⁷ Lielākā daļa cietumā

---

¹⁰⁴ Electronic Monitoring in Scotland. Pieejams: <http://www.gov.scot/Topics/Justice/policies/reducing-reoffending/Electronic-Monitoring> [aplūkots 2017. gada 13. martā].

¹⁰⁵ Kronberga I. Cietumnieki ārpus cietuma? Pieejams: <http://providus.lv/article/cietumnieki-arpus-cietuma> [aplūkots 2017. gada 12. februārī].

¹⁰⁶ Electronic Monitoring in Baltic states. Pieejams: www.cep-probation.org/wp-content/.../Day-1.3-EM-in-Baltic-States.ppt... [aplūkots 2017. gada 6. martā].

¹⁰⁷ World Prison Brief data. Estonia. Pieejams: <http://www.prisonstudies.org/country/estonia> [aplūkots 2017. gada 6. martā].

atrodas vismaz otro reizi, bet priekšlaikus tiek atbrīvota tikai aptuveni viena ceturtdaļa ieslodzīto.¹⁰⁸ Tā kā lielais ieslodzījumā pavadāmais laiks un recidīvisma risks, kas saistīts ar lielo atšķirtību no sabiedrības, nav risinājums situācijai, Igaunijā tika ieviesta elektroniskā uzraudzība, jo iespējams tika saskatīti šī uzraudzības veida pozitīvie aspekti un guvumi.

Par elektroniskās uzraudzības īstenošanu Igaunijā ir atbildīgs Valsts Cietuma dienests (*National Prison Service*). Maksimālais skaits, cik notiesātos var iesaistīt elektroniskajā uzraudzībā vienlaikus, ir aptuveni – 300.¹⁰⁹ Salīdzinot ar Latviju, šis skaits ir lielāks, bet tas saistāms arī ar iedzīvotāju skaitu valstī un notiesāto skaitu.

2014. gadā elektroniskā uzraudzība Igaunijā tika piemērota aptuveni 110 personām. Arī tiem notiesātajiem, kuriem tiesa piespriedusi īsā termiņa cietumsodu līdz pusgadam, brīvības atņemšanu nereti aizstāj ar elektronisko uzraudzību.¹¹⁰ Domājams, ka šāda Igaunijas prakse, piemērojot elektronisko uzraudzību arī personām ar īslaicīgu brīvības atņemšanas sodu, tiek saistīta ar izmaksu samazināšanu, lai uzturētu cietumā esošās personas. Kā liels ieguvums noteikti ir vērtējams arī noziedzīgo nodarījumu izdarītāju iesaiste sabiedrībā, tādējādi ir iespējama efektīvāka integrācija sabiedrībā un mazinās degradācijas risks. Arī Latvijā būtu iesakāms personām ar brīvības atņemšanas sodu līdz vienam gadam, piemērot elektronisko uzraudzību, jo, aplūkojot statistikas datus, ir redzams, ka personu skaits, kurām noteikta brīvības atņemšana uz laiku līdz vienam gadam nav tik daudz, tas ir, 2015. gadā 7,4% no visiem ieslodzītajiem brīvības atņemšanas ilgums ir līdz vienam gadam. Šī iemesla dēļ Krimināllikuma 61. pants būtu papildināms ar 3.² daļu, izsakot to šādā redakcijā: „Ja tiesa notiesātajam piespriedusi brīvības atņemšanas sodu līdz vienam gadam, to var aizstāt ar elektronisko uzraudzību”.

Savukārt 2015. gadā kaimiņvalstī elektroniskā uzraudzība tika piemērota 130 likumpārkāpējiem vienlaikus. Elektroniskās uzraudzības termiņš ir sadalīts trīs secīgos periodos, kā stingrs, vidējs un elastīgs. Vizītes probācijas dienestā tiek noteiktas vienu reizi 10 – 14 dienās. Elektroniskās uzraudzības centrs darbojas visu diennakti septiņas dienas

---

¹⁰⁸ Igaunijā elektroniski sāks novērot pirms laika atbrīvotos ieslodzītos.

Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/arzemes/igaunija-elektroniski-saks-noverot-pirms-laika-atbrivotos-ieslodzitos.d?id=17898885> [aplūkots 2017. gada 12. februārī].

¹⁰⁹ Electronic Monitoring in Baltic states. Pieejams: www.cep-probation.org/wp-content/.../Day-1.3-EM-in-Baltic-States.ppt... [aplūkots 2017. gada 6. martā].

¹¹⁰ Luksa M. Elektronsikā notiesāto uzraudzība – no 2015. gada. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/likumi-prakse/262773-elektroniska-notiesato-uzraudziba-no-2015gada/> [aplūkots 2017. gada 12. februārī].

nedēļā.¹¹¹ Tāpat kā Latvijā, arī Igaunijā probācijas darbinieki veic vizītes, apsekošanas mājās, darbavietā. Apsekošanas tiek piemērotas tiem probācijas dienesta klientiem, kuriem ar tiesas spriedumu ir uzlikts pienākums noteiktās diennakts stundās atrasties savā dzīvesvietā. Salīdzinot ar prakses laikā, Valsts probācijas dienestām, novēroto, Igaunijā probācijas klientu tikšanās ar lietas vadītāju tiek rīkotas ar samērā lielu laika perioda atšķirību, jo Rīgā pārsvarā katru nedēļu klients ierodas pie lietas vadītāja, lai saskaņotu turpmāko elektroniskās uzraudzības grafiku, pārrunātu sasniegumus un paveikto, kā arī vajadzības gadījumā sniegtu paskaidrojumus par noteikto pienākumu pārkāpumiem.

Igaunija elektroniskās uzraudzības ieviešanā rīkojusies ar plašu vērienu – līdztekus radiofrekvences sistēmai, kaimiņvalsts izmanto arī GPS (*Global Positioning System – tulkojumā no angļu valodas – globālā pozicionēšanas sistēma*) uzraudzību. Tā ir paredzēta tiem klientiem, kuriem, piemēram, darba dēļ jāatstāj mājoklis un jādodas uz citu vietu, kuru radio frekvences ietaises vairāk nekontrolē. GPS ierīces, ja nepieciešams, var uzraudzīt arī ieslodzītos un no ieslodzījuma atbrīvotos dzimumnoziedzniekus, sekojot, vai tie netuvojas aizliegtām vietām, piemēram, skolām, bērnudārziem.¹¹² Jāatzīst, ka salīdzinot ar Igauniju, Latvijā netiek izmantota GPS uzraudzība, jo tas saistāms ar GPS sistēmas augstākām izmaksām, kā arī tās darbībai var traucēt, piemēram, sakaru torņu trūkums vai arī, noejot pazemē, šī sistēma nedarbojas.

Igaunijas Republikas Sodumu kodeksa 2.¹ nodaļa regulē jautājumu par ieslodzījuma aizstāšanu ar elektronisko uzraudzību. Šī kodeksa 69.¹ panta pirmā daļa paredz, ja tiesa personai nosaka brīvības atņemšanu līdz sešiem mēnešiem, tā var aizstāt cietumsodu ar elektronisko uzraudzību. Brīvības atņemšanu var aizstāt ar elektronisko uzraudzību tikai ar likumpārkāpēja piekrišanu. Savukārt tā paša panta otrā daļa paredz, ja likumpārkāpējs nepakļaujas elektroniskai uzraudzībai, neizpilda uzraudzības prasības vai tam uzliktos pienākumus, probācijas darbinieks var izsniegt rakstveida brīdinājumu vai tiesa pieņem lēmumu par neizciestās soda daļas izpildi. Gadījuma, ja likumpārkāpējs atsauc savu piekrišanu elektroniskās uzraudzības piemērošanai pirms soda termiņa beigām, tiesa pieņem lēmumu par neizciestās soda daļas izpildi.¹¹³

---

¹¹¹ Electronic Monitoring in Baltic states. Pieejams: www.cep-probation.org/wp-content/.../Day-1.3-EM-in-Baltic-States.ppt... [aplūkots 2017. gada 6. martā].

¹¹² Luksa M. Elektronsikā notiesāto uzraudzība – no 2015. gada. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/likumi-prakse/262773-elektroniska-notiesato-uzraudziba-no-2015gada/> [aplūkots 2017. gada 12. februārī].

¹¹³ Criminal Code of the Republic of Estonia. Pieejams: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [aplūkots 2017. gada 21. februārī].

Igaunijas Kriminālkodeksa 76. pants paredz priekšnoteikumus nosacītais pirmstermiņa atbrīvošanai. Tiesa var atbrīvot likumpārkāpēju, kurš notiesāts par noziedzīgu nodarījumu otrajā pakāpē vai noziedzīgu nodarījumu pirmajā pakāpē nolaidības dēļ nosacīti, ja viņš ir faktiski izcietis:

- 1) vienu trešdaļu, bet ne mazāk kā četrus mēnešus no piesprietā soda un piekūrīt elektroniskai uzraudzībai;
- 2) vismaz vienu pusi, bet ne mazāk kā četrus mēnešus no uzliktā soda.

Savukārt, ja likumpārkāpējs notiesāts par tīšu noziedzīgu nodarījumu pirmajā pakāpē, to var nosacīti atbrīvot no soda izciešanas, ja ir izciesta:

- 1) vismaz viena puse, bet ne mazāk kā četri mēneši no piesprietā soda un tas piekūrīt elektroniskajai uzraudzībai;
- 2) vismaz divas trešdaļas, bet ne mazāk kā četri mēneši no soda.

Galvenās problēmas, ko Igaunija saskata elektroniskās uzraudzības institūtā, ir saistītas ar likumpārkāpēju motivāciju, kamēr tas ir cietumā, notiesātā piesardzību, tehniskajiem jautājumiem.¹¹⁴

Nozīmīgi ir aplūkot arī mūsu kaimiņvalsts Lietuvas elektroniskās uzraudzības regulējumu, jo tajā iespējams saskatīt zināmas līdzības Latvijas elektroniskās uzraudzības institūtam. Salīdzinot ar Baltijas valstīm, Lietuvā ir lielākais ieslodzīto skaits uz 100 tūkstošiem iedzīvotāju. Tā piemēram, 2014. gadā Lietuvā uz 100 tūkstošiem iedzīvotāju bija 315 ieslodzīto, bet 2015. gadā 268 ieslodzītie.¹¹⁵ Pozitīvi ir vērtējams, tas, ka tomēr ieslodzīto skaitam ir tendence samazināties, jo gada laikā uz noteikto iedzīvotāju skaitu, ieslodzīto skaits ir samazinājies par 47 personām.

Sākotnēji Lietuva prognozēja, ka gada laikā ar elektronisko uzraudzību varētu atbrīvot 200 – 300 ieslodzīto, taču reālais skaitlis ir ievērojami mazāks. 2014. gadā no 100 plānotajiem ieslodzītajiem tika atbrīvoti tikai četrdesmit.¹¹⁶ Savukārt pēc gada, tas ir, 2015. gadā elektroniskā uzraudzībā atrodas 50 likumpārkāpēji vienlaikus.¹¹⁷ Tas ir skaidrojams ar patiesi stingro režīmu, ko bieži vien ieslodzītie nespēj izturēt, tādēļ labprātāk atgriežas ieslodzījuma

---

¹¹⁴ Electronic Monitoring in Baltic states. Pieejams: www.cep-probation.org/wp-content/.../Day-1.3-EM-in-Baltic-States.ppt... [aplūkots 2017. gada 6. martā].

¹¹⁵ World Prison Brief data. Lithuania. Pieejams: <http://www.prisonstudies.org/country/lithuania> [aplūkots 2017. gada 6. martā].

¹¹⁶ Luksa M. Elektroniskā notiesāto uzraudzība – no 2015. gada. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/likumi-prakse/262773-elektroniska-notiesato-uzraudziba-no-2015gada/> [aplūkots 2017. gada 12. februārī].

¹¹⁷ Electronic Monitoring in Baltic states. Pieejams: www.cep-probation.org/wp-content/.../Day-1.3-EM-in-Baltic-States.ppt... [aplūkots 2017. gada 6. martā].

vietā. Arī Latvijā Valsts probācijas dienesta darbinieki bija saskārušies ar situāciju, kad notiesātais, pēc neilga laika, atrodies elektroniskajā uzraudzībā, no tās atteicās, jo nespēja tik strikti ievērot noteikto grafiku, pārbaudes. Šādiem probācijas klientiem ir vērojams izteikts motivācijas trūkums, nevēlēšanās sasniegt mērķus, saskarties ar grūtībām, bet izvēlēties vieglāko risinājumu. Šādu klientu motivēšanai un pašapziņas stiprināšanai, tos ir nepieciešams iesaistīt tādās resocializācijas programmās kā sociālās uzvedības korekcija un sociālās rehabilitācijas programmās.

Elektronisko uzraudzību Lietuvā sāka izmantot 2012. gada 1. jūlijā. Taču 2016. gada 12. oktobrī tika dibināts Elektroniskās uzraudzības centrs, kura uzdevums ir elektroniskā uzraudzības veikšana 24 stundas diennaktī. Statistikas dati rāda, ka Lietuvā arvien katru gadu pieaug ar elektronisko uzraudzību no ieslodzījuma vietām atbrīvoto skaits. 2015. gadā – 254 notiesātie, taču, 2016. gadā - 300 notiesātie.¹¹⁸ Atskatoties uz iepriekšējā nodaļā minētajiem statistikas datiem, ir prognozējams, ka arī Latvijā nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu, kurām piemērota elektroniskā uzraudzība, skaits pieaugs, jo Latvijā tas ir vēl pavisam jauns institūts, kas vēl pilnveidojas un meklē nepilnību risinājumus. Tāpat kā Latvijā un Igaunijā, arī Lietuvā probācijas dienesta darbinieku pienākumos ietilpst apsekošanas pienākums – tiem klientiem, kuriem uzlikts par pienākumu noteiktās diennakts stundās atrasties dzīvesvietā. Jāatzīmē, ka maksimālais elektroniskās uzraudzības ilgums Lietuvā ir 12 mēneši.

Lietuvā kā neparasta problēma tiek minēta – tiesnešu uzticības trūkums elektroniskās uzraudzības efektivitātei.¹¹⁹ Iespējams, ka tiesnešu bažas šajā valstī sagādā tas, ka elektroniskā uzraudzība ir jauns, vēl neiepazīts institūts ar nelielu praksi.

Autoresprāt, interesants ir Skotijā esošais elektroniskās uzraudzības institūts. Kā liecina statistikas dati, arī Skotijā ir vērojams minimāls ieslodzījumā esošo personu skaita samazinājums. Uz 100 tūkstošiem iedzīvotāju 2014. gadā ieslodzījumā atradās 147 ieslodzīto, bet 2016. gadā 141 ieslodzītais.¹²⁰

Kopš 2002. gada elektroniskai uzraudzībai ir bijuši nozīmīga loma Skotijas tieslietu sistēmā, izmantojot radio frekvences tehnoloģiju, cilvēki ar sodāmību ir spējuši izciest visu

---

¹¹⁸ Probation Service in Lithuania. Pieejams: <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/Presentation-Regimantas-Mikaliunas-Lithuania.pdf> [aplūkots 2017. gada 6. martā].

¹¹⁹ Electronic Monitoring in Baltic states. Pieejams: www.cep-probation.org/wp-content/.../Day-1.3-EM-in-Baltic-States.ppt... [aplūkots 2017. gada 6. martā].

¹²⁰ World Prison Brief data. Scotland. Pieejams: <http://www.prisonstudies.org/country/united-kingdom-scotland> [aplūkots 2017. gada 6. martā].

savu sodu vai daļu no soda sabiedrībā, vienlaikus ievērojot kontroli.¹²¹ Ieslodzīto un Skotijas Kriminālprocesa likumi atļauj ilgtermiņa ieslodzītajiem – tiem, kuri ir sodīti ar brīvības atņemšanu uz četriem vai vairāk gadiem un mūža ieslodzītajiem - pieteikties nosacītai pirmstermiņa atbrīvošanai, kad izciesta puse no soda vai tikt automātiski atbrīvotam pirmstermiņa, kad izciestas divas trešdaļas no soda.¹²² Atzīmējami ir tas, ka Skotijā, ieslodzītajiem bija paredzēta iespēja, sasniedzot noteiktu soda izciešanas laiku, respektīvi, divas trešdaļas, automātiski tikt atbrīvotiem nosacīti pirms termiņa. Salīdzinot ar Latviju, kur notiesātajiem, sasniedzot noteiktu soda izciešanas laiku, ir pašam jāvēršas ar lūgumu par nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda izciešanas, Skotijā ieslodzītajam šāds lūgums nav jāizsaka.

Jebkuru lēmumu par nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu pirms divu trešdaļu soda izciešanas pieņem Skotijas nosacīta pirmstermiņa atbrīvošanas padome (*The Parole Board for Scotland*), kas arī paredz visus nosacījumus, tajā skaita arī aktos noteikto uzraudzību sabiedrībā līdz soda termiņa beigām. No soda izciešanas atbrīvotajiem ieslodzītajiem, kuri pārkāpj kādu no nosacītas atbrīvošanas pienākumiem, var tikt atcelta nosacītā pirmstermiņa atbrīvošana un var tikt noteikts izpildīt neizciesto soda daļu cietumā. Tomēr 2015. gadā Skotijas parlaments ieviesa Ieslodzīto (atbrīvošanas kontroles) likumu (*Prisoners (Control of Release) Act*), lai pārtrauktu ilgtermiņa ieslodzītajiem tiesības uz automātisku pirmstermiņa atbrīvošanu no soda pēc divu trešdaļu soda izciešanas. Valdības reformas pamatā bija nodrošinājums, lai tie, kuriem ir tiesības tikt nosacīti pirmstermiņa atbrīvotiem no soda izciešanas, paliktu ieslodzījumā uz pilnu termiņu, tādējādi uzlabojot sabiedrisko drošību. Valdības galvenais pamudinājums, izbeidzot automātisko pirmstermiņa atbrīvošanu bija saistīts ar sabiedrības aizsardzības veicināšanu, nodrošinot to, ka potenciāli augsta riska vai bīstami likumpārkāpēji atrodas ieslodzījumā, respektīvi, sākotnējais mērķis bija vērst pret dzimumnoziedzniekiem, nepieļaujot to izkļūšanu sabiedrībā. Taču, lai nepieļautu diskrimināciju pret šāda veida noziedzniekiem, valdība pieņēma lēmumu grozīt likumprojektu un iekļaut tajā visus noziedzniekus, kam soda termiņš ir ilgāks par četriem gadiem, kā arī, dzimumnoziedznieku atbrīvošanas gadījumā, noteikt tiem obligātu sešus mēnešus ilgu uzraudzību.¹²³

---

¹²¹ Electronic Monitoring in Scotland. Pieejams: <http://www.gov.scot/Topics/Justice/policies/reducing-reoffending/Electronic-Monitoring> [aplūkots 2017. gada 13. martā].

¹²² Barry M. The Automatic Early Release and Supervision of Prisoners in Scotland. *The Edinburgh Law Review*, 2016. Vol. 20, p. 94.

¹²³ Ibid. p. 9.

Svarīgi aplūkot arī Norvēģijas elektroniskās uzraudzības institūtu, jo Latvijā elektroniskās uzraudzības sistēma tika ieviesta tieši ar Norvēģijas valdības finansiālu atbalstu.

Gada laikā elektroniskā uzraudzība Norvēģijā tiek piemērota aptuveni 1000 likumpārkāpējiem, kurus apmaiņā pret aprocēs nēsāšanu atbrīvo četrus mēnešus pirms termiņa. Norvēģijā starp noziedzniekiem, kuri uzraudzīti ar elektroniskajām aprocēm, recidīvistu skaits ir tikai 10%.¹²⁴ Būtiski aplūkot Norvēģijā esošo elektroniskās uzraudzības sistēmu ir arī tāpēc, jo aplūkojot statistikas datus, var secināt, ka Norvēģijā ieslodzīto skaits ir uz pusi mazāks nekā Baltijas valstīs. Piemēram, 2014. gadā uz 100 tūkstošiem iedzīvotāju ir 72 ieslodzītie.¹²⁵

2008. gadā Norvēģijā tika uzsākts izmantot mājas arestu apvienojumā ar elektronisko uzraudzību. Korekcijas dienests var pārveidot sodu līdz četriem mēnešiem ieslodzījumā par elektronisko uzraudzību pēc likumpārkāpēja pieteikuma. Likumpārkāpējam ir jābūt mājās netālu no uztvērēja tālruņa konkrētos laikos un jābūt aktīviem ārā dienas laikā, darbā, skolā vai kādā citā veidā. Nepieciešamības gadījumā Korekcijas dienests var paredzēt šādas darbības. Ja noteiktajā aktivitātē notiesātais atrodas mājās, tas tiek uzskatīts par pārkāpumu. Probācijas dienests ir atbildīgs par šāda veida sankciju, bet tas cieši sadarbojas ar cietumu.¹²⁶

Arī elektroniskās uzraudzības stratēģija tiek izmantota arvien vairāk dzimumnoziedzniekiem visās Amerikas Savienotajās Valstīs (turpmāk – ASV). Pēdējo desmit gadu laikā probācijas darbinieki visā ASV tiek aicināti vairāk izmantot dažāda veida elektroniskās uzraudzības stratēģijas dzimumnoziedzniekiem. GPS uzraudzības sistēma ir viena no jaunākajiem elektroniskās tehnikas veidiem, ko izmanto, lai uzraudzītu likumpārkāpējus. Likumdevēji visā valstī ir apstiprinājuši GPS uzraudzības politiku dzimumnoziedzniekiem. Kopumā elektroniskā uzraudzība ar GPS, domājams, ir daudzpusīgs instruments, ko var izmantot, lai palīdzētu krimināltiesību sistēmai apmierināt taisnīguma mērķus. Ir identificējami šādi taisnīguma mērķi: atturēšanās no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, rehabilitācija, sods, darbaspēja, atjaunošana. Vispirms tiek novērtēts, vai, pamatojoties uz to spējām, tiks novērsti turpmākie pārkāpumi. Attiecībā uz rehabilitāciju, elektroniskā uzraudzība ar GPS ir rīks, kas potenciāli var veicināt rehabilitācijas ideālus. Gan

---

¹²⁴ No nākamā gada noziedzniekus izsekos elektroniski. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/nakama-gada-noziedzniekus-izsekos-elektroniski.a59079/> [aplūkots 2017. gada 12. februārī].

¹²⁵ World prison Brief data. Norway. Pieejams: <http://www.prisonstudies.org/country/norway> [aplūkots 2017. gada 6. martā].

¹²⁶ Summary Information on Probation in Norway.

Pieejams: <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Summary-information-on-Norway.pdf> [aplūkots 2017. gada 13. martā].

klasiskie, gan mūsdienu filozofi ir atzinuši, ka krimināltiesību sistēmai ir pienākums sodīt likumpārkāpējus.¹²⁷ Tātad var secināt, ka nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu elektroniskā uzraudzība sevī ietver visus taisnīguma mērķus, jo notiesātais, kuram tiek piemērota elektroniskā uzraudzība, atturas no jaunu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, pretējā gadījumā, tas atkal nokļūst cietumā. Nosacīti pirmstermiņa atbrīvotajām personām probācijas ietvaros tiek piemērotas dažādas sociālās uzvedības un korekcijas programmas, kas maina attieksmi, uzvedību, domāšanu un pievērš likumpaklausīgai dzīvei. Samērā elektroniskā uzraudzība tiek uzskatīta arī par sava veida sodu, jo notiesātajam ir jāpakļaujas noteiktam režīmam, jāpilda noteiktie pienākumi. Kā pozitīvs ieguvums ir vērtējams tas, ka notiesātais, kuram piemērota elektroniskā uzraudzība, var strādāt, tādējādi, iegūstot iztikas līdzekļus un iekļaujoties sabiedrībā. Atjaunošana, pēc autores domām, ir saistīta ar reintegrāciju sabiedrībā pēc pavadītā laika ieslodzījuma vietā.

1988. gadā Floridas likumdevējvara izveidoja nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanas programmu. Nosacīta atbrīvošana prasa obligātu uzraudzību pēc iznākšanas no cietuma, attiecībā uz ieslodzītajiem, kas notiesāti par konkrētiem noziegumiem, kas saistīti ar vardarbību. Pēc atbrīvošanas no cietuma, ieslodzītie ir pakļauti uzraudzībai, kas ir vienāda ar neizciesto cietumsoda laiku. Šie likumpārkāpēji ir pakļauti stingriem uzraudzības noteikumiem, kurus paredzējusi Komisija, kā arī šī uzraudzība var tikt atcelta un notiesātais var tikt atgriezts cietumā, ja Komisija konstatē apzinātus un būtiskus uzraudzības noteikumu pārkāpumus.¹²⁸

Kāds pētījums par likumpārkāpējiem Floridā liecina, ka personām, kurām piemērota elektroniskā uzraudzība, konstatēts, ka tā samazina atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas iespējamību. Riska kritums neveiksmēm ir ap 31%, salīdzinot ar likumpārkāpējiem, kuri ir izgājuši citus uzraudzības veidus. ASV pašlaik elektronisko uzraudzību izmanto dažādiem mērķiem, kā, piemēram, pirmstiesas uzraudzībā, kas ir alternatīva cietumam, un kā alternatīvu likumpārkāpumu izdarīšanas gadījumā. Elektroniskās uzraudzības laika gaitā var pārliecināties, ka valstis meklē salīdzinoši lētākas alternatīvas ieslodzījumam. Izmaksas ieslodzījumā ir aptuveni sešas reizes lielākas nekā par elektronisko uzraudzību. Pirmā mājas arestā ieslodzīto programma, kurā tika izmantota arī elektroniskā uzraudzība, tika uzsākta 1984. gadā Floridā (*Palm Beach County*). 2009. gada beigās valstī bija 143 191 likumpārkāpēji, kuriem piemērota uzraudzība, tajā skaitā 2 392 ar elektronisko

---

¹²⁷ Payne B.K., DeMichele M.T. Electronic supervision for sex offenders: Implications for work load, supervision goals, versatility, and policymaking. *Journal of Criminal Justice*, 2010. No. 38, p. 276. – 277.

¹²⁸ Release Types. Pieejams: <https://www.fcor.state.fl.us/postrelease.shtml> [aplūkots 2017. gada 13. martā].

uzraudzību. Kvantitatīva analīze parādīja, ka būtiski ir samazinājies recidīva skaits, tas ir, elektroniskā uzraudzība samazina likumpārkāpēju recidīva risku par 31%. Pētījumi liecina, ka elektroniskā uzraudzība ar GPS vairāk samazina risku, nekā radio frekvenču sistēma.¹²⁹ Pozitīvi ir vērtējams, ka Amerikas Savienotajās Valstīs elektroniskā uzraudzība tiek piemērota pirmstiesas procesā, kas nebūt nav tik īss laika periods. Autore šo apsvērumu saista ar lietderības apsvērumiem. Arī Latvijā būtu iesakāms apsvērt domu par elektroniskās uzraudzības piemērošanu pirmstiesas procesā.

Salīdzinot visu iepriekš apskatīto ārvalstu praksi, ir secināms, ka probācijas sistēma Latvijā nav veidota balstoties uz vienas valsts pieredzi. No dažādām valstīm ir aizgūtas atšķirīgas metodes, pieejas, programmas, lai mūsu sistēma tiktu izveidota pilnīgāka. Tomēr, jāatzīst, ka arī Latvijā ir vērojamas nepilnības un būtu veicami uzlabojumi. Savukārt elektroniskā uzraudzība nevienā no apskatītajām valstīm nav noteikta kā soda veids, bet gan drīzāk kā instruments, lai tiktu kontrolēta konkrētu pienākumu izpilde un kā ietekmēšanas līdzeklis.

Darba autores ieskatā probācijas dienests Latvijā ir vēl samērā jauna iestāde, tomēr tā cenšas pilnveidot savu praksi, izmantojot mūsdienīgas metodes un cenšoties papildināt savu pieredzi, veidojot jaunus sadarbības projektus.

---

¹²⁹ U.S. Department of Justice. Electronic Monitoring Reduces Recidivism. National Institute of Justice Journal, September of 2011.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma izstrādes procesā darba autore formulēja secinājumus un priekšlikumus par nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu uzraudzību:

1. Likumpārkāpējam ne vienmēr ieslodzījumā ir jāpavada tiesas spriedumā noteiktais laiks, jo Krimināllikums paredz iespēju personu atbrīvot no soda izciešanas nosacīti pirms termiņa. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana ir viens no atbrīvošanas no soda izciešanas veidiem, kas vistiešākajā mērā ir saistīts ar uzticību notiesātajam un sabiedrības, likumdevēja galveno mērķi – neizdarīt noziedzīgus nodarījumus.
2. Valsts probācijas dienesta uzraudzība, kas nav uzskatāma par soda veidu, bet drīzāk par notiesātā ietekmēšanas līdzekli, nosacīti pirmstermiņa atbrīvotajām personām tiek noteikta ar mērķi, lai sekmētu notiesātā atturēšanos no noziedzīgus nodarījumu izdarīšanas gan neizciestās soda daļas laikā, gan nozīmīgāk – pēc tās. Lai sasniegtu mērķi, uzraudzība paredz nedalāmas sastāvdaļas, kā notiesātā risku un vajadzību izvērtēšanu, atbalstīšanu, resocializācijas pasākumu plānošanu, sasniegto rezultātu novērtēšanu. Tātad uzraudzība ietver gan atbalstošu, gan kontrolējošu pasākumu kopumu.
3. Nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas institūts ir vērsts uz soda mērķa sasniegšanu, humānisma principa ievērošanu, lietderības izvērtējumu, jo personas netiek izolētas no sabiedrības, tām ir iespēja strādāt, iekļauties sabiedrībā.
4. Gadījumā, ja tiesa atsaka nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu, atkārtotu iesniegumu notiesātais var iesniegt ne agrāk kā četrus mēnešus pēc minētā lēmuma pieņemšanas. Šis termiņš ir pārāk īss, lai varētu notiesāto pilnvērtīgi iesaistīt resocializācijas pasākumos un tie sniegtu arī rezultātus ir nepieciešami vismaz seši mēneši. Tādēļ ir nepieciešams izdarīt grozījumus Latvijas Sodū izpildes kodeksa 79.⁴ pantā, to izsakot šādā redakcijā: „Ja tiesa atsaka atbrīvot notiesāto no soda izciešanas nosacīti pirms termiņa, atkārtotu iesniegumu notiesātais var iesniegt ne agrāk kā sešus mēnešus pēc noteiktā lēmuma pieņemšanas dienas”.
5. Krimināllikuma 61. panta sestā daļa paredz, ka nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu nepiemēro gadījumā, ja ir izdarīts sevišķi smags noziedzīgs nodarījums pret personu, kura nav sasniegusi 16 gadu vecumu un tas ir saistīts ar seksuālu vardarbību. Tā kā nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana ir ekskluzīva tiesas kompetence un fakultatīvs atbrīvošanas veids, tiesai ir tikai tiesības, nevis pienākums atbrīvot personas no soda izciešanas. Aizlieguma noteikšana kādas konkrētas kategorijas notiesātajiem tikt atbrīvotiem pirms termiņa nav nepieciešama, jo tiesai ir jāizvērtē atbrīvošanas

- nosacījumi un kritēriji par katru notiesāto individuāli. Šā iemesla dēļ Krimināllikuma 61. panta sestā daļa ir izslēdzama no pastāvošā regulējuma.
6. Valsts probācijas dienesta uzraudzībā lielākā daļa - 86% - ir nosacīti pirms termiņa atbrīvoto personu lietas, taču tikai 14% ir elektroniskās uzraudzības lietas, tas skaidrojams ar institūta ieviešanu Latvijas tiesību sistēmā samērā nesen, kā arī notiesāto personu neatbilstību atbrīvošanas nosacījumiem.
  7. Latvijas Sodū izpildes kodekss paredz pienākumus, kuri jāpilda notiesātajam un līdz ar to arī nosaka uzraudzības pamata būtību un saturu. Papildus pamata pienākumiem Valsts probācijas dienests, pēc saviem ieskatiem, var uzlikt probācijas klientam papildus pienākumus, kas veido individuālu uzraudzības plānu, balstoties uz notiesātā kriminogēnajām vajadzībām.
  8. Probācijas dienestam uzraudzību nav iespējams veikt, ja pats notiesātais nav ieinteresēts un nevēlas laboties. Kā rāda pētījumā iegūtie rezultāti, gandrīz puse – 44% - no nosacīti pirmstermiņa atbrīvotajām personām, kuru lietas atradās aptaujāto probācijas speciālistu uzraudzībā, nepilda tiem noteiktos pienākumus. Tas saistāms ar atbildības sajūtas, motivācijas trūkumu.
  9. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana ar elektronisko uzraudzību pati par sevi nav pietiekami efektīvs institūts, lai novērstu atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, tāpēc ir nepieciešams papildus elektroniskajai uzraudzībai izmantot arī citus uzraudzības pasākumus, piemēram, resocializāciju un pienākumus, kurus notiesātajai personai ir tiesīgs uzlikt Valsts probācijas dienests.
  10. Viens no Valsts probācijas dienesta galvenajiem uzdevumiem ir izvērtēšanas ziņojuma sniegšana, jo tam ir būtiska nozīme nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas lēmuma pieņemšanā. Ziņojumā ir iekļaujama plaša un detalizēta informācija par visiem faktoriem, kurus saskaņā ar normatīvo aktu prasībām ir nepieciešams izvērtēt – informācija par dalību resocializācijas pasākumos, sasniegumiem, uzvedību soda izciešanas laikā. Detalizēta un rūpīga izvērtēšanas ziņojuma nepieciešamība ir saistīta ar nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas priekšnoteikumu izvērtēšanu, lai tiktu pieņemts taisnīgs lēmums.
  11. Notiesātā izvērtēšanas ziņojums, kurš balstās tikai uz nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu sniegtās informācijas nav objektīvs, tāpēc Valsts probācijas dienests, sagatavojot šo ziņojumu, ir paplašinājis apzināmo personu loku, kas ir saistīti ar notiesāto. Informācija tiek pieprasīta gan no dažādām iestādēm, gan no ģimenes locekļiem, draugiem, darba vietas.

12. Valsts probācijas dienesta metodiskie ieteikumi paredz, ka probācijas klients ir jāiekļauj probāciju programmas dalībnieku sarakstā ne vēlāk kā gada laikā no pirmā lēmuma, ar kuru noteikts pienākums piedalīties konkrētā programmā. Termiņš gada laikā ir pārāk liels, jo nosacīti pirmstermiņa atbrīvotajām personām, kurām piemērota elektroniskā uzraudzība, tās maksimālais termiņš ir viens gads. Notiesāta riskus un vajadzības ir jāizvērtē jau laikus, lai pēc iespējas ātrāk, kad persona ir atbrīvota no brīvības atņemšanas iestādes, varētu iesaistīt probācijas programmās. Šī iemesla dēļ ir nepieciešams izdarīt grozījumus Valsts probācijas dienesta iekšējā normatīvajā aktā – metodisko ieteikumu „Probācijas klientu uzraudzība un probācijas programmu īstenošana” 114. punktā to izsakot šādā redakcijā: „Probācijas programmu koordinators nodrošina probācijas klientu iekļaušanu probācijas programmas dalībnieku grupas sarakstā pēc iespējas ātrāk, bet ne vēlāk kā trīs mēnešu laikā no pirmā lēmuma par pienākumu noteikšanu, ar kuru probācijas klientam ir noteikts pienākums piedalīties konkrētā probācijas programmā”.
13. Risku un vajadzību izvērtējumu Valsts probācijas dienests sastāda ik pēc sešiem mēnešiem. Tā kā šis izvērtējums sastāv no daudzām komponentēm, kas var būt mainīgas, nepietiek tikvien kā ar vienu izvērtējuma reizi. Termiņā – seši mēneši, kuru laikā ir jā sagatavo atkārtots risku un vajadzību izvērtējums, ir saskatāmas negatīvas iezīmes. Nosacīti pirmstermiņa atbrīvotajām personām, kurām piemērota elektroniskā uzraudzība, šis novērtējums tiek veikts tikai vienu reizi, jo maksimālais uzraudzības termiņš ir divpadsmit mēneši. Latvijas Soduzpildes kodeksa 61.⁵ panta otrā daļa nosaka, ka atkārtots notiesātā risku un vajadzību izvērtējums tiek veikts ne retāk kā reizi gadā. Tāpēc ir nepieciešams izdarīt šā panta daļas grozījumus, to izsakot šādā redakcijā: „Atkārtots notiesātā risku un vajadzību izvērtējums tiek veikts ne retāk kā reizi trīs mēnešos”.
14. Sastādot notiesātā risku un vajadzību izvērtējumu pastiprināta uzmanība ir jāpievērš dinamiskajiem faktoriem, jo tos ir iespējams mainīt ar probācijas programmu palīdzību, atšķirībā no statiskajiem faktoriem.
15. Igaunijā notiesātajiem, kuriem tiesa piespriedusi īsa termiņa cietumsodu līdz pusgadam, brīvības atņemšanu nereti aizstāj ar elektronisko uzraudzību. Šāda prakse ir saistāma ar iespēju samazināt izmaksas, lai uzturētu cietumā esošās personas, kā arī liels ieguvums ir noziedzīgo nodarījumu izdarītāju efektīvāka integrācija sabiedrībā, mazinot degradācijas risku. Arī Latvijā būtu iesakāms personām ar brīvības atņemšanas sodu līdz vienam gadam, piemērot elektronisko uzraudzību, šī iemesla dēļ Krimināllikuma 61. pants būtu papildināms ar 3.² daļu, izsakot to šādā redakcijā: „Ja

tiesa notiesātajam piespriedusi brīvības atņemšanas sodu līdz vienam gadam, to var aizstāt ar elektronisko uzraudzību”.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Literatūra:

1. Atkarīgo centrs Olainē ir atklāts. Pieejams: <https://norwaygrants.tm.gov.lv/lv/2009-2014/programma/atkarigo-centrs-olaine-ir-atklats> [aplūkots 2017. gada 25. martā].
2. Elektroniskā uzraudzība Latvijā.
Pieejams: http://www.probacija.lv/uploads/norway_grants/lv08/elektroniska_uzraudziba_latviya.pdf [aplūkots 2016. gada 29. maijā].
3. Elektroniskās uzraudzības ieviešana Latvijā. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/11.../2015/.../27-11/EL_uzraudziba_011215.pdf [aplūkots 2016. gada 29. maijā].
4. Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2015. gada publiskais pārskats. Pieejams: <http://www.ievp.gov.lv/images/stories/2015-parskats.pdf> [aplūkots 2017. gada 20. janvārī].
5. Igaunijā elektroniski sāks novērot pirms laika atbrīvotos ieslodzītos. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/arzemes/igaunija-elektroniski-saks-noverot-pirms-laika-atbrivotos-ieslodzitos.d?id=17898885> [aplūkots 2017. gada 12. februārī].
6. Janule P. Notiesāto personu reintegrācija sabiedrībā pēc soda izciešanas. Jurista Vārds, 2009. gada 9. maijs, Nr. 20 (563).
7. Judins A. Nosacīta notiesāšana kā cietumsoda alternatīva. Kopsavilkums. Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2003.
8. Judins A. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no brīvības atņemšanas soda izciešanas. Latvijas Cilvēktiesību centrs, 2006.
9. Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII¹ nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015.
10. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.
11. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.
12. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2008.
13. Kronberga I. Cietumnieki ārpus cietuma? Pieejams: <http://providus.lv/article/cietumnieki-arpus-cietuma> [aplūkots 2017. gada 12. februārī].
14. Kronberga I. Ieslodzījuma vietu pārvaldes un Valsts probācijas dienesta personāla politikas attīstības virzieni. Rīga: Sabiedriskās politikas centrs Providus, 2007.

15. Kronberga I. Vai Latvijā nepieciešams probācijas dienests. Jurista Vārds, 2001. 30.oktobris, Nr. 33.
16. Krūmiņš E., Pokšāns S. Brīvības atņemšanas soda izpilde. 1. daļa. Rīga: [b.i.], 1996.
17. Latvija 1. jūlijā ievieš elektronisko uzraudzību.
Pieejams: <https://norwaygrants.tm.gov.lv/lv/2009-2014/projekti/valsts-probacijas-dienesta-istenotais-projekts/latvija-1-julija-ievies-elektronisko-uzraudzibu> [aplūkots 2017. gada 25. martā].
18. Luksa M. Elektroniskā notiesāto uzraudzība – no 2015. gada. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/likumi-prakse/262773-elektroniska-notiesato-uzraudziba-no-2015gada/> [aplūkots 2017.gada 12.februārī].
19. Luksa M. Elektroniskā uzraudzība no 1. jūlija: nevis brīvlaišana, bet godīgas dzīves iespēja. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi?id=272403> [aplūkots 2016. gada 21. aprīlī].
20. Medina L. Svarīgākais Tieslietu ministrijas tiesību politikas jomā šogad un prioritātes nākamgad. Jurista Vārds, 2015.gada 22. decembris, Nr. 50/51 (902/903).
21. Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005.
22. No nākamā gada noziedzniekus izsekos elektroniski. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/no-nakama-gada-noziedzniekus-izsekos-elektroniski.a59079/> [aplūkots 2017. gada 12. februārī].
23. Notiesātie ar elektroniskās uzraudzības aprocēm: Nedomājām, ka būs tik grūti. Pieejams:<http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/notiesatie-ar-elektroniskas-uzraudzibas-aprocm-nedomajam-ka-bus-tik-gruti.a158227/> [aplūkots 2016. gada 21. aprīlī].
24. Pie elektroniskajām aprocēm un mājas režīma tikuši pieci notiesātie. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/pie-elektroniskajam-aprocm-un-majas-rezima-tikusi-pieci-notiesatie.a144242/> [aplūkots 2016. gada 21. aprīlī].
25. Probācija. Pieejams: www.bti.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Valsts_probacijas...pdf [aplūkots 2017. gada 11.janvārī].
26. Probācijas dienests Latvijā. Brošūra. Rīgā: Valsts probācijas dienesta pārvalde, 2004.
27. Probācijas programmu nodaļas realizētās programmas. [Nepublicēts materiāls]
28. Škavronska D. No Taliona principa līdz resocializācijai. Jurista Vārds, 2010. 14. decembris, Nr. 50 (645).
29. Uzraudzība. Pieejams: <http://www.probacija.lv/uzraudzba> [aplūkots 2016. gada 29. maijā].

30. Valsts probācijas dienesta 2004. gada publiskais pārskats. Pieejams: http://www.probacija.lv/upload/gada_parskati/vpd_202004_20gada_20parskats.pdf [aplūkots 2017. gada 21. martā].
31. Valsts probācijas dienesta 2011. gada publiskais pārskats. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/archieve/lv_ministrija_arv_fin_pal_vpd.doc [aplūkots 2017. gada 10. martā].
32. Valsts probācijas dienesta vēsture. Pieejams: <http://www.probacija.lv/vsture1> [aplūkots 2017. gada 21. janvārī].
33. Zahars V. Ar brīvības atņemšanu notiesāto personu resocializācija – jauns vektors kriminālsodu izpildē. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2011. Nr. 4 (57).
34. Zahars V. Kriminālsodus un to izpildi vērtējot. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003.
35. 1903. gada 22. marta Sodli likumi: tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem /Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Rīga: [b.i.], 1930.
36. 1933. gada 24. aprīļa Sodli likums: ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī alfabētisko un citiem rādītājiem.
Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/1283> [aplūkots 2017. gada 29. janvārī].
37. Barry M. The Automatic Early Release and Supervision of Prisoners in Scotland. The Edinburgh Law Review, 2016. Vol. 20.
38. Cole F.G. The American System of Criminal Justice. California: Brooks/Cole Publishing Company, 2005.
39. Crowe A.H. Electronic Supervision: From Decision-Making to Implementation. American Correctional Association, Corrections Today. August 2002. Vol. 64, No. 5.
40. Electronic Monitoring in Baltic states. Pieejams: www.cep-probation.org/wp-content/.../Day-1.3-EM-in-Baltic-States.ppt... [aplūkots 2017. gada 6. martā].
41. Electronic Monitoring in Scotland. Pieejams: <http://www.gov.scot/Topics/Justice/policies/reducing-reoffending/Electronic-Monitoring> [aplūkots 2017. gada 13. martā].
42. Ginter J., Kuuse R. Probation in Europe. Estonia. Pieejams: <http://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Probation-in-Europe-2013-Chapter-Estonia.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. martā].
43. Payne B.K., DeMichele M.T. Electronic supervision for sex offenders: Implications for work load, supervision goals, versatility, and policymaking. Journal of Criminal Justice, 2010. No. 38.

44. Petersilia J. Parole and Prisoner Reentry in the United States. Pieejams: http://canatx.org/rrt_new/professionals/articles/PETERSILIA-PAROLE%20AND%20%20PRISONER%20REENTRY.pdf [aplūkots 2017. gada 12. februārī].
45. Ploeg G. Norway. Pieejams: <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Norway.pdf> [aplūkots 2017. gada 25. martā].
46. Probation. Pieejams: <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/probation> [aplūkots 2017. gada 11. janvārī].
47. Probation in England and Wales. Pieejams: <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Summary-information-on-England-and-Wales.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. martā].
48. Probation Service in Lithuania. Pieejams: <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/Presentation-Regimantas-Mikaliunas-Lithuania.pdf> [aplūkots 2017. gada 6. martā].
49. Release Types. Pieejams: <https://www.fcor.state.fl.us/postrelease.shtml> [aplūkots 2017. gada 13. martā].
50. Summary Information on Probation in Norway. Pieejams: <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Summary-information-on-Norway.pdf> [aplūkots 2017. gada 13. martā].
51. U.S. Department of Justice. Electronic Monitoring Reduces Recidivism. National Institute of Justice Journal, September of 2011.
52. World Prison Brief data. Estonia. Pieejams: <http://www.prisonstudies.org/country/estonia> [aplūkots 2016. gada 6. martā].
53. World Prison Brief data. Lithuania. Pieejams: <http://www.prisonstudies.org/country/lithuania> [aplūkots 2016. gada 6. martā].
54. World prison Brief data. Norway. Pieejams: <http://www.prisonstudies.org/country/norway> [aplūkots 2016. gada 6. martā].
55. Ведерникова О. Н. Теория и практика борьбы с преступностью в Великобритании. Москва: Российская криминол. ассоц., 2001.
56. Уголовное право. Общая часть. Под общ. ред. В.С. Комиссарова, А.Н. Павлухина Санкт-Петербургу: Питер, 2003.

57. Таганцев С.Н. Русское уголовное право. Том 2. Тула: Автограф, 2001.

Normatīvie akti:

58. Ministru komitejas ieteikums CM/Rec(2014)4 dalībvalstīm par elektronisko uzraudzību. Pieejams: <http://www.probacija.lv/upload/dokumenti/2996.pdf> [aplūkots 2017. gada 25. martā].
59. Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikums Rec(2003)22 dalībvalstīm par nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu.
Pieejams: https://books.google.lv/books?id=aD9BRares7EC&pg=PA87&lpg=PA87&dq=eiropas+padomes+ministru+komitejas+rekomend%C4%81cija+par+nosac%C4%ABtu+pirmstermi%C5%86a+atbr%C4%ABvo%C5%A1anu+no+soda&source=bl&ots=2PsZZRfbc&sig=3HLvP-t7MemLC33SQ3g8ly1eBcY&hl=lv&sa=X&ved=0ahUKEwj2k8vB6f_MAhWFhywKHc3CDwoQ6AEIJjAC#v=onepage&q=eiropas%20padomes%20ministru%20komitejas%20rekomend%C4%81cija%20par%20nosac%C4%ABtu%20pirmstermi%C5%86a%20atbr%C4%ABvo%C5%A1anu%20no%20soda&f=false [aplūkots 2016. gada 29. maijā].
60. 2008. gada 30. oktobra grozījumi Krimināllikumā. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/183725-grozijumi-kriminallikuma> [aplūkots 2017. gada 21. janvārī].
61. Kriminālprocesa likums: Latvijas Republikas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820> [aplūkots 2016. gada 10. jūnijā].
62. Valsts probācijas dienesta likums: Latvijas Republikas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=82551> [aplūkots 2017. gada 11. janvārī].
63. Krimināllikums: Latvijas Republikas likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=88966> [aplūkots 2016. gada 21. martā].
64. Latvijas Sodū izpildes kodekss: Latvijas Republikas likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=90218> [aplūkots 2016. gada 1. maijā].
65. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Labošanas darbu kodekss. Rīga: Liesma, 1971
66. Valsts probācijas dienesta nolikums, ministru kabineta 2015. gada 27. decembra noteikumi Nr. 1010. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=124795> [aplūkots 2016. gada 29. maijā].

67. Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests uzrauga nosacīti notiesātās, nosacīti pirms termiņa no soda izciešanas atbrīvotās, nosacīti no kriminālatbildības atbrīvotās personas un personas, kurām piemērots papildsods – probācijas uzraudzība: Ministru kabineta 2015. gada 4. marta noteikumi Nr. 107. Pieejams: <http://likumi.lv/ta/id/272547-kartiba-kada-valsts-probācijas-dienests-uzrauga-nosacīti-notiesatas-nosacīti-pirms-termiņa-no-soda-izciešanas-atbrīvotas-nosacīti...>[aplūkots 2016. gada 4. aprīlī].
68. Noteikumi par izvērtēšanas ziņojumā iekļaujamās informācijas apjomu un tā sastādīšanas un sniegšanas kārtību: 2011. gada 5. aprīļa Ministru kabineta noteikumi Nr. 271. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=228928> [aplūkots 2017. gada 21. janvārī].
69. Ar brīvības atņemšanas sodu notiesāto personu resocializācijas koncepcija: Ministru kabineta 2009.gada 9.janvāra rīkojums. nr.7. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file51942.doc> [aplūkots 2017. gada 21. martā].
70. Par Valsts probācijas dienesta koncepciju: 2003. gada 9. janvāra Ministru kabineta rīkojums Nr. 9. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=70181> [aplūkots 2017. gada 21. janvārī].
71. Valsts probācijas dienesta 2016. gada 6. oktobra rīkojums Nr. 9005-1-03/RIK2016/181/2673 par Valsts probācijas dienesta metodisko ieteikumu „Probācijas klientu uzraudzība un probācijas programmu īstenošana” apstiprināšanu. [Nepublicēts materiāls]
72. Valsts probācijas dienesta metodisko ieteikumu „Probācijas klientu uzraudzība un probācijas programmu īstenošana” 15. pielikums. [Nepublicēts materiāls]
73. Criminal Justice Act 2003 of United Kingdom.
Pieejams: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/section/177> [aplūkots 2017. gada 21. martā].
74. Penal Code of the Republic of Estonia.
Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide> [aplūkots 2017. gada 23. martā].
75. Criminal Code of the Republic of Estonia.
Pieejams: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [aplūkots 2017. gada 21.februārī].
76. Criminal Code of the Republic of Lithuania.
Pieejams: https://ec.europa.eu/anti.../sites/.../criminal_code_lithuania_en_1.doc [aplūkots 2017. gada 1. martā].

77. Criminal Code of the Kingdom of Netherlands.

Pieejams: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [aplūkots 2017. gada 5. janvārī].

78. Criminal Code of the Federal Republic of Germany.

Pieejams: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [aplūkots 2017. gada 5. janvārī].

Juridiskā prakse:

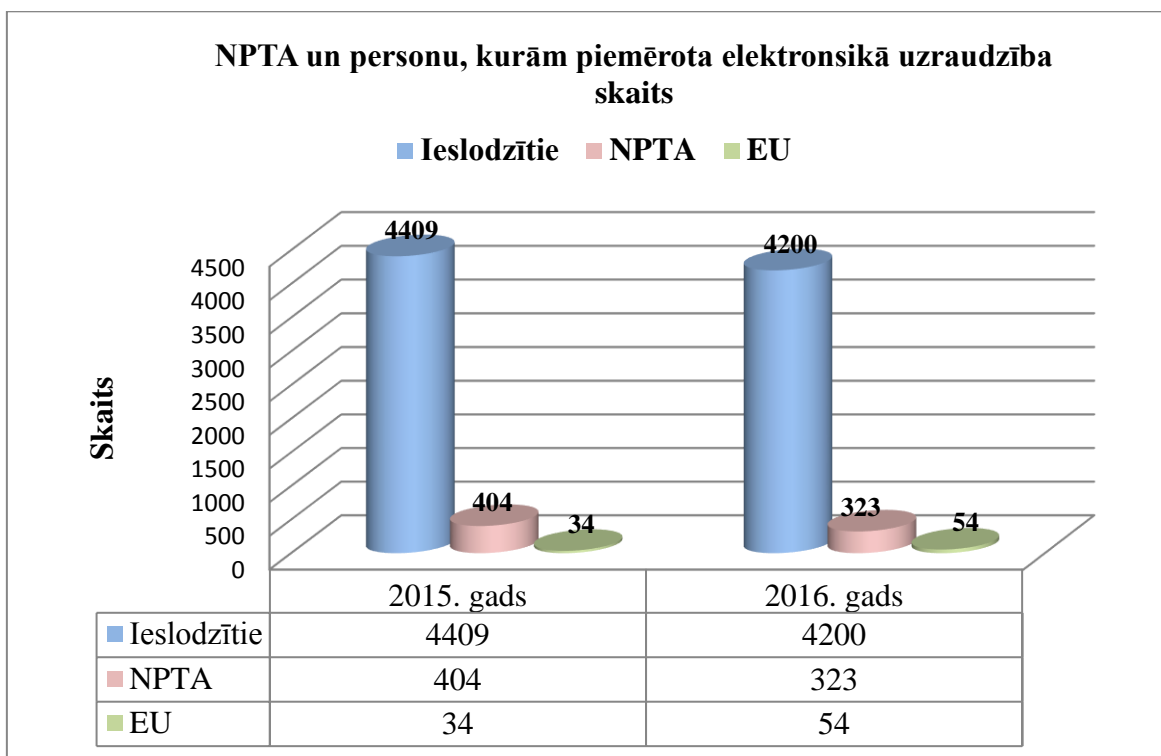
79. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2016. gada 1. marta spriedums lietā Nr. 11088286015. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 2017. gada 7. martā].

80. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2016. gada 4. februāra spriedums lietā Nr. 11089197315. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 2017. gada 7. martā].

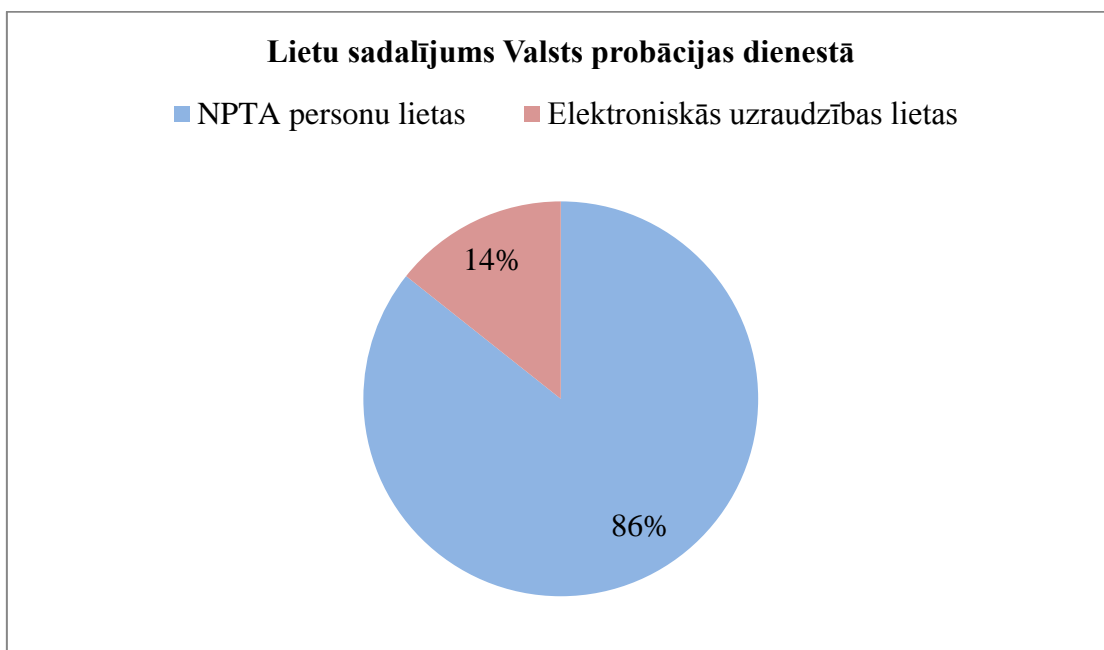
81. Rīgas rajona tiesas Jūrmalas tiesu nama spriedums lietā Nr. 11410021616. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 2017. gada 7. martā].

PIELIKUMS

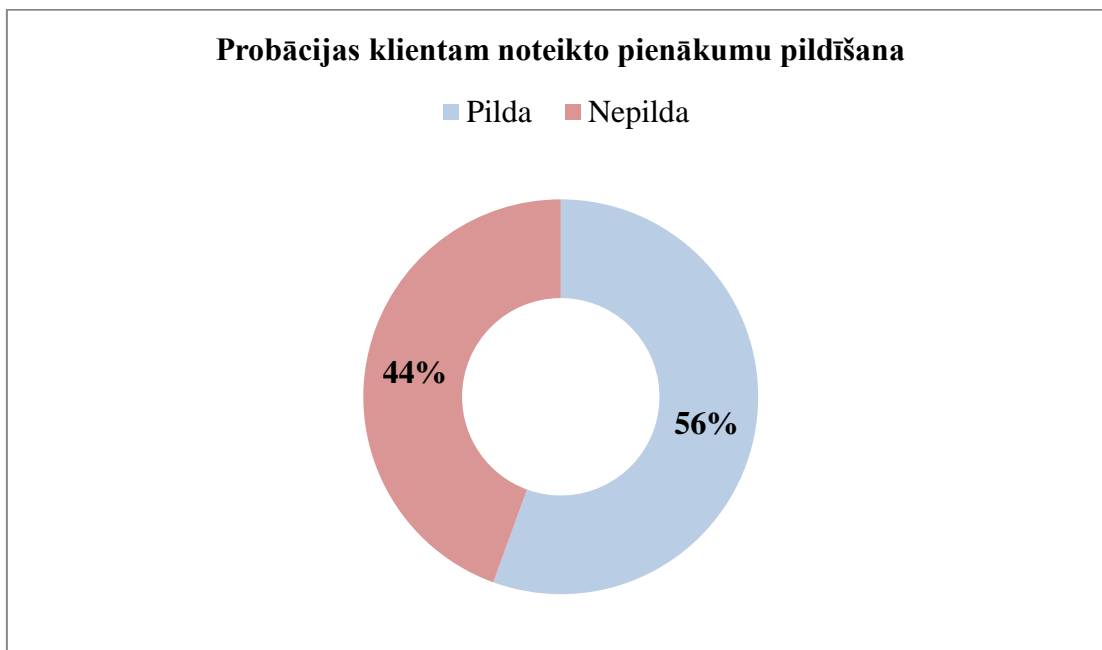
1. pielikums

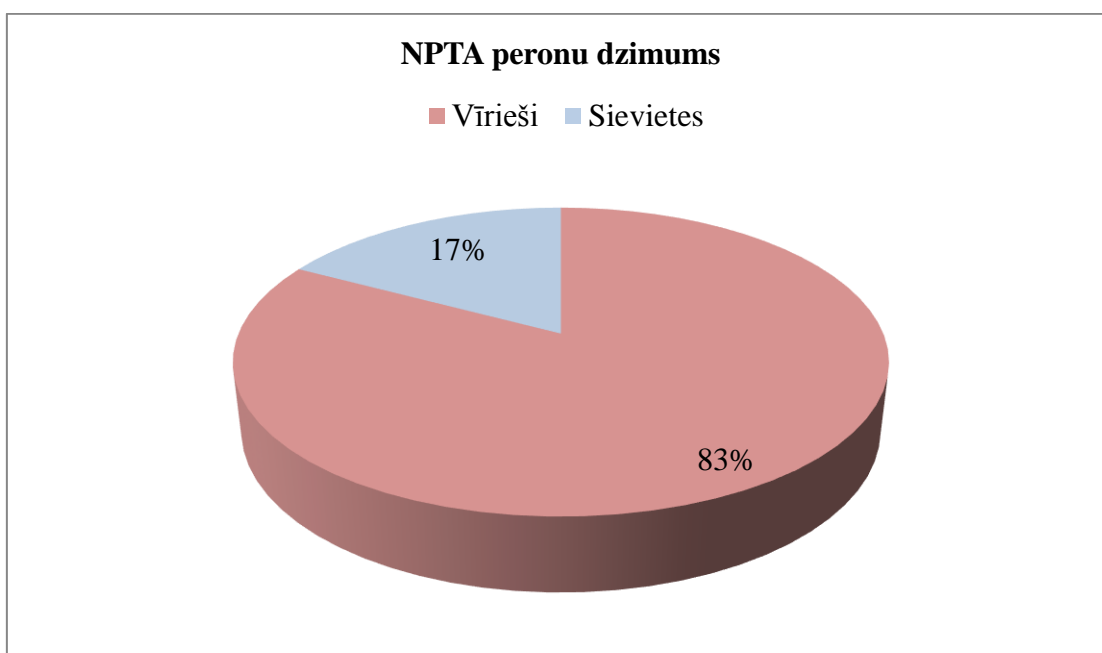
2.1. att. Nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto un personu, kurām piemērota elektroniskā uzraudzība skaits

3.2. att. Lietu sadalījums Valsts probācijas dienestā

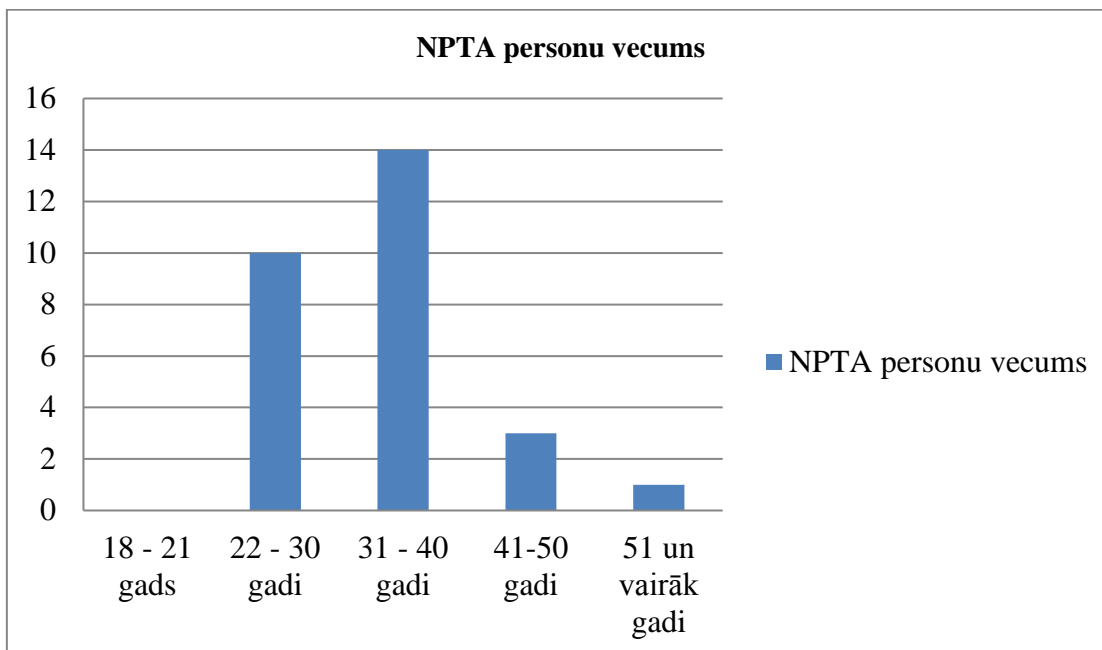

3.3.att. Probācijas klientam noteikto pienākumu pildīšana

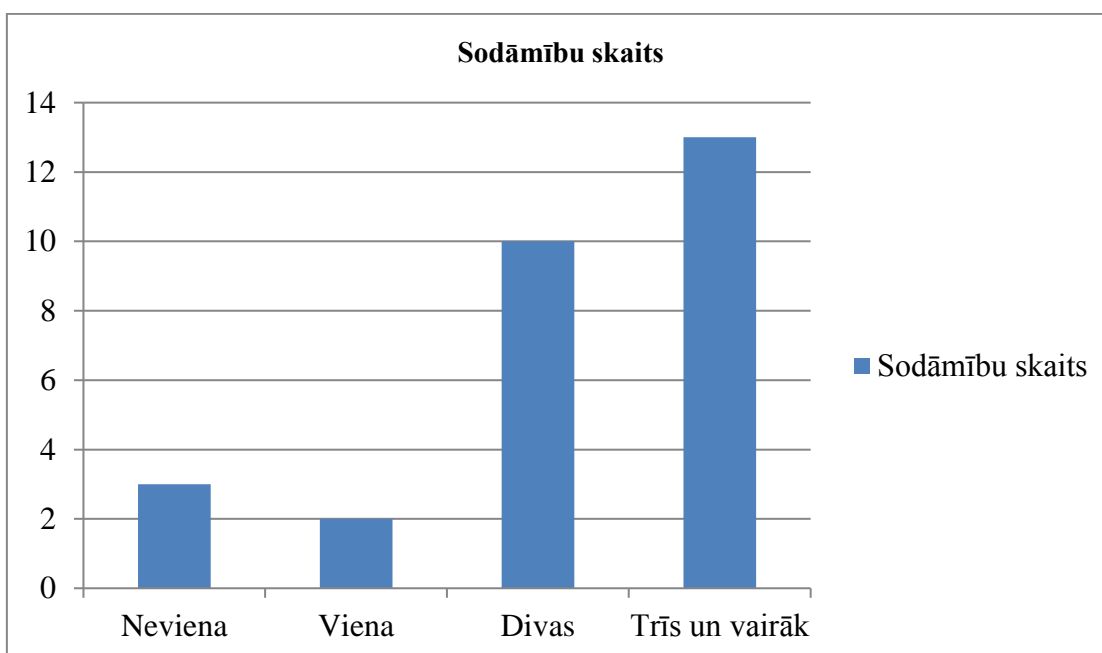

3.4.att. Nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu dzimums

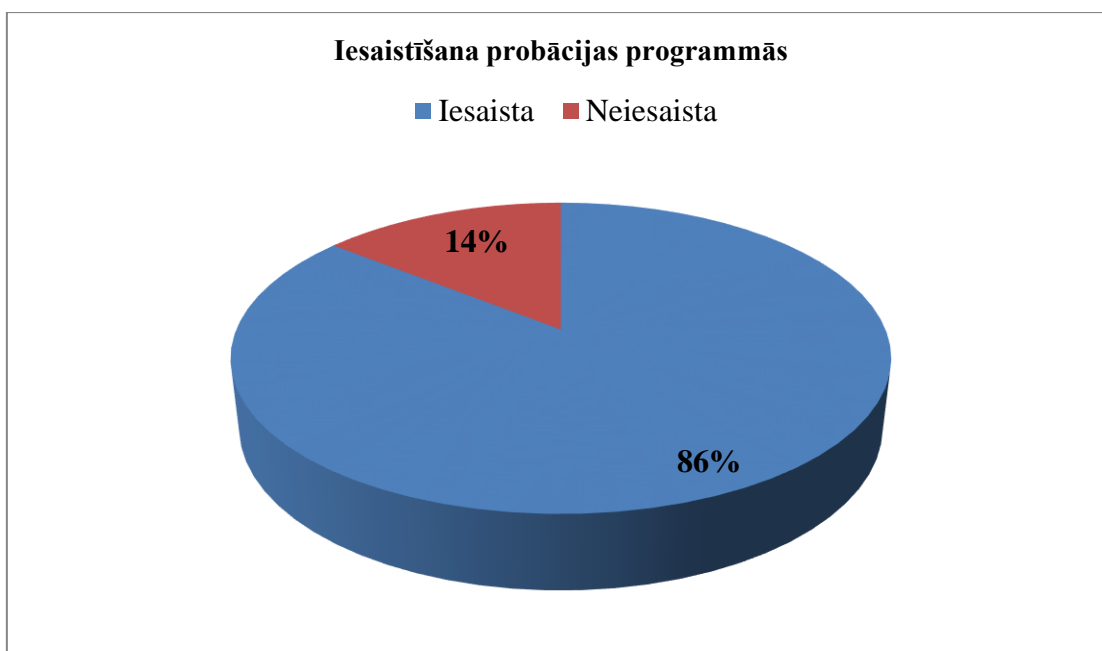
3. pielikums

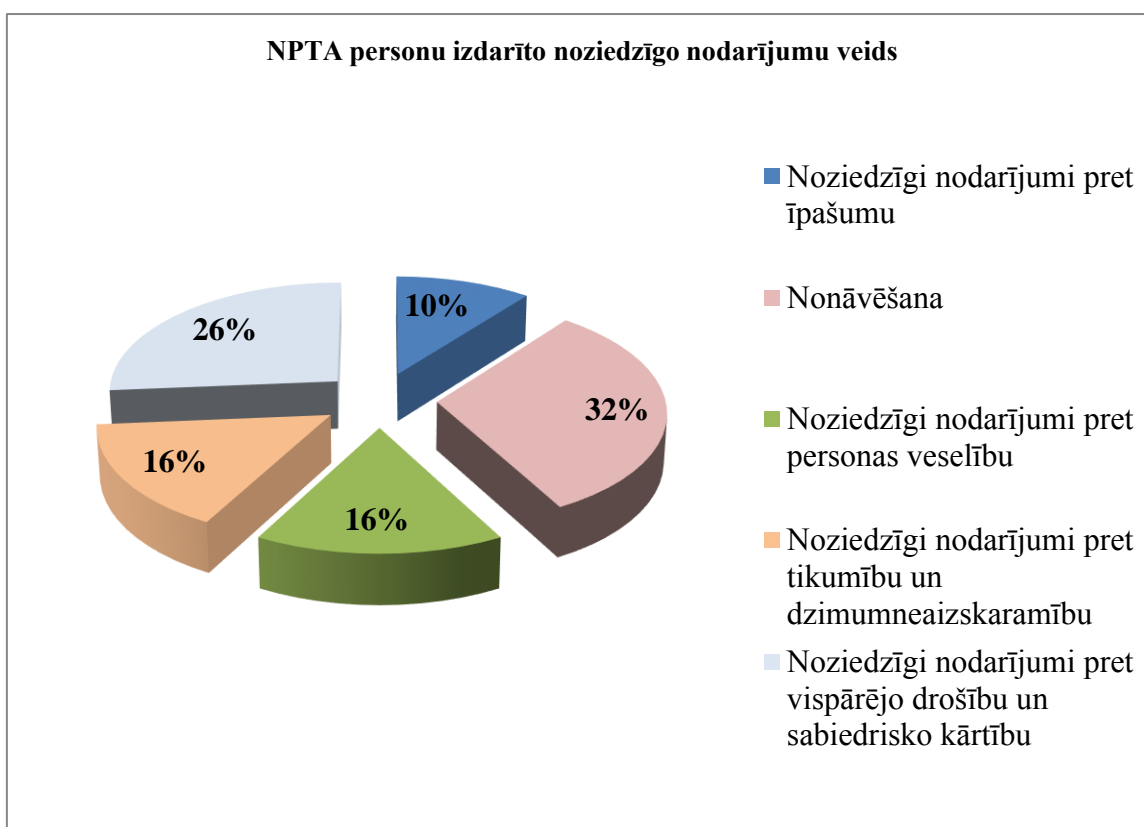
3.5. att. Nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu vecums

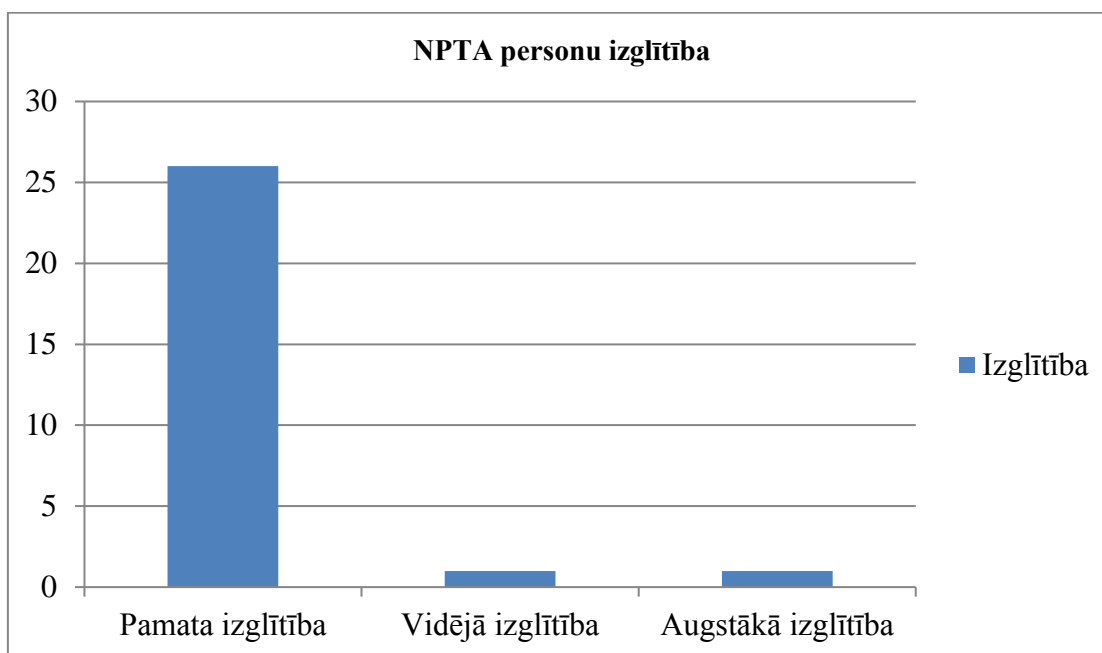
3.6. att. Nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu sodāmību skaits

3.7. att. Nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu iesaistīšana probācijas programmās

3.8. att. Nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu izdarīto noziedzīgo nodarījumu veids

3.9. att. Nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu izglītība

ELEKTRONISKĀS UZRAUDZĪBAS GRAFIKS NR. ____

Sagatavots laika posmam no 20/02/2017 līdz 26/02/2017

Elektroniskās uzraudzības centra tālrunis 67244870

Probācijas klients
Dzīvesvietas adrese
Tālrunis

Amatpersona
E-pasta adrese
Tālrunis

Pi.kst.	20/02/2017 Pirmdiena	21/02/2017 Otrdiena	22/02/2017 Trešdiena	23/02/2017 Ceturtdiena	24/02/2017 Piektdiena	25/02/2017 Sestdiena	26/02/2017 Svētdiena
08:00		Jābūt laukā 08:15 - 14:15					Drīkst iziet laukā 08:45 - 12:15
09:00		No 08.15-09.00 ceļš uz Valsts probācijas dienestu Lomonosova ielā 9, Rīgā; No 09.00-11.30 piedalīšanās probācijas programā Emociju menedžments Lomonosova ielā 9, Rīgā; No 11.30-12.30 tikšanās ar uzraugu Valsts probācijas dienestu Lomonosova ielā 9, Rīgā; No 12.30-13.30 Rīgas Centrālās bibliotēkas filiālbibliotēkas Rēzna apmeklējums-Lomonosova ielā 14, Rīgā; No 13.30-14.15 došanās uz dzīvesvietu.	Jābūt laukā 09:00 - 16:45 No 09.00-09.15 ceļš uz TC Depo Krasta ielā 36, Rīgā; No 09.15-09.45 darba paarus TC Depo Krasta ielā 36, Rīgā; No 09.45-10.30 ceļš uz Mūkusalas ielu 47a, Rīgā; No 10.30-14.15 darba apmācības SIA FCM Mūkusalas ielā 47a, Rīgā; No 14.15-15.00 ceļš uz Brīvības ielu 82, Rīgā; No 15.00-16.30 Zvērināto tiesu izpildītāju padomes apmeklējums Brīvības ielā 82, Rīgā; No 16.30-16.45 atgriešanās dzīvesvieta		Jābūt laukā 09:00 - 17:00 No 09.00-10.00 ceļš uz Mūkusalas ielu 47a, Rīgā; No 10.00-16.00 darba apmācības un prakse SIA FCM Mūkusalas ielā 47a, Rīgā; No 16.00-17.00 atgriešanās dzīvesvieta.		No 08.45 - 09.30 došanās uz Rīgas Debesbraukšanas latviešu pareizticīgo baznīcu Menes ielā 2, Rīgā; No 09.30 - 11.30 divkalpojums Rīgas Debesbraukšanas latviešu pareizticīgo baznīca Menes ielā 2, Rīgā; No 11.30 - 12.15 atgriešanās dzīvesvieta
10:00							
11:00							
12:00				Jābūt laukā 12:00 - 16:00 No 12.00-13.00 ceļš uz Mūkusalas ielu 47a, Rīgā; No 13.00-15.00 darba apmācības un prakse SIA FCM Mūkusalas ielā 47a, Rīgā; No 15.00-16.00 atgriešanās dzīvesvieta.			
13:00							
14:00							
15:00							
16:00							
17:00							
18:00							
19:00						Drīkst iziet laukā 19:00 - 19:30 No 19.00-19.30 veikala Elvi apmeklējums, Lačplēša ielā 70, Rīga.	
20:00							

Atrasties ārpus dzīvesvietas Jūs drīkstat tikai elektroniskās uzraudzības grafikā norādītajā laikā un norādītās aktivitātes ietvaros. Pārējā laikā Jums jāatrodas dzīvesvietā.

Probācijas klienta vārds, uzvārds
Amatpersona vārds, uzvārds

Paraksts _____
Paraksts _____

Datums _____

Novērtējumu veica:

Novērtējuma datums: 17.02.2017.

Pirmreizējs (P) vai atkārtots (A): P

Iepriekšējā novērtējuma datums:

Teritoriālā struktūrvienība: Rīgas teritoriālās struktūrvienības Centra rajona filiāle

Lietas vadītāja

paraksts: _____

A sadaļa:						
Ar kriminālo pagātni saištītas riska jomas (statistiskie faktori)	Zems risks		Augsts risks			
	A	B	C	D		
1. Noziedzīgu nodarījumu skaits		X 1	2	3 un vairāk		Nav zināms
2. Iepriekšējo sodāmību skaits (tai skaitā dzēstās sodāmības)	0	1	X 2-4	5 un vairāk		Nav zināms
3. Uzraudzības periodu skaits	0	1	X 2	3 un vairāk		Nav zināms
4. Pārtraukto un pagarināto uzraudzības periodu skaits	X 0	1	2	3 un vairāk		Nav zināms
5. Administratīvo pārkāpumu skaits (1 gada laikā)	0	1	X 2	3 un vairāk		Nav zināms
6. Vecums, kad pirmoreiz notiesāts	X 25+	20-24	17-19	14-16		Nav zināms
7. Atradies ieslodzījumā vai SUKIN	X Nē			Jā		Nav zināms
8. Ieroču, palīgīdzekļu lietošana	X Nē			Jā		Nav zināms
9. Vardarbīga uzvedība pret cilvēku	X Nav	Zema	Vidēja	Augsta		Nav zināms

Komentāri:

- 1.
2. Klients pirmo reizi tiesāts 1989.gadā pēc LKK 85.panta par valsts īpašuma zādzību. Sods atlikts. Otrā reizi tiesāts 2003.gadā pēc KL 262.panta 1.daļas. Notiesāts ar 120 stundām piespiedu darba un transportlīdzekļa vadīšanas apliecības atņemšanu uz 3 gadiem.
3. 1) nosacīts sods; 2) piespiedu darbs.
4. Nav
5. Alkohola lietošana sabiedriskā vietā.
6. Pirmo reizi tiesāts 26 gadu vecumā.

B sadaļa:

Vajadzību novērtējums

Zems risks

Augsts risks

(dinamiskie faktori)	A	B	C	D
Jomas/ faktori, kas raksturo vajadzības	Faktori, kas uzskatāmi par labvēlīgiem dzīvei sabiedrībā	Nav nepieciešami tūlītēji uzlabojumi	Nepieciešami daži uzlabojumi	Nepieciešami lieli uzlabojumi
1. Stāvoklis (attiecības) ģimenē	Stabilas un atbalstošas attiecības (ilgstoši)	X Nav problēmu	Periodiski nestabilas (mainīgas) attiecības ģimenē	Ļoti nestabilu un nekonstruktīvu attiecību modelis
2. Dzīves vieta, sociālā vide	Apmierinoši dzīves apstākļi (ilgstoši)	X Nav problēmu	Īslaicīga nestabilitāte saistībā ar dzīves vietu	Nav stabilas dzīves vietas, dzīves vide izteikti negatīvi ietekmē klientu
3. Draugu un paziņu loks	Ir plašs pozitīvu draugu un paziņu loks, klientam pieejams viņu atbalsts	Nav problēmu	X Ir daži negatīvi draugi vai paziņas	Pārsvarā krimināli draugi un paziņas, kas izteikti negatīvi ietekmē klientu
4. Lasīt, rakstīt, aritmētiskās prasmes un profesionālās iemaņas		X Nav problēmu	Zināšanu līmenis un prasmju trūkums rada nelielas grūtības ikdienas funkcionēšanā	Zināšanu/ prasmju līmenis rada būtiskas grūtības ikdienas funkcionēšanā
5. Nodarbinātība	Nodarbināts pastāvīgā darbā (ilgstoši)	X Nav problēmu	Situācija ar nodarbinātību rada nelielas problēmas ikdienā	Nodarbinātības problēma ir būtiska un neļauj klientam veiksmīgi funkcionēt sabiedrībā
6. Finanšu vadība	Izteikti laba finanšu vadība (ilgstoši)	X Nav problēmu	Finanšu vadība rada īslaicīgas grūtības	Ir nozīmīgas problēmas finanšu vadības jomā
7. Uzvedība/emocionālā stabilitāte		X Nav problēmu	Uzvedība/ emocionālā nestabilitāte rada īslaicīgas funkcionēšanas grūtības	Uzvedība/ emocionālā nestabilitāte nopietni traucē ikdienas funkcionēšanu
8. Alkohola, narkotiku lietošanas, atkarības problēmas		Nav problēmu	X Atsevišķi problemātiski gadījumi	Vielu lietošana neļauj klientam veiksmīgi funkcionēt sabiedrībā
9. Attieksme (klienta gatavība problēmu risināšanai)	Aktīvi sadarbojas un pieņem palīdzību	X Nav problēmu	Apzinās problēmu jomas, bet nepietiekami tās risina	Noliec, nerisina problēmas, nepieņem palīdzību

Komentāri:

- Klientam ir divas pieaugušas meitas. Meitas par sodāmību nav informētas, jo klients nevēlas viņas sāpināt. Ir četri mazbērni. Ar meitām uztur kontaktus un labprāt pavada laiku ar mazbērniem. Uzraudzības laikā mirusi klienta māte, kā arī viņa faktiskā sieva ar kuru kopdzīvi klients uzsāka aptuveni pirms gada. Klienta vientulība nav uzskatāma par kriminogēnu faktoru, jo nav gūts apliecinājums, ka neizdevusies personīgā dzīve būtu par pamatu noziedzīga nodarījuma veikšanai.
- Klients dzīvo sociālajā mājā. Mājā uzturas neoficiāli. Dzīvo pie savas bijušās sievas kaimiņienes. Kaimiņiene ir kundze gados, kurai ir pārvietošanās grūtības un kurai klients palīdz. Mājas trepes u.c. koplietošanas telpas ir izremontētas ļoti tīras. Lejā pie ārdurvīm ir mājas dežurants un plkst. 22.00 mājas ārdurvis tiek slēgtas. Pašlaik oficiālā ceļā tiek risināts jautājums par klienta dzīvesvietu.
- Pēc probācijas klienta sniegtās informācijas viņš noziedzīgo veicis kopā ar paziņu. Minētais paziņa jau vairāk kā 2 gadus ir miris. Saka, ka nekādu īpašo draugu viņam nav. Alkohola lietošana un ciemošanās parasti notiek mājās. Atzīst, ka mēdz iedzert. Iedzeršana notiek apmēram reizi vienā vai divās nedēļās. Nav informācijas, ka klientam būtu citi draugi, kas saistīti ar kriminālo pasauli.
- Probācijas klients ieguvis pamatizglītību. Vēlāk izmantojot NVA piedāvātos pakalpojumus ieguvis autoiekrāvēja un elektrokāra apliecību, taču apliecību derīguma termiņš ir beidzies un tās nav atjaunotas.
- Probācijas klients iepriekš strādājis par zāgeri, traktoristu un autovadītāju. Autovadītāja tiesības nav jau vairāk kā 5 gadus. Klients arī atzīst, ka nevienā no minētajām profesijām strādāt vairs nevar, jo to neļauj veselības stāvoklis. Klientam ir piešķirta invaliditāte sakarā ar to, ka viņš piedalījies Černobiļas AES katastrofas seku likvidēšanā. Nodarbinātības neesamība nav uzskatāma par recidīvu veicinošu faktoru, jo noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī klients periodiski bija nodarbināts.
- Probācijas klienta ienākumi ir 200 EUR mēnesī (invaliditātes pabalsts). Kredītsaistību nav. Šobrīd ir jānomaksā parāds cietušajam, kā arī jāapmaksā tiesas izdevumi. Klients ir paudis gatavību to darīt un pakāpeniski veikt atmaksu. Uzraudzības laikā ir uzsācis parāda atmaksu, ko apliecinājis atnesot maksājuma uzdevumu.
- Probācijas klients ir atsaucīgs un izpildīgs. Uzraudzības nosacījumiem neiebilst. Ir gatavs sadarboties. Attieksmē ir korekts un saprotošs. Mazliet trūkst pašiniciatīvas, taču tas saistāms ar probācijas klienta intelektuālās attīstības līmeni un rakstura īpašībām.
- Pēc tiesas spriedumā iekļautās informācijas – noziedzīgais nodarījums nav veikts alkohola ietekmē. Taču klients vaļsirdīgi stāsta, ka noziedzīgo nodarījumu veicis, jo bija iedzēris. Klientam pēdējā gada laikā ir divi administratīvie pārkāpumi, kas saistīti ar alkohola lietošanu, kā arī ir iepriekšēja sodāmība (2011. gads) saistībā ar alkohola lietošanu. Probācijas klients apzinās, ka esot reibumā mēdz uzvesties muļķīgi, tādēļ cenšas alkohola lietošanas

brīžos neiziet ārpus mājas. Alkoholu lieto apmēram 2 reizes mēnesī. Klients arī smēķē, taču citas atkarības nepiemīt. Noziedzīgā nodarījuma rezultātā iegūtie finanšu līdzekļi netika iztērēti alkohola iegādei.

9. Probācijas klients jau pirmajā tikšanās reizē izrāda interesi par to, kā atmaksāt tiesas noteikto summu cietušajam un interesējas par to, kā apmaksāt tiesas izdevumus. Ir atvērts sadarbībai un pret uzraudzības nosacījumiem neiebilst.

Risku un vajadzību kopējā līmeņa novērtēšana

		VAJADZĪBAS			
		Z	V	A	
RISKI	Z	Z	Z	V	
	V	Z	V	A	
	A	V	A	A	

Riska novērtējums	X	Zems	Vidējs	Augsts
Vajadzību novērtējums		Zems	X Vidējs	Augsts
Uzraudzības/atbalsta līmenis	X	Zems	Vidējs	Augsts

C sadaļa:

Īpašie apsvērumi

Jā

Ir aizdomas/

Nē

vajag vairāk informācijas

1. Ir veicis fizisku vardarbību
2. Ir veicis vardarbību ģimenē
3. Ir veicis dzimumnoziegumus
4. Ir garīgās veselības traucējumi
5. Bijis fiziskas vardarbības upuris
6. Bijis seksuālas vardarbības upuris
7. Ir pašnāvnieciskas tieksmes
8. Būtiska ir kultūras/ etniskā/ reliģiskā specifika
9. Ir bēdzis no uzraudzības iestādēm
10. Ir uzbrucis valsts varas pārstāvjiem

8. pielikums

Anketa

Šī anketa ir paredzēta, lai veiktu pētījumu par nosacītu pirmstermiņa atbrīvoto (NPTA) personu uzraudzību, ko veic Valsts probācijas dienests. Anketa ir anonīma un iegūtie rezultāti tiks izmantoti maģistra darba ietvaros „No ieslodzījuma nosacīti pirms termiņa atbrīvoto personu uzraudzība”.

Jautājumos ar vairākiem atbilžu variantiem ar „X” atzīmējiet izvēlēto atbilžu variantu!

1. Kāds ir Jūsu amats?

2. Kādus uzraudzības pasākumus NPTA personām un personām ar elektronisko uzraudzību Jūs veicat ikdienā?

3. Cik NPTA personu lietas atrodas Jūsu vadībā?

- NPTA personu lietas - _____
- Elektroniskās uzraudzības lietas - _____

4. Kāda dzimuma un cik daudz NPTA personas ir Jūsu klienti?

- Sievietes - _____
- Vīrieši - _____

5. Kāds vecums galvenokārt ir NPTA personām, kuru lietas atrodas Jūsu vadībā?

- 18 – 21 gads
- 22 – 30 gadi
- 31 - 40 gadi
- 41 – 50 gadi
- 51 un vairāk gadi

6. Par kādiem noziedzīgajiem nodarījumiem visbiežāk ir sodītas NPTA personas?

- noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu (XVIII nodaļa)

- nonāvēšana (KL XII nodaļa)
- noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību (KL XIII nodaļa)
- noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību (KL XVI nodaļa)
- noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību (KL XX nodaļa)
- cits variants: _____

7. Kāds izglītības līmenis galvenokārt ir Jūsu vadībā esošo NPTA lietu probācijas klientiem?

- pamata izglītība
- vidējā izglītība
- augstākā izglītība

8. Cik iepriekšējas sodāmības ir vērojamas Jūsu uzraudzībā esošajām NPTA personām?

- neviena
- 1
- 2
- 3 un vairāk

9. Kādēļ, Jūsprāt, NPTA personas neizciestās soda daļas laikā izdara atkārtotus noziedzīgus nodarījumus?

10. Cik NPTA personas, kuru lietas atrodas Jūsu vadībā, iesaistāt probācijas programmās?

11. Vai Jūs esat saskāries /-usies ar situāciju, ka NPTA personas nepilda tām uzliktos pienākumus uzraudzības ietvaros? Ja atbilde ir apstiprinoša, tad kādus pienākumus tie parasti nepilda?

Ja, parasti netiek pildīti šādi pienākumi: _____

Nē

12. Kādas problēmas Jūs saskatāt NPTA personu uzraudzības procesā?

13. Kādas problēmas Jūs saskatat elektroniskās uzraudzības procesā?

Paldies par atsaucību!

Dokumentārā lapa

Maģistra darbs „No ieslodzījuma nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto personu uzraudzība”
izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka petījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore Ieva Sprince _____ 21.04.2017.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: profesore Valentija Liholaja _____ .04.2017.

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Krimināltiesisko zinātņu katedrā 21.04.2017.

Metodiķe: Iveta Balode _____

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____._____.2017. prot. Nr. _____, vērtējums _____ (_____)

Komisijas sekretāre: _____